

**T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**Abdullah KARAÇAĞIL
20152005036**

**ÂŞIK VEYSEL'İN ŞİİRLERİNİN VATAN, MİLLET, DİN,
BAYRAK KAVRAMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Ülkü KARA**

GİRESUN-2019

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün 02/07/2019 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Sanatta Yeterlilik öğrencisi Abdullah Karaçağıl'ın **ÂŞIK VEYSEL'İN ŞİİRLERİNİN VATAN, MİLLET, DİN, BAYRAK KAVRAMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ** başlıklı tezini incelemiş olup 02/07/2019 tarihinde, saat 15.30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Sanatta Yeterlilik tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Prof. Dr. Ayfer YILMAZ	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Dursun ŞAHİN	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Ülkü KARA	
Üye		
Üye		

ONAY

.../.../201..

.....

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Sanatta Yeterlilik tezi olarak sunduğum “Âşık Veysel’in Şiirlerinin Vatan, Millet, Din, Bayrak Kavramları Açısından İncelenmesi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir bunu onurumla doğrularım.

02.07.2019

Abdullah KARAÇAGİL

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	II
ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR	VI
GİRİŞ	1
1. Âşık Edebiyatının Kökeni ve Gelişimi.....	1
2. Âşıklık Geleneğinin Temel Özellikleri	21
2.1. Âşıkların Yetiştirilmesi.....	21
2.2. Âşıkların İcra Ortamları	23
2.2.1. Sözlü Ortam.....	23
2.2.2. Yazılı Ortam.....	24
2.2.3. Elektronik Ortam.....	24
1. BÖLÜM.....	25
ÂŞIK VEYSEL'İN HAYATI VE ÂŞIKLIK GELENEĞİ İÇİNDEKİ YERİ	25
1.1. Âşık Veyssel'in Hayatı	25
1.2. Âşık Veyssel'in Sanatı ve Âşıklık Geleneği İçindeki Yeri.....	34
2. BÖLÜM.....	35
ÂŞIK VEYSEL'İN ŞİİRLERİNİN VATAN, MİLLET, DİN, BAYRAK	
KAVRAMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ	35
2.1. Vatan, Millet ve Bayrak Temalı Şiirlerinin İncelenmesi	35
2.2. Âşık Veyssel'in Din Temalı Şiirlerinin İncelenmesi	81
SONUÇ.....	90
ÂŞIK VEYSEL ŞİİRLERİNDE VATAN, MİLLET DİN BAYRAK İNDEKSİ	92
KAYNAKÇA	95
DİZİN	97
ÖZGEÇMİŞ.....	100

ÖN SÖZ

Türk Halk edebiyatı külliyatının temel taşlarından biri olan “âşıklık geleneği” tarihi süreç içerisinde kimi değişikliklere uğramış ve bir folklor yaratısı olduğu için de belli oranlarda kalıplaşarak daima kültürel hayatımızın merkezinde yer almıştır.

Âşıklık geleneğinin oluşumu, gelişimi ve günümüzdeki varlığı birçok araştırmacı tarafından çeşitli yönleri ile incelenmiştir. Türk halk edebiyatı envanteri içinde yer alan sözlü ve yazılı ürünlerin farklı birçok ölçüt doğrultusunda incelenmesi Türk Halk edebiyatı verimlerinin zengin kültürel dokusunu ortaya koyması bakımından önemlidir.

Yüzyıllar ötesinden günümüze kadar devinerek ulaşan âşıklık geleneği, Anadolu Türk coğrafyasının yanı sıra özellikle Doğu Anadolu Bölgesi ve Azerbaycan sahasında kayda değer bir ivme kazanmış ve bu bölgelerin tarihî, siyasi, kültürel ve sosyolojik panoramasında başat bir rol oynamıştır.

Milletin duygu, düşünce, hayal, acı ve beklentileri âşıkların sazından ve dilinden dökülen nağme ve sözlerle yüzyıllar ötesinden kökleri en eski Türk töresine dayanan bir geleneğe bağlı olarak günümüze kadar ulaşmış ve hâlen gök kubbede terennüm etmeye devam etmektedir. Gök kubbede sesi yankı bulan ve sanatı ile Türk milletinin kalbinde ve ruhunda derin izler bırakan Âşık Veysel, geleneğin 20. Yüzyılda yetiştirdiği en büyük ozanlardan biri olarak kabul edilmektedir. Onu bu denli önemli ve özel kılan kuşkusuz sanatı vasıtasıyla milleti ile arasında oluşturduğu samimi gönül bağıdır.

Aydın ile halk arasında sanatı ile bir köprü vazifesi gören Âşık Veysel’in Türk edebiyat tarihindeki değeri ve itibarı oldukça yüksektir. Âşık Veysel sadece lirik şiirler yazıp söylemekle yetinmemiş halka gerek devlet gerekse dünya ilişkilerinde milli bir bakış açısı aktarmaya çalışmıştır. Şiirlerinin birçoğuna yansıyan lirik duygulardan ziyade bu çalışmada Âşık Veysel’in eserlerinde izlenen milli ve dini hassasiyetleri incelenmiştir.

Âşık Veysel, karanlık dünyasına rengârenk bir bakış açısıyla bakmıştır. Karanlık gözlerine inmiştir ama iç dünyası apaydınlıktır. Vatan, millet, bayrak ve din gibi konularda birleştirici ve empatik bir dünya görüşünü benimseyen Âşık Veysel,

III

ülke, vatan, millet, bayrak sevgisi ve ilahi aşka duyduğu hassasiyeti sazının barm telinden terennüm etmiştir. Milli duygularla İslami tasavvufu sentezleyen Âşık Veysel, sanatı ve yüreği ile Orta Asya Türklük dünyası ile Anadolu Türk dünyasını bir bütün halinde resmetmeyi başarmış bir gönül ereni olarak Türk milletinin kalbine nakşolmuştur.

Bu çalışmada amaç, âşıklık geleneği ekseninde Âşık Veysel'in şiirlerinde vatan, millet, bayrak ve din kavramları bakımından incelenmesidir. Çalışmada âşıklık geleneği hakkında temel veriler sunulduktan sonra Âşık Veysel'in yaşamı, şiirlerindeki vatan, millet, bayrak ve din olguları üzerinde durulmuştur.

Bu yüksek lisans tez çalışması ve diğer akademik faaliyetlerimde ilgi ve bilgisini hiç eksiltmeyen, değerlendirmeleriyle çalışmalarına ışık tutan, kıymetli bilim insanı ve yüksek lisans danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ülkü Kara Hanımefendi'ye saygılarımı arz ederim.

ÖZET

Türk edebiyat tarihinde âşıkların ataları Orta Asya'nın bozkırlarına kadar götürülebilir. Orta Asya'nın ozan, baksı ve şamanları Anadolu'daki âşıklarla benzer özellikler sergiler. Divan edebiyatı şairlerinin İstanbul'un sırça saraylarında hamilerinin kanatları altında Arapça ve Farsça tamlamalarla bezenmiş halktan kopuk şiirlerine karşı Anadolu âşıkları halkla iç içe olmuşlardır. Halkla günün yaşam şartlarının cefasını birlikte çeken âşıkların şiirlerinde halkın yaşam tarzını, yaşadığı güçlükleri görmek mümkündür.

XVI. yüzyılda belirli bir formu yakalayan Âşık edebiyatı XVII. yüzyılda en güzel örneklerini verirken XVIII. yüzyılda nispeten bir gerileme içine girer. XIX. Yüzyıl Âşık edebiyatının düştüğü gerilemeden kurtulup tekrar nadide eserlerin verilip ve âşıkların yetiştirildiği bir yüzyıl olur. XX. yüzyıl yani Âşık Veysel çağı, âşıklık geleneğinin Cumhuriyetin halka doğru hareketi ile yeniden gündeme geldikleri bir yüzyıl olur. Bu dönem teknolojik gelişmelerin etkisiyle âşıklık geleneğinin elektronik ortama kaydığı bir dönemi oluşturur.

Âşık Veysel Sivas'ın Sivrialan köyünde dünyaya gelir. Âşık Veysel 7 yaşında köyü kasıp kavuran çiçek hastalığı sırasında gözlerini kaybeder. Başından iki evlilik geçen Âşık buhranlı ilk evliliğinden sonra ikinci evliliğinde nispeten mutlu bir yaşam sürer. 1931 yılında Sivas Milli Eğitim Müdürü Ahmet Kutsi Tecer'in düzenlediği Sivas Halk Şairleri Şenliklerinde tanınır. Kendine ait ilk şiiri Cumhuriyet'in onuncu yıl kutlamaları için yazdığı "Atatürk'tür Türkiye'nin İhyası" diye başlayan Cumhuriyet Destanı'dır. Köy Enstitülerinde saz hocalığı yapan Âşık Veysel plaklarıyla dinleyicilerine ulaşır. 1952'de hayatı filme çekilen Âşık Veysel aydınlar ile halk arasında bir köprü vazifesi görür.

Âşık Veysel'in şiirlerinde Yunus Emre ve Karacaoğlan etkisi görülür. Tasavvuf kokan şiirlerinde Yunus Emre'nin, aşk konulu şiirlerinde ise Karacaoğlan'ın etkisi ağır basmaktadır.

Âşık Veysel bir saz şairi âşık olarak memleket sorunlarına yakın ilgi gösterir. Cumhuriyet ve Türk Devriminin Türkiye'nin ihyasında oynadığı rolü görmeyen gözlerine rağmen hissedebilen Âşık Veysel vatandaşları, yurttaşları Atatürk devrimleri etrafına çağırarak ülkemizi geliştirip yükseltecek öğütler verir.

Anahtar Kelimeler: Âşık Veysel, Sivas, Âşıklık, Vatan, Millet, Bayrak

ABSTRACT

The ancestors of lovers in the history of Turkish literature can be traced back to the steppes of Central Asia. The bard, baksı and shamans of Central Asia exhibit similar features to the lovers of Anatolia. The Anatolian minstrels were intertwined with the public against the poems of Divan literature poets broken from the folk decorated with Arabic and Persian phrases under the wings of their patrons in the glazed palaces of Istanbul. It is possible to see the life style and the difficulties of the people in the poems of the lovers who take the joy of the living conditions of the day together.

XVI. century in a certain form of capturing literature in the XVII. century, while giving the most beautiful examples XVIII. century goes into a relatively decline. XIX. century Minstrel literature falls back to the fall of the rare works and the minstrels are brought up and become a century. XX. century, the age of Âşık Veysel, minstrel tradition of the movement of the Republic towards the people again came to the agenda of a century. This period constitutes a period in which the tradition of minstrelsy shifted to the electronic environment with the effect of technological developments.

Âşık Veysel was born in the Sivas village of Sivas. Âşık Veysel loses his eyes during smallpox that ravaged the village at the age of 7. After his first marriage, he has a relatively happy life in his second marriage. In 1931, Sivas National Education Director Ahmet Kutsi Tecer organized by Sivas Folk Poets Festival. The first poem he wrote for his own tenth anniversary of the Republic "Ataturk is Turkey's Ihya," it is the epic beginning of the Republic. He reaches his audience with Âşık Veysel records who teach saz at the Village Institutes. In 1952, his life was filmed as a bridge between the intellectuals and the people of Veysel serves.

Yunus Emre and Karacaoğlan influence are seen in Âşık Veysel's poems. The influence of Yunus Emre in his poems stinking of Sufism and Karacaoğlan in his poems about love predominate.

Âşık Veysel is a poet poet who shows close attention to the problems of his country. Revolution and the Republic of Turkey can feel her eyes sightless, despite Turkey's role in the revival Âşık Veysel citizens, citizens of Ataturk's revolution gives advice to develop and upgrade our calling around the country.

Keywords: Âşık Veysel, Sivas, Minstrel, Homeland, Nation, Flag

KISALTMALAR

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
bkz	: bakınız
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
Enstitü	: Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
vd.	: ve devamı
D.B.H.	: Dostlar Beni Hatırlasın

GİRİŞ

1. Âşık Edebiyatının Kökeni ve Gelişimi

Âşık edebiyatının tarihi temelleri ve ilk dönemleri hakkındaki bilgiler oldukça azdır. Edebiyat araştırmalarına bakıldığında âşıklık geleneğinin Kam, Baksı, Ozan geleneği ile birçok alanda benzer özellikler gösterdiğini görülür. Âşık edebiyatı geleneğinin yazılı gelenekten çok sözlü geleneğe dayanması geleneğin ortaya çıktığı ilk döneme dair yazılı verilere ulaşılmasına engel olmuştur.

Türklerin Orta Asya'nın uçsuz bucaksız bozkırlarında at üstünde yer değiştirerek geçen hayatları ve nihayetinde bütün dünya tarihinde önemli bir mihenk taşı olan batıya doğru gerçekleşen göçleri neticesinde yazılı kaynaklara dayalı olmayan âşık edebiyatının ilk örnekleri unutulmaya yüz tuttuğundan birçoğu günümüze ulaşamamıştır. Başlangıçtan itibaren edebi sanatların doğuşunun ve gelişiminin takip edilebilmesi eserlerin yazılı olarak tespit edilebilmesi önemlidir. Ancak tüm dünya edebiyatlarında da izlendiği üzere ilk edebi verilerin tamamı Türk edebiyatında da sözlü olarak yaratılmıştır. Bu ilk yaratıların çoğu günümüze ulaşamamışsa da sınırları ve kuralları milletin tamamı tarafından benimsenen ve bilinen âşıklık geleneğinin varlığı Türk şiir sanatının tarih öncesi çağlardan itibaren var olduğunu ve devinerek günümüze ulaştığını gösteren en önemli delillerden biridir.

Türk şiir sanatının ilk örneklerinden elimize ulaşan şiir sayısı oldukça azdır. Fakat tarihi çalışmalardan edindiğimiz bilgiler ışığında köklü bir edebi sanat anlayışına sahip olduğumuz anlaşılmaktadır. Avrupa Hun Hükümdarı Attila'nın ordusunda şair ve mızıkacıların var olup, Attila'nın eğlence ve ziyafetlerine katılıp, Attila'nın kahramanlıklarını dile getirdikleri Mehmet Fuad Köprülü'nün araştırmalarında dile getirilmiştir.¹

İslâm öncesi Türk tarihinde Türklerin kahramanca savaşma ve ordu millet esasına dayanan kültürleri içerisinde şairlerin ve saz şairlerinin bulunup toy ve diğer şenliklerde kahramanlık şiirleri söylediklerini hatta yuğ törenlerinde kopuz veya sazlarıyla sagular söylediklerini bilinmektedir. Önemli bir tarihçi olmakla birlikte

¹ Mehmet Fuad Köprülü, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Alfa Yayınları, (2. Baskı), İstanbul 2014, s. 107.

Türk edebiyatı sahasına da önemli katkılarda bulunan Fuad Köprülü Türklerin İslâmiyet'e geçiş devrinin önemli devletlerinden Gazne Devleti'nde saz şairlerinin varlığını çalışmalarıyla ortaya koymuştur.

Türk tarihinin ilk yazılı eserlerinden olup gerek tarihi gerekse edebi değeri tartışılmaz bir öneme sahip olan Divan-ı Lügatü't-Türk'te Kaşgarlı Mahmud, hizmetinde bulunduğu Karahanlılar'da da halk şairlerinin varlığına dair bilgiler vermektedir.² Kaşgarlı Mahmud'un adlarını zikrettiği bu şairlerin varlığı bilinmekle birlikte, maalesef şairlerinin tamamı günümüze ulaşamamıştır.

Hem Attila'dan hem de Gazne ve Karahanlılar'dan daha eski dönemde varlık sürdüren Pers Devleti ile savaş halinde olduğu anlaşılan kuzey komşuları Saka Türklerinin hakanı Alp Er Tunga'nın ölümü üzerine söylenen sagunun da yağ törenleri sırasında saz şairleri tarafından söylenmiş olduğu düşünülmektedir.

Alp Er Tunga öldi mü

Issız ajunkaldı mu

Ödleğ öçinaldı mu

Emdi yürek yırtılır

Begler atın argurup

Kadgu anı turgurup

Mengziyüzisargarup

Kürküm angartürtülür

Könglüm için öterdi

Yitmiş yaşığkartadı

Kiçmişödigirtedi

Tün tün kiçipirtelür

Bardı közüm yarukı

Aldı özüm konukı

Kanda erinç kanıkı

Emdi udıudgarur³

² M. Öcal Oğuz, "Âşık Şiiri (XVI-XX. Yüzyıl), **Türk Edebiyatı Tarihi-II**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, (1.Baskı), İstanbul 2007, s.139.

³ A.g.e., s.139.

Alp Er Tunga sagusundan başka Dîvân-ı Lügâti't Türk'te yer alan kahramanlık konulu çeşitli dörtlüklerin tespitinden yola çıkılarak orduda yer alan ve kahramanlık şiirleri söyleyen asker saz şairlerinin olduğu anlaşılmaktadır.

<i>Budric gene gudurdı</i>	<i>Budraç (Yabagu kavminin beyi) yine kudurdu</i>
<i>Alpagutunüdürdı</i>	<i>Yiğitlerini ayırdı (seçti)</i>
<i>Süsinyamgadırdı</i>	<i>Askerlerini yine (gene) dönderdi</i>
<i>Kelgelimetirgüşür</i>	<i>(üzerimize) gelmek için toplaşıyorlar⁴</i>

Yabagu kavmi ile yapılan savaş üzerine orduda bulunan saz şairlerinin söylediği düşünülen bu dörtlükte vatan ve kahramanlık duygularına yer verildiği görülmektedir.

<i>Beçkem urup atlağa</i>	<i>Atların üzerinde simgelerimizi taşıyarak</i>
<i>Uygurdağıtatlağa</i>	<i>Uygur halkının</i>
<i>Oğrı yavuz ıtağa</i>	<i>Saklanan kötülük köpeklerinin üzerine yürüdük</i>
<i>Quşlar gibi uçtumuz</i>	<i>Kuşlar gibi uçtuk (onların tepelerine binene kadar)⁵</i>

Âşık edebiyatının en belirgin haliyle ortaya çıktığı XVI. yüzyıla kadar olan süreç,âşık edebiyatının Orta Asya geleneğinden ayrıştığı ve Anadolu'da tekâmülünü tamamlamaya başladığı dönemdir. Bu süreç içerisinde âşık edebiyatının temsilcileri için kullanılan terminolojide çeşitli değişikliklerin görülmesi gayet tabidir. Geçiş devresinin en belirgin özelliklerini ihtiva eden bu dönemde âşıklık geleneği ozanlıktan âşıklığa doğru evrilmeye başlamıştır. Geçiş devresinin başlarında ilk önceleri, halk şairleri için ağsakal, ozan, dede ve vasagı-gü gibi ifadeler tercih edilirken daha sonra İslâm dairesine dâhil olunmasıyla birlikte bu kelimelerin yerine zamanla âşık tabiri kullanılmıştır.⁶

XVI. yüzyıl da bile âşık şairleri yüzlerini İslâmî daireden ziyade içinden çıktıkları ozanlık geleneğine çevirmiş haldedir. Bu dönemde yüksek kültür çevresine dâhil olan zümre, Orta Asya konargöçer geleneklerini devam ettiren âşıklık geleneğinden daha çok Fars-Arap karşımı bir şiire rağbet göstermektedir. Havas adı

⁴ A.g.e.. s.139.

⁵ A.g.e.. s.139.

⁶ Dilaver Düzgün, "Âşık Edebiyatı", **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayınları, (9.Baskı), Ankara 2012, s. 284.

verilen bu zümrede kabul gören ve zaman içinde klasik şiir adını alan bu şiirin aksine “Âşıklık Geleneği”ne özgü sanat anlayışı halk arasında daha çok benimsenmiş ve halkın duygularına tercüman olmuştur. Havas adı verilen çevre âşıklık geleneğinin farkına ancak geçiş döneminin sonunda varabilecektir.

Edebiyat araştırmacılarının çoğu geçiş döneminde âşıklık geleneğinin İslâmî konjonktürde veya başka bir tabirle havas kültür çevrelerinde kendine yer bulamamasını birçok başka amilin yanı sıra ayrıca, âşıklık geleneğinin henüz tam anlamıyla ortaya çıkmamış olmasına bağlamıştır. Esasen ozan veya baksı denen bu geleneğin temsilcileri geçiş döneminde henüz sadece şair değildiler. Şairliklerinin yanı sıra şamanlık, büyücülük, tabiplik gibi farklı etkinlik alanlarında da aktiftiler.

XVI. yüzyılda yaşayan âşık edebiyatı temsilcilerinden bazıları Kul Mehmet, Öksüz Dede, Köroğlu, Hayali, Ozan, Bahşi, Oğuz Ali, Geda Muslu, Çırpanlı, Armutlu, Kul Çulha’dır. Karacaoğlan’ın XVI. yüzyılda mı yoksa XVII. yüzyılda mı yaşadığı hakkında araştırmacılar arasında görüş ayrılıkları mevcuttur. Saim Sakaoğlu Karacaoğlan’ı XVI. yüzyıl şairleri arasında sayarken⁷ Karacaoğlan’ın XVII. yüzyıl şairleri arasında sayılması gerektiğini ifade eden araştırmacılar da vardır.⁸ Anılan şairlerden Oğuz Ali, Geda Muslu, Çırpanlı, Dalışman, Armutlu ve Kul Çulha Osmanlı denizciliğinde mühim yer tutan leventlik teşkilatı içerisinde yer alıp denizciler arasındaki gaza ve kahramanlık duygularını fazlasıyla terennüm etmişlerdir.⁹ Oğuz Ali’nin Turgut Reis leventlerinden olduğu şiirlerinden anlaşılmaktadır.

*Yarenler Turgut’tan haber soranlar
Aldı başdıyasınAnaboli’nün
Gazi beğdir münkir gelmen yoldaşlar
Aldı başdıyasınAnaboli’nün*

*Kalkıbanı burnun önünden geçti
Şah’ın uhdesinden gemiler seçti
Ol gece ansızın üstüne düştü
Aldı baştıyasınAnaboli’nün*

⁷ A.g.e.,s. 286.

⁸ M. Öcal Oğuz, a.g.m., s.147.

⁹ Şükrü Elçin, **Akdeniz’de ve Cezayir’de Türk Halk Şairleri**, Ankara 1988, s.6.

Andırıya (AndreaDoria) deniz yüzün korurken*

İl memleket benim deyip yürüken

Atlısı yayası şöyle dururken

Alda başdıyasınAnaboli'nın

Varıban kulesin top ile yıktı

Gaziler metrisin odlara yaktı

İçinden yedi bin yesiri çıktı

Aldı başdıyasınAnaboli'nın

Ali eydür günün günden yeg olsun

Bahadır imişsin yüzün ağ olsun

Gazi Hünkâr sana mertebe versin

Aldı başdıyasınAnaboli'nın¹⁰

Armutlu'nun ise dönemin sonlarına doğru levent reisleri arasında yaşayan bir efsane olan Murad Reis leventlerinden olduğu şiirlerinde ortaya çıkmaktadır.

Murad Reis ulu gülbangçekdirdi

Din İslam sancağın diktüğüvaktın

Padişah uğrına niyet eyledi

Çıkup Cezayir'den gitdüğüvaktın

Gaziler cenk için gördiyaragı

Doyanmazmuhannedin buna yuragı

Hep kafirlerkoyuvirdiküregi

Yezidgelüpkıcdançattuğuvaktın

Yiğit beğler hep küreğe yapıştı

Kıcdan top otına odlar erişdi

Muhammed'in şefaati yetişdi

Gemi yandu deyip gördüğüvaktın

* Cenevizli olmakla birlikte İspanya adına kaptanlık yapan ünlü amiral, Preveze Deniz Savaşında haçlı donanmasının baş amiraliydi. A.g.e, s.6.

¹⁰ A.g.e, s.7.

*Murad Reis eydür zahir batında
Ya Rab hacetim kabul eyle katında
Gök duman içinde kalduk tütünde
Kafir baş tobunuattuğıvaktın*

*Armutlu eydür be Sultanım Hak-ıla
Hemanyezidlerin fenditob-le
Alarga itdirdik tüfek ile ok-ıla
Beş pare kadirga çatduğıvaktın¹¹*

Levent şairlerin dışında bu yüzyılda yaşayan şairlerden en bilineni belki de Köroğlu'dur. Özdemiroğlu Osman Paşa ile İran Seferine katılan Köroğlu memleket özlem ve hasretini şiirlerinde dile getirirken vatan memleket sevgisinden de dem vurmıştır.

Bu yüzyılda mı yoksa bir sonraki yüzyıl olan XVII. yüzyılda mı yaşadığı hakkında kesin bilgiler bulunmayan âşık şairlerden Karacaoğlan da âşık geleneğinin en önemli simalarındandır. Fuad Köprülü, Karacaoğlan'ı XVII. yüzyıl şairlerinden kabul etse de Ahmet Kutsi Tecer, Gelibolulu Mustafa Âli'ye dayanarak XVI. yüzyıl şairleri arasında sayar. Sürekli seyahat halinde olup her gördüğü güzele âşık olduğu yönünde hakkında türlü efsaneler bulunan Karacaoğlan'nın tam olarak nerede yaşadığına dair kesin bilgi vermek zordur. Zira sevilen insanlara sahip çıkılıp kendi bölgelerinde yaşadıkları iddiasında bulunma temayülü, kesin yer tespitinde bulundurmaya güçleştirmektedir. Aşk konulu şiirleriyle tanınan sevilen Karacaoğlan, memleket vatan konusunu işleyerek ülkemizin eşsizliğini anlatan şiirler bırakmıştır. Karacaoğlan'ın aşağıdaki verilen şiirlerinden yola çıkılarak Rumeli'de de yaşadığına dair rivayetler vardır. Üç kıtaya yayılan Osmanlı topraklarının her kıtasına ayak basan ve Osmanlı coğrafyasında yer alan farklı kültür ve bakış açıları arasında karşılaştırmalar yapan Karacaoğlan buraların güzel şeyleri olsa da hiç bir şekilde memleketin güzellikleri ile bir olmadığını, olamayacağını ima ederken esasında Anadolu Türk kültürünün evrensel ve estetik değerlerini sanatsal bir söyleyişle dile getirir. Söz konusu şiirden dünyanın güzelliklerinin hiçbirinin vatan sevgisinin önüne geçemeyeceğini, vatan sevgisi ve özleminin bambaşka olduğu izlenimi doğmaktadır.

¹¹ A.g.e.,s.17.

*İndim seyran ettim Firengistan'ı
İlleri var, bizim ile benzemez
Levin tutmuş goncaları açılmış
Gülleri var, bizim güle benzemez*

*Göllerinde kuğuları yüzüşür
Meşesinde sığınları böğrüşür
Güzelleri türkü söyler, çığrışır
Dilleri var, bizim dile benzemez*

*Seyredüben Gelir Karadeniz'i
Kanları yok, sarı sarı benizli
Öğün etmiş, kara domuz etini
Dinleri var, bizim dine benzemez*

*Akılları yoktur, küfre uyarlar
İmanları yoktur, cana kıyarlar
Başlarına siyah şapka geyerler
Beyleri var, bizim beye benzemez*

*Karac'oğlan eydür, dosta darılmaz
Hasta oldum, hatırcığım sorulmaz
Vatan tutup bu yerlerde kalınmaz
İlleri var, bizim ile benzemez¹²*

XVI. yüzyılda Karacaoğlan, Köroğlu ve levent şairlerin dışında tekke edebiyatı şairi de sayılabilecek olan fakat klasik tasavvuf edebiyatının dışında kalarak saz ile şiirlerini icra eden Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Ahmetoğlu, Bahşioğlu gibi şairleri de âşık edebiyatı dairesinde değerlendirmek gerekir.¹³

¹² Ahmet Şükrü Esen, **Karacaoğlan, Anadolu Âşıkları**, I, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (1.Baskı), İstanbul 2016, s.560.

¹³ Dilaver Düzgün, "Âşık Edebiyatı", **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayınları, (9.Baskı), Ankara 2012, s. 287.

Pir Sultan'ın aşağıda yer alan şiiri ise Türkmenlerin yaşamını çok güzel ifade eder. Türkmenlerin konargöçer yaşamlarının getirdiği yaşam şartları ve çektikleri çileyi belki de hiçbir şair bu kadar güzel anlatamazdı.

*Bu yıl bu dağların karı erimez
Eser bâd-ı sabâ yel bozuk bozuk
Türkmen kalkıp yaylasına yürümez
Yıkılmış aşiret il bozuk bozuk*

*Kızılırmak gibi çağladım aktım
El vurdum göğsümün bendini yıktım
Gül yüzlü cerenin bağına çıktım
Girdim bahçesine güz bozuk bozuk*

*Elim tutmaz güllerine dermeye
Dilim tutmaz hasta halin sormaya
Dört cevabın manasını sormaya
Sazım düzen tutmaz tel bozuk bozuk*

*Pir Sultan'ım yaratıldım kul diye
Zâlim paşa elinden mi öl diye
Dostum beni ısmalamış gel diye
Gideceğim amma yol bozuk bozuk¹⁴*

XVI. yüzyılda Pir Sultan Abdal gibi, sazıyla bir nevi tasavvuf şiirleri söyleyen şairleri ayrı değerlendirirsek Anadolu bozkırlarında sazıyla şiirler icra eden âşıklar için temel kalıp 7-8 ve 11'li hece ölçüleri olurken, kahramanlık, tabiat tasvirleri ve karamsarlığa yer verilmeyip daha ziyade beşeri aşka yer verildiği görülür. Bozkırdan uzak ve büyük şehir merkezlerinde yetişen âşıkların bazılarında ise, Anadolu bozkırındaki şairlerin aksine, aruz denemeleri ile gerek nazımda gerekse ifade biçimleriyle klasik edebiyata yaklaşma temayülleri görülür.¹⁵

¹⁴ Dilaver Düzgün, "Âşık Edebiyatı", **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayınları, (9.Baskı), Ankara 2012, s. 287.

¹⁵ A.g.e., s.287.

Birçok tarihçiye göre “Türk Asrı” olarak kabul edilen XVI. yüzyıldan çıkıp XVII. yüzyıla gelindiğinde âşık edebiyatı her bakımdan gelişimini tamamlayarak geleneğin en güzel örneklerini vermeye başlar. Bu dönemde Ercişli Emrah ile Kul Mustafa Anadolu’nun çeşitli yörelerinde halk diline yakın sade bir dil ile âşık şiiri örneklerinin en güzellerini vermişlerdir. Ercişli Emrah aruz vezni kullanmadan bütün şiirlerini sade bir dil ile gösterişten uzak terennüm ederken¹⁶ aşağıdaki örnekte bir yiğidin memleketinden vatanından dışarı çıktığında başına neler geleceğinden, silasını özlemle yâd edip gözlerinden yaşlar akacağından bahsederek vatan sevgisini şiirleri arasında işlemiştir.

Bir yiğit gurbete çıksa

Gör başına neler gelir

Sılası fikrine düşer

Yaş gözüne dolar gelir

Kalemlen çekilmiş kaşları

Gözümden akıtım yaşlar

Yuvasın terk eden kuşlar

Yuvam diyer döner gelir

Emrah diyer servi boyun

Hürü melem midir soyun

Sürüden ayrılan koyun

Kuzum diyer meler gelir¹⁷

Ercişli Emrah’ın şanssız yönü belki de şiirlerinin kendisinden bir asır sonra yaşayan Erzurumlu Emrah’inkilerle karıştırılmış olmasıdır. Oysa Ercişli Emrah oldukça sade şiirleriyle Erzurumlu Emrah’tan kolaylıkla ayırt edilebilir.¹⁸ Emrah ve Kul Mustafa sade bir dil kullanırken Âşık Ömer ve Gevheri de klasik edebiyata olan ilgileri neticesinde aruz vezniyle yazılan âşık şiiri örnekleri vermişlerdir. Âşık Ömer’in doğum yeri ve hayatı hakkında farklı rivayetler vardır. Lakin doğruya en

¹⁶ Saim Sakaoğlu, “Ercişli Emrah”, **DİA**, XI, İstanbul 1995, s. 274.

¹⁷ A.g.e., s.274.

¹⁸ Nurettin Albayrak, “Erzurumlu Emrah” **DİA**, XI, İstanbul 1995, s. 338.

yakını Konya'nın Gözleve Köyünde yüzyılın ortalarında doğduğudur. Düzenli bir medrese eğitimi görmemekle birlikte çeşitli kültür çevrelerinde bulunup kendini geliştirmiştir.¹⁹ Kültür çevrelerinde bulunması ve kendini bu çevrelerde kabul ettirme isteğiyle olsa gerek şiirlerinde aruz veznine yer vermiştir.

Âşık Ömer ve Gevheri örneğinde de olduğu gibi bu devirde âşık edebiyatının klasik edebiyatla kısmi de olsa bir yakınlaşma içerisine girdiği söylenebilir. Âşık edebiyatının klasik edebiyat çevreleri de dâhil olmak üzere farklı kesimlerde farklı konuları işlemeye başlaması ile birlikte bu dönemde daha fazla itibar görek âşık kahveleri ve fasıl geleneği ortaya çıkmıştır.

XVII. yüzyılda yaşayan âşıklık geleneğinin temsilcileri arasında Benli Ali, Âşık Hasan, Kayıkçı Kul Mustafa, Kuloğlu, Öksüz Âşık, Şahinoğlu, Kâtibi ve Üsküdarı gibi isimleri zikretmek gerekir. Çoğu levent olan bu âşıklar, XVII. yüzyılda kahramanlık konulu şiirleriyle dikkatleri üzerlerine çekmişlerdir.²⁰

Âşık leventler arasında yine Akdeniz'de edilen leventlik ile birlikte kahramanlık ifade eden şiirler söylenmiştir. Akdeniz'de gezen devlet donanmasında veya Garp Ocakları donanmasında yer aldığı, şiirlerinden anlaşılan Öksüz Âşık aşağıdaki şiirinde gaza şevkiyle leventlerin Akdeniz'de nasıl gezdiğini, din için şehit olup baş vermekten kaçmayacaklarını ifade etmiştir.

*Geze geze Akdeniz'in yüzünde
Arar hasmımızı buluruz bir gün
Ya doyum olup sılaya gideriz
Ya seri meydanda veririz birgün*

*Süzülüp geliyor balaban gemi
Silelim gönülden gussayı gamı
İner bir köşeden şahinler gibi
Alurşikârımız döneriz birgün*

*Yetiş Halil Paşa yetiş kanımız
Emanettir teslim olur canımız
Ya turaba nasip olur tenimiz
Ya muradımıza ereriz birgün*

¹⁹ Abdülkadir Karahan, "Âşık Ömer" **DİA**, IV, İstanbul 1991, s. 1.

²⁰ Şükrü Elçin, **Akdeniz'de ve Cezayir'de**, s. 262-4.

*Öksüz Âşık ider mübarek gaza
Ya Muhammed ya Ali ya Murtaza
Şehidlik makamın Huda vir bize
Meded Allah diye ölürüz birgün²¹*

Gazi Âşık Hasan da asker âşıklardandır. Sultan II. Mustafa Logoş Kalesi'ni fethettiğinde Gazi Âşık Hasan'ı huzuruna çağırarak saz eşliğinde söylediği şiirleri dinleyip kendisine emekli maaşı bağlatır.²²

Uzun süren savaşlarda Osmanlı Devleti birçok vatan toprağından çekilmek zorunda kalırken Tameşvar büyük bir dirençle mukavemet etmektedir. Gazi Âşık Hasan şiirinde padişaha ölmeden Tameşvar'ın verilmeyeceğini bildirir.

*Ne çeker kullarım serhat ilinde
Bilinmez Hünkârım görülmeyince
Bunca memleketin kâfir elinde
Kaldı, inanmadın ayrılmayınca
Kimi şehid oldu, kimi giriftar:
Kâfirin elinde inler zar ü zar
Estergon'la Budin, Eğri'yle Uyvar
Ele girmez şahım yorulmayınca
Gaziler başına takup çelengi
Kıradı Nemçe'yi, Macar u Frengi;
Neylesin kulların edemez cengi,
Hal u hatırları sorulmayınca²³*

XVII. yüzyıl'da Viyana Kuşatması'ndan sonra devam eden yıllar yüzyıl bitene kadar adeta felaket seneleridir. Osmanlı Devleti bu yıllarda birçok toprağını terk ederek çekilmek zorunda kalır. Budin'in Avusturya'ya terk edilmesinden sonra

²¹ Şükrü Elçin, *Akdeniz'de ve Cezayir'de.*, s. 45.

²² Dilaver Düzgün, "Âşık Edebiyatı", s.293.

²³ Osman Turan, *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi*, Ötüken Yayınları, (17.Baskı), İstanbul 2008, s.442.

âşık şairler tarafından söylendiğini tahmin ettiğimiz aşağıdaki dörtlük memleket ve vatan olgusunu safiyane dile getirmektedir.

*Çeşmelerde abdest alınmaz oldu
Camilerde namaz kılınmaz oldu
Mamur olan yerler hep viran oldu
Aldı Nemse Bizim Nazlı Budun 'i*²⁴

XVIII. yüzyıl âşık edebiyatı hakkında araştırmacılar arasında ilginç bir tespit vardır. Onlara göre XVIII. yüzyıl âşık edebiyatı bir önceki ve bir sonraki dönem arasına sıkışmış verimsiz bir dönemdir. Bu yüzyılda sayıca hayli âşık şair yetişmiş olmasına rağmen nitelik olarak kendinden önceki ve sonraki asırlarda yetişen âşıklar kadar başarılı olamamışlardır. Bu dönemde bir önceki yüzyılda görülmeye başlanan klasik edebiyat merakı artarak devam eder lakin âşık şairlerin bu alanda da başarılı olduklarını söylemek güçtür. Klasik edebiyata olan heves âşık şiirini ve geleneğini ana mecrasından uzaklaştırır. Bu dönemde medreselileşmenin artmasının âşıklar arasında aruza olan ilgiyi artırdığı akla getirilmelidir fakat yeniçeri ve garp ocaklarındaki şairlerin bunların dışında tutulması gerekir.

Tespitler doğrultusunda XVIII. yüzyılda yaşayan şairler, Abdi, Agahi, Âşık Ahmed, Âşık Ali, Âşık Bağdadi, Âşık Deruni, Âşık Halil, Âşık Nigari, Âşık Ravzi, Âşık Sadık, Hocaoğlu, Hükmi, Kabasakal Mehmed, Kıymeti, Kürşati, Levni, Nakdi, Sırrı, Şermi ve Talibi'dir.²⁵

Bu yüzyılda Garp Ocaklarında yetişen levent âşıklar ise Kul Abdi, Mağriblioğlu, Seferlioğlu, Nakdi, Şemsi, Nuri, Sadık, Öksüz Hasbi, Şerif İbrahim ve Neşati Mustafa'dır.²⁶

XVIII. yüzyıl âşıklık geleneğinin Anadolu sahasındaki şairleri niteliksel olarak geride kalmış olsalar da Garp Ocaklarında yer alan levent şairler dönemin bütün özelliklerini şiirlerinde yansıtmışlardır.

²⁴ A.g.e., s. 436.

²⁵ Dilaver Düzgün, "Âşık Edebiyatı", **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayınları, (9.Baskı), Ankara 2012, s. 294.

²⁶ Şükrü Elçin, **Akdeniz'de ve Cezayir'de**, s. 263-264.

Örneğin;

*Küffar geleceğin haber aldılar
Cezayir iline name saldılar
Allah Allah deyüp cenge durdular
Din-i hak uğruna kılıç salladılar*

*Küffar donanması geldi göründü
Asker-i İslam cümle yahya indi
Lenconlar donandı cenkler kuruldu
Din-i hak uğruna kılıç salladılar*

*Her toplum başında bir fitil yanar
Gaziler din için pervane döner
Al kanlar dökülüp analar ağlar
Din-i hak uğruna kılıç salladılar*

*Lencolar vardı dayandı
Çok gaziler al kanlara boyandı
Gökde melek yerde insan beğendi
Din-i hak uğruna kılıç salladılar*

*Seferlioğluçdi aşkın şarabın
Daima zikreder ulu Çalab'ın
Berhüdar olsunlar Türk ü (ve) Arabın
Din-i hak uğruna kılıç salladılar²⁷*

XVIII. yüzyıldaki âşık edebiyatında izlenen niteliksel verimsizlik XIX. yüzyılda düzelmiştir. Bir önceki yüzyılda denenmesine rağmen pek cılız kalan aruz vezinli âşık şiiri örnekleri bu yüzyılda güçlü örnekler ortaya çıkarmışsa da âşıklık şiiri hece ölçüsü üzere olan genlerini korumayı başarır. XIX. yüzyılın şairleri sayılarının hızla artmasıyla birlikte kısa sürede teşkilatlanarak düzenli bir teşkilat meydana getirip kahvehanelerde fasıllar düzenlemişlerdir.²⁸ Bu yüzyılda âşık şiiri daha evvel Klasik edebiyatçıların ekâbirden aldıkları desteklere benzer bir himaye

²⁷ Şükrü Elçin, *Akdeniz'de ve Cezayir'de.*, s. 228.

²⁸ M. Öcal Oğuz, "Âşık Şiiri, s. 162.

görmeye başlar. Anadolu'dan yetişen Seyrani, Dertli ve Erzurumlu Emrah'ın şiirleri İstanbul'un havas muhitlerinde okunmaya başlar.

Seyrani, sivri dili ile yaptığı taşlamalarla tanınmaktadır.²⁹ Aşağıdaki şiirde dinin gereklerine uyar görünüp gizli gizli hak yiyen günah işleyen insanlara yöneltilen eleştiriler yer almaktadır.

*Allah'ın emrine mutiim dersen
Resûl'un emrine itaat edersen
Helâl haram demez bulduğun yersen
Mü'minlik sözünden feragat eyle*

*Zahm-ı aşga gelip merhem sarmağa
Ferhad olup bir gün bağrın yarmağa
Kudretin yoğise Beyt'e varmağa
Gönül Beytullah'tır ziyaret eyle*

*Kulun rızkın verir hazret-i Bâri
Açolan gülleri incitmez hârî
Kötülük değildir er kişi kârî
Kemlik edenlere inâyet eyle*

*Kalbini geniş tut sıkma Seyranî
Rıza-yi Bâri'den çıkma Seyranî
Gönül Beytullah'tır sıkma Seyranî
Elinden gelirse imâret eyle³⁰*

Osmanlı Devleti bu yüzyılda hızlı bir batılılaşma eğilimi içine girer, gerek devlet yönetimi gerekse askeri teşkilatlanmada kendini gösteren yenilik hareketleri kısmi aralıklara rağmen hızla devam etmektedir. Askeri alandaki yeniliklerle birlikte 1826'da Yeniçeri Ocağı kaldırılınca ocaklı şairler de bu sahneden çekilmeye başlar. 1830'da Garp Ocaklarının en mühimlerinden olan Cezayir'in Fransa tarafından işgali ise Garp Ocaklarında yetişen levent âşıklarla Anadolu'nun bağının kesilmesine yol açar.

²⁹ Nurettin Albayrak, "Seyrani", **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, XXXVII, İstanbul 2009, s. 37.

³⁰ Şükrü Elçin, **Akdeniz'de ve Cezayir'de**, s. 229.

Garp Ocaklarından Cezayir'in Osmanlı Devleti'nden kopmasıyla levent şairlerin şiirleri feryat halini alır. Ocakların kapatılmasıyla birlikte askerler arasında ocaklı âşıklık geleneğinin tamamen yok olduğunu söylemek yanlış olur. Fransa İmparatoru Napolyon'un hiç beklenmedik bir anda Mısır'ı işgal edip ardından da Akka'ya yürümesi ile yeni teşkilatlanmış Nizam-ı Cedit askerleri Avrupa'da rüzgâr gibi esen Napolyon'un askerleriyle karşı karşıya gelir. Nizam-ı Cedit birliklerinin başında Akka'yı savunan Cezzar Ahmed Paşa'yı metheden âşık şair Bursalı Ali'nin şiiri asker arasındaki âşıkların şiirine örnek teşkil etmektedir.

*Evvel Salı günü meşveret oldu
Çarşamba günü dövüş kuruldu
Aslan gibi taburlara sarıldı
Vurun kardeşlerim der Ahmet Paşa*

*Şevketli hünkârım edesin nazar
Dünya düşman olsa eylemem hazer
Yeddi haccım vardır mahlasım Cezzar
Vezirler içinde zor Ahmet Paşa*

*Yetmiş bin dalkılıç eylemiş hazır
Açılmış cennetler bize muntazır
İmdada yetişir hazreti Hızır
Vurun koçaklarım der Ahmet Paşa*

*Altmış beş gün gece güzdüz savaştı
Gidi kafir Din-i İslâma karıştı
Melekler çağrışıp imdat erişti
Döğün hep döğüşün der Ahmet Paşa*

*Topun sadasından hep doldu felekler
Hayfa düşüp hep kaçtı semekler
Elvan elvanyaptırдыңın çelenkler
Siz müstehâktır der Ahmet Paşa*

*Vezir içinde bulamadım vezir
Maruftur bu kâfir hem olur rezil
Malımı canımı etmişim bezil
Denimin uğruna der Ahmet Paşa*

*Cennetler kapısı bugün açıldı
Şehitlere türlü hile biçildi
Önünce yeniçeriler seçildi
Bu gayret günüdür der Ahmed Paşa*

*Kılıcın darbından kan ağlar Firenk
Ömründe görmemiş böyle bir ahenk
Cezzar der, söylensin ettiğimiz cenk
Bilmeyenler duysun der Ahmet Paşa*

*Cümle din adusu olunca deli
Şüphemiz kalmadı velisin veli
Cezzar-ı mehdeder Bursalı Ali
Vezirler içinde koç Ahmet Paşa³¹*

Erzurumlu Emrah ve Bayburtlu Zihni'nin şiirleri klasik edebiyat formlarına pek uymasa da eserlerinin divan şeklinde basıldığı görülür.³² XIX. yüzyılda matbaanın gelişip gazete ve dergilerin artmasıyla birlikte âşık geleneği içindeki şiirlerin dergi ve gazetelerde kendilerine yer bulmasından bu yüzyılda geleneğin geniş kitlelere ulaştığını tahmin edebiliriz.

XIX. yüzyıl'ın sonları ve XX. yüzyılın başında Osmanlı Devleti için her şey ters gitmeye başlar. XX. yüzyılın başında iktidarda bulunan İttihatçı kanadın büyük hayalleriyle girilen “Umumi Harp”ten büyük bir mağlubiyetle çıkılınca Türk Milleti için büyük bir başkaldırı başlar. Söz konusu başkaldırı Anadolu’da elde bulunan kıt imkânlarla dünyaya kan kusturan sömürgecilere karşı verilmekteydi. İstanbul’un İtilaflılarca işgalinden sonra İstanbul’daki yurtseverler akın akın Anadolu’ya geçerek milli mücadele saflarında yerlerini alırlar. İstanbul işgal altındayken, İstanbul

³¹ Şükrü Elçin, *Akdeniz’de ve Cezayir’de.*, s. 202.

³² Nurettin Albayrak, “Erzurumlu Emrah”, s. 338.

merkezli âşık edebiyatı da bekleneceği gibi ağır bir sönümlenme dönemine girdi. Modernleşen bu devrede teknolojik gelişmelere henüz ayak uyduramayan âşıkların geçiş döneminin izlerini gösterememesi de bu sönüklükte etkili oldu.³³

Milli Mücadelenin yedi düvele karşı başarıyla neticelenmesinden sonra Genç Cumhuriyet, Osmanlı Devleti'ndeki İslami yüksek zümre edebiyatına karşın yerel folklorik öğelere destek verdi. Halka Doğru hareketi âşık edebiyatı ile birlikte yerel kültürün yükselmesine zemin hazırladı.

Türk Halk Bilgisi Dergisi yerel kültürün, folklorik öğelerin tanıtımını sağlayarak aydınlar arasında da benimsenmesini sağladı. Cumhuriyetin önemli şair ve aydınlarından olan Ahmet Kutsi Tecer, Sivas'ta Milli Eğitim Müdürlüğü yaptığı yıllarda (1931) düzenlediği Halk Şairleri Bayramı ile âşık edebiyatının gelişimine büyük katkıda bulunur. Sivas Halk Şairleri Bayramı yüzyılın en büyük âşıklarından Âşık Veysel'in tüm Türkiye'de tanınmasına büyük katkı yapar.³⁴

Bu dönemde Âşık Veysel Köy Enstitülerinde saz hocalığı yapıp TRT radyolarında programlara katılırken, yine Veysel gibi Köy Enstitülerinde saz hocalığı yapan Ali İzzet Özkan'ın şiirleri Ülkü dergisinde yayınlanmaya başlar. Behçet Kemal Çağlar'ında âşık tarzı şiirler yazması aydınlar arasında âşık edebiyatının yerinin hızla itibar kazandığını göstermektedir.

Çoruh coşkun Çoruh hırçın Çoruh şen

Ark boyunca nabız gibi atıyor

Bir tepede Âşık Zihni yer almış

Bir tepede şehit Osman yatıyor

Bir sararmış beniz hali taşında

Kalesi var göğe ağmak peşinde

Kavakları yıldız öper düşünde

Kargaları fırak fırak ötüyor

³³ Dilaver Düzgün, "Âşık Edebiyatı", **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayınları, (9.Baskı), Ankara 2012, s. 300.

³⁴ Âşık Veysel Şatıroğlu, **Dostlar Beni Hatırlasın**, İnkılâp Yayınları, (18.Baskı), İstanbul 2016, s.6.

*Celali'de çilesini denemiş
Hicranî'si sevgisi kınamış
Zaman saat kulesinde tünemiş
Tezeklerde tütsü tütsü tütüyor*

*Kavağının suna gibi boyu var
Irmağında insan kapma huyu var
Oyunu var, türküsü var, suyu var
Gönülleri birbirine katıyor*

*Dağ ardında kovalarken biz onu
Çoruh bizi davet etti en sonu
Visâl yeri (Cumhuriyet balkonu)
Geç kalmışım çağıl çağıl çatıyor*

*Taşı oyan su bana da işledi
Köpük köpük yüreğimi dişledi
Madem Çoruh konuşmaya başladı
Âşık Ömer koşman burada bitiyor³⁵*

Âşık Ömer mahlasıyla âşık tarzı şiirler yazan Behçet Kemal, şiirinde Bayburt gibi merkezden uzak ve aydınların gözünden irak bu beldenin tarihi ile birlikte güzelliklerinden bahseder.

Yüzyılın ilk yarısında yaşayan önemli saz şairlerinden olan Âşık Zülali, Mehmet Yakıcı ve Artvinli Efkari âşık atışmalarında yer almış önemli isimlerdendir. Türk âşık edebiyatının önemli isimlerden olan ve Yozgat'ta imamlıkla geçimini sağlayan Hüznî "İki Evli Destanı" şiiriyle çok eşliliği eleştirmiştir.³⁶ İmamlık gibi muhafazakâr bir iş kolunda olmasına rağmen Cumhuriyet devrimlerinin en önemlilerinden biri olan tek eşliliği savunan Medeni Kanunu savunması ilginçtir.

XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren teknoloji ve ses kayıt ve dinleme cihazlarındaki gelişmeler ile birlikte bu cihazların evlere girmeye başlamasını takip

³⁵ Dilaver Düzgün, "Âşık Edebiyatı", **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayınları, (9.Baskı), Ankara 2012, s. 301.

³⁶ A.g.e., s. 302.

eden süreçte saz çalıp şiirler söyleyen âşıklarda bu ortamın nimetlerinden faydalanmaya başladılar. Âşıkların elektronik ortama kaydettikleri sesler ile birlikte o güne kadar hiç olmadığı kadar geniş kitlelerce tanınmalarını sağladı. Önce radyo, daha sonra plak, kaset ve yüzyılın sonunda TV programlarında kendilerine yer bulan âşıklar memleketin ücra köy ve kasabalara kadar ulaşabilir oldular.

XX. yüzyılın özellikle son çeyreğinde bütün dünyada müzik algı ve zevkleri değişir. Âşıkların modern dünyanın sorunlarına kanalize olamamaları âşıkların üzerindeki ilginin azalmasına yol açar. XX. yüzyılın son çeyreğine damga vuran ve modern çağın ozanı yakıştırmaları yapılan Barış Manço'nun bir anısı ilginçtir.

“Hatırlıyorum biz Cem de (Cem Karaca) bende ayrıca bu arada hatırları kalmasın çoğu kardeşimiz o yıllarda Anadolu yollarına düşmüşüz orada ismini şuan hatırlamıyorum bizi seyrediyorsa hayattaysa Allah sağlık versin Ceyhan'da bir ozan (âşık) vardı ismini çıkaramıyorum Ceyhanlı yani günümüzün modern yaşayan ozanlarından biri. Takmış sana (Cem Karaca) bana takmış işte bıyığımıza takmış saçımıza takmış kılıma tüyümüze takmış ama çok şirin yani işte en sonunda ne vardı bunları dinleyecek Cem Karaca Barış Manço diye bitiyor satır ve ondan sonra her dörtlük böyle devam ediyor. Sonra karşı karşıya geldik dedim ne istiyorsun Allah'ını seversen bizden. O da yok ya ne isteyeceğim ama siz buralara sık sık gelmeye başladınız bizim ekmek elden gidiyor onun için yazdım bunları dedi.”³⁷

1960ların sonunda başlayan Anadolu Rock/Pop müzik türü Anadolu'yu etkisi altına alır. Âşıklar yeni müzik akımının gerisinde kalırlar. Zaten Anadolu Rock müziği yapanlar da âşıklık geleneğinin altyapısından beslenmektedir. Cem Karaca'nın Erzurumlu Emrah şiirlerini seslendirmesi Pir Sultan şiirlerinin bu müzik türünü seslendirenlerin neredeyse hepsine mal olması şaşılacak bir durumdur.³⁸

Çağın değişen siyasi ve toplumsal ortamında müzik türüyle değil belki ama âşıklık geleneğine getirdiği farklı konularla Âşık Mahzuni farklı bir noktada kendine yer bulur. Mahzuni sosyal konulara yönelik ürünleriyle ölümünden sonra da gündemde kalmayı başarır.

Yüzyılın ikinci yarısında adından sıkça söz ettiren Karşı aşıklardan biri Murat Çobanoğlu diğeri de Şeref Taşlıova'dır. Kars'ta âşık kahvesi işletmeciliği ile

³⁷ Trt 4X21; <https://www.youtube.com/watch?v=1oFNjWILZc4>.

³⁸ Anadolu Rock/Pop müziği hakkında daha fazla bilgi için bakınız: Güven Erkin Erkal, Türkiye Rock Tarihi, Esen Kitap, (1. Baskı) I, İstanbul 2013.

âşıklar ve dinleyicileri buluşturan Murat Çobanoğlu sesi ve sazıyla geniş kitlelere ulaşmayı başaramış bir âşık olarak dikkatleri çeker. Çobanoğlu elektronik ortamın nimetlerinden de faydalanarak plağa alınan kayıtlarıyla memleketin her köşesinde tanınan bir ses olmuştur. Murat Çobanoğlu, Mahzuni Şerif'in aksine sosyal konulardan çok birleştirici ve bütünleştirici şiirleriyle tanınır.

*Kıymetini bilen bilsin
Türkiye'm cennet gibidir
Kötü bakanlar kör olsun
Türkiye'm cennet gibidir*

*Millî birlik beraberlik
Çok şükür getirdi dirlik
Varlığımız egemenlik
Türkiye'm cennet gibidir*

*Tabiatı cana değer
Her görenler başın eğer
Edirne'den Kars'a kadar
Türkiye'm cennet gibidir*

*Aynı beden aynı başız
Aynı gözüz aynı kaşız
Türkler hepimiz kardaşız
Türkiye'm cennet gibidir*

*Çobanoğlu etti destan
Canım kurban sana vatan
Ayağın basamaz düşman
Türkiye'm cennet gibidir*

Çobanoğlu gibi yine Karşılı olan Şeref Taşlıova âşık geleneğini çok iyi bilen ve âşık makamları hakkındaki bilgisiyle dikkatleri üzerine çekmiş olmakla birlikte âşık karşılaşmalarındaki başarısıyla bilinir. Özellikle Murat Çobanoğlu ile katıldıkları birçok TV programındaki atışmaları hala izleyicilerinin hafızalarında canlı yaşamaktadır.

Son tahlilde âşık edebiyatının tarihi seyri için XV. yüzyıl hazırlık devri, XVI. yüzyıl ise başlangıç devri olarak ilk örneklerin verildiği dönemdir. XVII. yüzyıl gelişme ve olgunlaşma dönemini oluştururken, XVIII. yüzyıl âşık geleneğinden uzaklaşıldığı ve önemli temsilcilerin yetişmediği bir devir olarak değerlendirilir. XIX. yüzyıl, önceki yüzyıldaki duraklamanın aksine yeniden canlanma ve toparlanma dönemi iken XX. yüzyıl teknolojik gelişmelerin etkisiyle geleneğin elektronik ortama kaydığı bir dönem olmuştur.

2. Âşıklık Geleneğinin Temel Özellikleri

2.1. Âşıkların Yetiştirilmesi

Yaygın inancıya göre âşık olacak kişi toplumun içindeki sorunlarla ilgili olmalıdır. Böyle bir sorundan dolayı sıkıntı çektiği bir durumda genellikle kutsal sayılabilecek bir muhitte uykuya dalar. Uykuya dalmakla birlikte uyku ile uyanıklık arasındaki arafta gerçek izlenimi uyandıran bir rüya görür. Rüyasında veya düşünde kutsal sayılabilecek kişilerle karşılaşan âşık adayı pirin elinden bade içer. Pirlere tarafından kendisine çeşitli bilgiler verildikten sonra kendisine bir de mahlas verilir. Mahlasını alan âşık bir süre sonra kendiliğinden uyandığında ağzından ve burnundan kanlı köpükler gelir ve bir süre daha baygın halde yatar. Baygın halde yatarken gönül ehli birinin sazın tellerine dokunmasıyla uyanır ve kendine gelir. Uyanan âşık başından geçen olayları ve gördüğü düşü saz eşliğinde tasvir ederek ilk şiirini söylemiş ve mahlasını almış olur. Rüya motifi ve âşıklığa giriş ritüeli, eski şamanlığa giriş ritüelinin benzerliği sebebiyle bu kültürün kaynağını şamanlıkta aramak gerekir.

Âşık adayları da en nihayetinde toplumun içinden bir birey olduğu cihetle diğer insanlar gibi rüyalar görmeleri doğaldır. Âşık adayları etkisinde kaldıkları bir olaydan dolayı rüyalarında sevdiklerini veya yaşlı bir pirden nasihat dinlediklerini

görebilir, uyandıklarında ise rüyanın etkisinde kalabilirler. Âşıklık geleneğine göre rüya görme yaşı genellikle çocukluk ve ilk gençlik yıllarıdır. Sade bir bireyden âşıklığa geçme evresi olan rüya görme olayından sonra adaylar kendilerini âşıklık geleneğinin içinde görürler.

Âşık geleneğinin temsilcileri gördükleri rüyada bir mahlas alır ve bundan sonra yazdıkları söyledikleri şiirlerde mutlaka mahlaslarını kullanırlar. Rüya ile birlikte en yaygın olanı mahlasın âşığa ustası tarafından verilen mahlastır. Bu iki yolun dışında âşıkların mahlaslarını kendilerinin seçtiği de görülür. Mahlaslar genellikle şiirlerin son bölümünde “Karacaoğlan der ki” veya “Kuloğlu eydür” şeklinde kullanılır.

Şiirlerin dinleyicilere melodik kalıplar halinde aktarılması âşıkların saz çalma gerekliliğini de zorunlu kılmaktadır. Saz çalabilmek özel bir yetenek gerektirdiğinden halk arasında saz çalabilen âşıkların daha fazla itibar görmüş olmaları şaşılacak bir durum değildir.

Âşıkların genellikle usta çırak halinde yetişmelerinin sebebinde geleneğin devam ettirilmesi kaygısını aramak gerekir. Çıraklık eğitimi ustanın teorik bilgilerini çırağa aktarmasından çok çırağın ustayı dinleyip izlemesine dayanır. Dolayısıyla çırağın ustanın sanatını icra ettiği her ortamda bulunması gerekliliği ortaya çıkar. Çırak ustasını izleyip onun saz çalma usul ve söyleme terkiibini kavradıktan sonra usta çırağa saz çalıp söyleme fırsatı verir. Ustası çırağa eksiklerini tamamlamak için yapması gerekenleri anlattıktan sonra adayla karşılaşmalar yapar ve adayın doğaçlama şiir söyleme meziyetinin gelişmesine katkıda bulunur.

Tek bir ustanın tedrisinden geçmeyip kahvehanelerde âşıkları dinleyip birçok ustadan bilgi birikimini karşılayan âşıklar da vardır. Günümüzde daha çok âşık adayları elektronik ortamın imkânlarını kullanarak kendilerini geliştirirler. Ustasının yanında âşıklık eğitimi tamamlayan âşık yanına başka bir aday alarak onu geliştirmeye başlar. Böylece bir ekol oluşumu geleneğin devam etmesini sağlar mesela Erzurumlu Emrah ekolü veya kolu gibi bir ekol ortaya çıkabilir.

2.2. Âşıkların İcra Ortamları

Âşıklık geleneği son teknolojik gelişmelerin ortaya çıkmasına kadar iki alanda devam etmekteydi: Bunlar sözlü ve yazılı ortam olarak varlığını sürdürürken teknolojik gelişmelerle birlikte bu iki alanın yanında birde elektronik ortam ortaya çıkar.

2.2.1. Sözlü Ortam

Âşıklar ürünlerini yazıya geçirerek ya da az çok zihninde tutarak topluluk huzurunda icra ederler. Âşıklar ürünlerini genellikle âşık fasılları içerisinde olmakla birlikte kahvehanelerde, köy odaları, düğün, bayram ve başka özel günlerde icra edebilirler.

Tarihi akış içinde âşıklık geleneğinin icra ortamlarının başında kahvehaneler gelir. Tarihi seyir içinde değişim ve dönüşüm geçirse de kahvehaneler günümüze kadar âşıklık geleneğinin en önemli icra ortamı olagelmıştır. Âşıklar ilk başlarda herhangi bir kahvehanede sanatlarını icra ederken sonradan âşıkların sanatlarını icra ettiği belirli kahvehaneler ortaya çıktı ve âşıkların fasıllar yaptıkları âşık kahveleri gelişmeye başlar.

XX. yüzyılda Âşık Veysel çağında İstanbul'da kahvehane geleneği zayıflarken Anadolu'da başta Erzurum, Kars, Artvin gibi kuzey doğu Anadolu'da varlığını sürdürme çabasına girdiği görülür. Cumhuriyet döneminin halka doğru hareketi ile âşıklık geleneğine destek verilmesi âşık geleneğinin canlanması sonucunda âşık kahvelerinin de yeniden gündeme gelmesini sağlar. XX. yüzyılın ikinci yarısında taşradan büyük şehirlere göçün hızlanması geleneğin taşradan büyük şehirlere akmasını da beraberinde getirdiğinden İstanbul Gülhane Parkı ve Ankara Gençlik Parkı'nda "âşıklar kahvesi" adıyla mekânlar açılarak uzun süre işletilir. Âşıklık geleneğinin elektronik ortama geçmesiyle kahvehanelerin işlevi zayıflarken Âşık Murat Çobanoğlu'nun Kars'ta âşıklık kahvesini işletmeyi sürdürmesi geleneğin son dönemlere kadar devam etmesine büyük katkı sağlamıştır.³⁹

Âşıkların sanatlarını icra ettikleri ortamların en mühimlerinden biri de Âşık fasıllarıdır. Fasıllar ise genellikle kahvehanelerde tertip edilirken âşıkların reisi olan

³⁹ Dilaver Düzgün, "Âşık Edebiyatı", **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayınları, (9.Baskı), Ankara 2012, s. 322.

reis-i âşıkân belli bir düzen dâhilinde ortamı organize eder. Âşık fasıllarında genellikle muhtelif manzum söyleşiler, hikâye anlatımları karşılaşma ve aşk-ı muammalar olur. Muhtelif manzum söyleşiler arasında gazel, beyit, münacat, naat müstezat, divan, semai, türkü, koşma, destan, bozlak, mani ve tekerleme bulunabilir.

2.2.2. Yazılı Ortam

Âşık edebiyatının ilk yazılı örneklerine cönkler ve mecmualar gösterilebilir. Bazen tek bir şaire veya aşığa ait şiirleri ihtiva edeceği gibi bazen de farklı şair ve aşığın ürünlerini dağınık biçimde ihtiva edebilir. Daha eskiden de var olmakla birlikte en çok cönk XIX. yüzyılda yazılmıştır.

Âşık edebiyatı araştırmaları düzenli olarak XX. yüzyılın başlarında başlamış olup Mehmed Fuad Köprülü, âşık edebiyatı araştırmalarına öncülük etmiştir. Cumhuriyet dönemin ilk evresinde artan folklor çalışmalarıyla derlenen âşık edebiyatı ürünleriyle âşıklar ve ürünleri yeniden gündeme gelmişlerdir. *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi* bu alana hizmet eden ön önemli dergidir. Son dönemlerde Âşıklar kendi ürünlerini kitaplaştırarak yazılı ürünler ortaya koymuşlardır.

2.2.3. Elektronik Ortam

XX. yüzyıldaki üstün teknolojik gelişmelerle birlikte âşıklık geleneği elektronik ortamla tanışır. İlk başlarda plak kayıtlarıyla tüketici veya dinleyiciye ulaşan âşıklar zamanla radyo yayınlarında kendilerine yer bularak geniş kitlelere ulaşma imkânına sahip olurlar. Türkiye’de Televizyon yayınlarının başlamasıyla âşıklar radyodan sonra televizyonda da kendilerine yer bulur.

1. BÖLÜM

ÂŞIK VEYSEL'İN HAYATI VE ÂŞIKLIK GELENEĞİ İÇİNDEKİ YERİ

1.1. Âşık Veysel'in Hayatı

Türk âşık geleneğinin XX. yüzyılda yetiştirdiği en büyük saz şairlerinden olan Âşık Veysel, geleneğin son büyük temsilcisi olarak kabul edilir. 1894 yılında Sivas'ın Şarkışla ilçesinin Sivrialan Köyü'nde dünyaya gelen Âşık Veysel'in ataları Horasan erenlerine kadar dayanır. Soyu Horasan Türkmenlerine dayanan Âşık Veysel'in ailesi Şatıroğulları olarak bilinir. Şatıroğulları Horasan'dan gelerek evvela Kars bölgesine oradan da Sivas'a yerleşirler. Şatıroğulları Sivas'tan başka Malatya, Konya ve Trabzon'a da yerleşmişlerdir. Âşık Veysel'in soy ağacı büyük dedesi İbrahim, İbrahim'in oğlu da Ali Ağa'dır. İbrahim zamanında Kars'ta bulunan Şatıroğulları Ali Ağa zamanında Kars'tan göç ederek Sivas'a Sivrialan'a yerleşmiştir. Ali Ağa Sivrialan'da çiftçilik ırgatlık ve azaplık gibi ameliye gerektiren işlerde çalışarak geçimini sağlamaktadır. Ali Ağa'nın oğlu yani Âşık Veysel'in babası Ahmet hakkındaki bilgiler tamamen Âşık Veysel'in anlatılarına dayanır. Âşık Veysel'in babası Ahmet küçük yaşta yetim kalarak el kapılarında ırgatlık, çobanlık ve hizmetkârlık eder. Şatıroğullarından Ahmet olarak bilinen Âşık Veysel'in babası bir müddet çobanlık ve hizmetkârlıktan sonra ev bark sahibi olarak çiftçilik yapmaya başlamıştır. Âşık Veysel'in annesi Keçegillerden Gülizar Hanım hakkında da bilgiler oldukça azdır. 1921'de vefat eden Gülizar Hanımın mezarı Sivrialan köyündedir. 1894 Eylül veya Ekim başında koyun sağmak gibi olağan köy yaşamı sahnelerinden birinde, Gülizar Hanım koyunların yanından gelirken yol kenarında doğurmuştur Âşık Veysel'i. Âşık Veysel'in göbek bağıni da keserek yardıma yetişen kadınların getirdiği beze sararak köye dönen Gülizar Hanımın çileli oğlu Âşık Veysel'in çile dolu hayatının akıbeti daha doğumda kendini gösterir.⁴⁰

Adının Veysel olmasında ise İslami motifler ağır basar. Anlatıya göre Veysel Karani devesini kaybeder ve araya araya Beserek dağına kadar gelir. Burada bulur. Bu inancın neticesinde Beserek Dağı önemli bir ziyaretgâha dönüşür. Beserek

⁴⁰ Ali Berat Alptekin, *Âşık Veysel*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, (1. Baskı), Ankara 2009, s.2.

Dağı'nı ziyaret eden Gülizar Hanım bu ziyaretin neticesinde hamile kaldığına inanarak oğlunun adını Veysel Karani'ye nispetle Veysel koyar. Âşık Veysel'in kardeşleri de köy hayatının çileli koşullarından nasibini almıştır, Âşık Veysel'in üç erkek kardeşi çocuk denecek yaşta belki de bebek yaşta öldüklerinden haklarında bilinen bir bilgi yoktur. Veysel'in ağabeyi Ali'nin doğum tarihi bilinmezken 1956 yılında öldüğü bilinmektedir. Elif isimli kız kardeşi ise abisinin ölümünden kısa süre sonra hayata gözlerini kapatmıştır.⁴¹

Âşık Veysel'in çocukluk yılları Cihanşümül Osmanlı İmparatorluğu'nun eski debdebeli günlerinden çok uzak olup üç kıtadan hızla geriye çekildiği yıllara rastlar. İmparatorluk son derece zor şartlar altında olduğundan Anadolu halkının durumu iyi değildir. Yiyecek ekmeği zor bulan Anadolu bir sağlık örgütü bulunmadığı için salgın hastalıklar karşısında tamamen çaresizdir. 1901 yılında Sivrialan Köyü'nü kırıp geçiren çiçek hastalığına henüz yedi yaşında olan Âşık Veysel de yakalanır. Günlerce ölümle cebelleşen Âşık Veysel hastalığa karşı yaşam mücadelesini kazanır ama hayatta kalmanın diyeti, gözünü kaybetmek olur. Çiçek hastalığı Âşık Veysel'den bir gözünü alır, diğerine de perde indirir. Çiçek hastalığından sağ gözünü tamamen kaybetmiş olan Âşık Veysel perde inmiş olan sol gözüne belki kavuşabilir diye babası Âşık Veysel'i Akdağ Madenindeki Sağlık Ocağına götürmek ister.⁴² Kader, Âşık Veysel'in babasından hızlı davranır. Âşık Veysel ve abisi Ali büyükbaş hayvanlar ile ilgilenirken henüz tek gözü ile yaşamaya alışmamış olan Âşık Veysel, sol gözünü de burada kaybeder. Âşık Veysel öküzün yanında eğilince hayvanın boynuzu Âşık Veysel'in perde inen sol gözüne saplanır ve küçük âşık sol gözünü de tamamen kaybeder.⁴³

Küçük Âşık Veysel'in umut dolu dünyası artık tamamen karanlığa bürünür. O yıllarda birtakım askeri sınıf imparatorluğun kurtuluşunu meşrutiyetin ilanına bağlı gördüğünden Abdülhamid'e karşı muhalefet bayrağını açarlar.⁴⁴ Bu dönem Âşık Veysel'in okul çağlarıdır lakin dönemin imkânsızlıkları nedeniyle Âşık Veysel'in devam edip okuma yazmayı öğrenebileceği bir okul yoktur. Âşık Veysel okula gidememenin eksikliğini daima hisseder. Arkadaşlarının okul sıralarında eğitim gördüğü yıllarda köyde bir başına kalan Âşık Veysel için babası oldukça endişelenir.

⁴¹ A.g.e., s. 4.

⁴² Yavuz Bülent Bakiler, **Âşık Veysel**, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, (4. Baskı), İstanbul 2010, s. 17.

⁴³ Âşık Veysel Şatıroğlu, **Dostlar Beni Hatırlasın**, İnkılâp Yayınları, (18. Baskı), İstanbul 2016, s.5.

⁴⁴ Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Partiler İkinci Meşrutiyet Dönemi**, I, İletişim Yayınları, (5. Baskı), İstanbul 2015, s. 51 vd.

Hemen hemen hiçbir işi yapamayacak olan oğluna on yaşındayken bir saz alarak Âşık Veysel'in karanlık dünyasını renklendirmeye çalışır.

Baba Ahmet, Âşık Veysel'i Molla Hüseyin'in yanına saz çalmayı öğrenmesi için bırakır lakin Âşık Veysel ilk başta saza pek meraklı olmadığından açıkçası biraz zorlanır ama babasının ısrarı üzerine saza devam eder. Küçük Âşık Veysel, Molla Hüseyin'den başka köylerine gelen ve uzun sayılabilecek bir dönem Âşık Veysel'lerin evinde kalan Camşihlı Ali Ağa'dan saz dersi alır. On beş yaşına eriştiğinde saz çalmayı öğrenen Veysel *usta malı* şiirleri ve deyişleri Camşihlı Ali Ağa'dan öğrenerek söylemeye başlar.⁴⁵

1914 yılında, Âşık Veysel tam yirmi yaşındayken Dünya Savaşı başlar. Avrupalı emperyalilerin sömürge ve silahlanma yarışının eninde sonunda büyük bir savaşa neden olacağı kaçınılmaz bir gerçek haline gelir. Osmanlı İmparatorluğu, İttihatçı kadroların elinde kendini dünya savaşının içinde bulur. Anadolu halkı Trablugarp ve Balkan Savaşından yeni çıkmış yeni bir savaşı kaldıramayacak kadar harap ve bitap bir haldedir. Bitkinliğine rağmen Türk milleti vatan savunmasından kaçmaz.⁴⁶Gözleri görmeyen Âşık Veysel dahi askere gitmek için yanıp tutuşur lakin gözleri askere alınmasına mani olur. Sivrialan'ın eli silah tutan bütün erkekleri askere giderken Âşık Veysel genç yaşında köyün kadınları ve yaşlı erkekleriyle baş başa kalır. Âşık Veysel, askere alınmamasına çok üzülür zira askere gidip vatan müdafaasına katılmak ister. Yıllar sonra içinde kalan bu hisleri saza söze döker:

Olaydım cephede kahraman asker

Çalışırdım memleketin işine

İçimde duygular uyanan hisler

Taşırırdı beni hudut dışına

Bizi bugün için beslemiş vatan

Ne mutlu bu yolda olaydım kurban

Çekilip karşıma çıkınca düşman,

Süngü vursa idim düşman düşüne⁴⁷

⁴⁵ Alptekin, *Âşık Veysel*, s. 5-6, Bakiler, *Âşık Veysel*, s. 20.

⁴⁶ Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilâli*, I, Kastaş Yayınları, İstanbul 2010, s. 253.

⁴⁷ Âşık Veysel Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, İnkilap Yayınları, (18.Baskı), İstanbul 2016, s.162.

Âşık Veysel'in özel hayatı karanlık bir şekilde devam ederken, ailesi Âşık Veysel'in bakıma muhtaç olduğundan bahisle evlenmesinde ısrar eder. Kendilerinin ölümünde belki ağabeyinin bile Âşık Veysel'e bakmayacağını düşünen ailesi, Âşık Veysel'i evlendirmeyi düşünür, eşi ve ilerde dünyaya gelecek çocuklarının Âşık Veysel'e bakacağını umarlar. Bir kere Âşık Veysel'i yakalamış olan karanlık ilk evlilik hayatında da peşini bırakmaz. Yirmi beş yaşında akrabalarından Esmâ ile evlenen Âşık Veysel'in bu evlilikten iki çocuğu olur. İlk çocukları erkektir ve fazla yaşamadan ölür. Kız evladı olan ikinci çocukları altı aylıkken, eşi Esmâ Hanım Âşık Veysel'i terk ederek başkasına kaçar. Esmâ Hanım bir başkasına kaçtığında henüz altı aylık olan kızı da fazla yaşamayarak Veysel'in kolları arasında ölür.

Âşık Veysel, eşi Esmâ Hanım'ın kendisini terk edeceğini anlayarak birikimini Esmâ Hanımın eşyaları arasına yerleştirerek, el kapısında muhtaç olmamasını diler. Eşinin kendisini bir başkasına tercih ederek terk etmesine rağmen Veysel "*Bana baktı, çamaşırlarımı yıkadı üzerimde hakkı vardır*" diyerek kötü söz etmez. Ayrıca bir şiirinde bu durumu anlatarak içerlediğini gösterir.⁴⁸

*Memlekete destan oldum
Karım beni beğenmedi
Eşten oldum dosttan oldum
Yarım beni beğenmedi⁴⁹*

Esmâ Hanım'ın kendisini terk ettikten sonra çileli hayatına geri dönen Âşık Veysel bir süre sonra 1929 yılında Gülizar Hanımla tanışarak evlenir. Âşık Veysel ve Gülizar Hanım'ın üçü erkek dördü kız yedi çocukları olur.⁵⁰

1931 yılında Sivas Milli Eğitim Müdürü Ahmet Kutsi Tecer, Sivas'ta Sivas Halk Şairleri Şenlikleri düzenler. Üç gün devam eden şenlikler Âşık Veysel'in hayatında bir dönüm noktasını teşkil eder. Âşık Veysel, şenlikler sırasında Ahmet

⁴⁸ Âşık Veysel'in "*Güzelliğin On Para Etmez*" şiirini eşinin kendisini terk etmesi sırasında eşyalarının yanına koyduğu bir kağıda yazdığı yolunda bir "şehir efsanesi" varsa da bu yollu iddiaların kabul edilebilir bir geçerliliği yoktur. Zira Âşık Veysel hem kendi şiirlerini kendi kaleme almıyor (gözlerinden dolayı okuma yazma bilmediği malum) hem de kendi şiirlerini söylemeye 1933 yılında başlamış olduğundan bu yıllarda kendi şiirleri yoktur. Veysel'in kendine ait ilk şiiri 1933 yılında kaleme aldığı "*Cumhuriyet Destanı*"dır. Âşık Veysel "*Güzelliğin On Para Etmez*" şiirini Esmâ Hanım'ın kendisini terk etmesine dair söylemiş-yazdırmış olsa bile bu çok sonradır.

⁴⁹ Âşık Veysel Şatıroğlu, **Dostlar Beni Hatırlasın**, İnkılâp Yayınları, (18.Baskı), İstanbul 2016, s.226.

⁵⁰ Âşık Veysel'in ilk eşi Esmâ Hanım 1981'de ikinci eşi Gülizar Hanım ise 1991'de vefat ederken Âşık Veysel ile birlikte üçünün de mezarı Sivrialan köyündedir.

Kutsi Tecer'in yakın ilgisini çeker. Ahmet Kutsi Tecer de şair olduğundan âşıklara yakın alaka göstermiş etkinliğe katılanlara *halk şairi* belgesi verir.⁵¹

Sivas Halk Şairleri Şenliklerinden sonra Âşık Veysel'in bütün yurttan tanınmasını sağlayan olay Cumhuriyet'in onuncu yılında yazdığı şiir (destan) dir. 1933 yılı Atatürk'ün inkılâpları yolunda büyük bir hızla modern dünya ülkelerinin yolunda yürümeye çalışan Türkiye Cumhuriyeti'nin onuncu yılıdır.⁵² Memleketin her köşesince Cumhuriyetin onuncu yılına atfen şenlikler düzenlenir. Sivas'ta da Nahiye Müdürü olan Ali Rıza Bey, Âşık Veysel'den Cumhuriyet'in onuncu yılı için bir şiir kaleme alıp şenliklerde söylemesini ister.⁵³ O güne kadar Âşık Veysel kendisi şiir yazıp söylememiştir. Eski âşıkların şiirlerini (usta malı) ezberleyip söyleyen Âşık Veysel için bu ilk şiiri olur. Âşık Veysel gözleri görmeyen, dolayısıyla okuyup yazamayan bir insan olduğundan Cumhuriyetin inkılâplarını, ülkesindeki çağdaşlaşmayı yakından takip eden Âşık Veysel'in aşağıdaki şiiri bu duruma güzel bir örnektir:

*Atatürk'tür Türkiye'nin ihyası
Kurtardı vatani düşmanımızdan
Canını bu yolda eyledi feda
Biz dahi geçelim öz canımızdan*

*Türkiye'yi adaletle yaşattı
Dağları deldirdi demir döşetti
Millele bir altın kemer kuşattı
Haşa nankör olman devranımızdan⁵⁴*

Âşık Veysel'in Sivas Nahiye Müdürü'nün isteğiyle yazmış olduğu ilk şiir öylesine beğenilir ki, Âşık Veysel Ankara'ya gelerek Atatürk ile görüşmek ister. Ömrü boyunca en büyük iki isteğinden ikincisi de ne yazık ki gerçekleşmez. Arzusuna nail olamayan Âşık Veysel'e vekiller ve bakanların yardımıyla Ankara'da

⁵¹ Yavuz Bülent Bakiler, *Âşık Veysel*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, (4. Baskı), İstanbul 2010, s. 22.

⁵² Mahmut Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, 1931-1938 Tek Partili cumhuriyet*, II, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (1. Baskı) İstanbul 2009, s. 125.

⁵³ Ali Berat Alptekin, *Âşık Veysel*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, (1. Baskı), Ankara 2009, s.10.

⁵⁴ Âşık Veysel Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, İnkılâp Yayınları, (18.Baskı), İstanbul 2016, s168-169.

Hakimiyet-i Milliye gazetesinin kapıları açılır.⁵⁵ Destan, Hakimiyet-i Milliye gazetesinde yayımlandıktan sonra Sivrialanlı Âşık, bütün Türkiye'nin tanıdığı bir âşık olur.

1933'ten sonra Âşık Veysel eski âşık saz şairleri gibi sazıyla birlikte Türkiye'nin birçok şehrini dolaşır. Âşıklık geleneğini sürdürme gayreti onun Anadolu'da tanınmasını sağlar ama ülke çapında şöhretini artıran radyoyla ilk temasıdır. Âşık Veysel'in radyoda destanı sazıyla icra etmesi radyo ile ilk tanıştığı gündür. Tam tarihini bilmediğimiz bu olay Âşık Veysel'in hatırladığına göre 1933 ile 1935 yılları arasında geçer. Âşık Veysel'in sesi radyolarda ilk kez yankılanırken dinleyicileri arasında Mustafa Kemal'de vardır. Âşık Veysel ilk radyo yayınında oldukça heyecanlanmasına rağmen sesi ve sazıyla dinleyicilerini mest eder. Atatürk, Âşık Veysel'in sesini ve destanını beğenerek, radyoyu aratır ve yanına çağırır. Âşık Veysel'in en büyük arzusu gerçekleşmek üzereyken kader buna mani olur. Öyle ki radyo o zaman İstanbul'dadır, Âşık Veysel radyo da çalıp söyledikten sonra radyodan ayrılır akabinde de Atatürk Dolmabahçe Sarayı'ndan radyoyu arar "*onlar kimdi, bana gönderin*" demiş fakat radyo çalışanları Âşık Veysel'i o gece bulamazlar. Sabah olduğunda Âşık Veysel'e Paşa'nın telefon edip kendisini çağırdığı söylenir. Âşık Veysel heyecanla Paşa'nın kaldığı köşke gelir ama yaver Şükrü (Özer) Bey Âşık Veysel'e: "*Akşam 12'ye kadar sizi aradık ve bulunamadınız, malum ya o bir keyif zamanı idi. Şimdi söylemek icap etmez ve söyleyemem. Eğer öyle bir zamanda hatırlayacak olursa ben sizi yılanın deliğinde olsa bulurum*" der. Âşık Veysel çok yaklaşan bu şansı da kaçırmaz ve Paşa'yı hiç göremez.⁵⁶

Âşık Veysel İstanbul'da bulunduğu süre boyunca belki Atatürk ile görüşme şansını bulamaz ama kendisini ülke genelinde meşhur edecek fırsatlarla karşılaşmaya devam eder. Önce radyoda sesini duyuran Âşık Veysel sonra bir de plak doldurur. Âşık Veysel ilk plak kaydında Âşık İzzeti'nin "*Mecnun'um Leyla'mı Gördüm*" isimli eserini okur ve plaklar birbiri peşi sıra gelir.

Âşık Veysel köy köy gezip saz çalmanın yanında köyünde çiftçilik ile geçimini sağlar. O sırada Arifiye Köy Enstitüsü'nde öğretmen olarak bulunan ve sonradan ülke genelinde tanınan şairlerden Bedri Rahmi Eyuboğlu, Âşık Veysel'in yakın arkadaşı sayılır. Âşık Veysel Orta Anadolu'nun verimsiz topraklarının yanında

⁵⁵ Yavuz Bülent Bakiler, *Âşık Veysel*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, (4. Baskı), İstanbul 2010, s. 29.

⁵⁶ A.g.e, s.33.

Sivrialan'ın taşlık tarlaları yüzünden modern bir tarım yapma imkânına sahip değildir. Âşık Veysel buna rağmen babası gibi köyünde ilkleri denemekten geri kalmaz. Âşık Veysel'in babası Ahmet, köyde ilk patates ekimini gerçekleştirirken Âşık Veysel de bu yenilikçiliği devam ettirerek Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun gönderdiği şeftali, armut, dut ve Kanada Kavağını sekiz dönümlük tarlasına diker.⁵⁷ Âşık Veysel köyünün verimsizliğine rağmen diktiği fidanların hepsinden ürün almayı başararak modern çiftçiliğin uygulanabilirliği yolunda köylülerine örnek olur.

Âşık Veysel köyünde devam ettirdiği çiftçiliğin yanında Sivas Halk Şairleri Şenlikleri'nde tanıştığı ve yoğun ilgi ve muhabbetini gördüğü Ahmet Kutsi Tecer'in aracılığıyla Köy Enstitüleri'nde saz öğretmenliği yapar. Âşık Veysel ilk olarak 1941 yılında Adapazarı Köy Enstitüsü'nde saz öğretmenliğine başlarken, birer yıl olmak üzere sırasıyla Hasanoğlan Köy Enstitüsü, Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü, Kastamonu Gölköy Köy Enstitüsü, Yıldızeli Pamukpınar Köy Enstitüsü, Samsun Ladik Akpınar Köy Enstitülerinde 1946'ya kadar saz öğretmenliğine devam eder.⁵⁸ Âşık Veysel anılan köy enstitülerinin dışında çeşitli zaman aralıklarıyla Çanakkale Savaştepe, Erzurum Pulur, Malatya Akçadağ, Kırklareli Kepirtepe ve Osmaniye Düziçi Köy Enstitülerinde konserler verir. Âşık Veysel Köy Enstitülerinde en olgun çağında olarak, en kâmil şiirlerini yazar. Belki de memleketinden ayrı geçen yıllardan kaynaklanan özleminden dolayı şiirlerinde Sivas'ın doğal yerlerini sıklıkla anar.

Âşık Veysel bütün zorluk ve imkânsızlıklara rağmen nasıl bu kadar erdem sahibi olabildiği konusunda herkesi şaşırır. Âşık Veysel'in manen gelişmesinde Mescit Köyü'nde bulunan Bektaşî Dervîşi Selman Baba'nın çok büyük rolü olur. Âşık Veysel sık sık Selman Dede'yi ziyarete giderek sohbet eder. Kendi ifadesine göre Selman Baba olmasaydı Âşık Veysel bugün ki Veysel olmayacak, yazdığı şiirler içi boş ve mesnetsiz şiirlerden ibaret kalacaktı der. Selman Baba 1944'te ölmeden önce Âşık Veysel Atatürk'ün ölümünde söylediği *Atatürk'e Ağıt*'ını onun yanında da söyler ve Selman Baba kendi tutamayarak ağlar.⁵⁹ Âşık Veysel, Selman Baba öldükten sonra da Mescit Köyünü ziyaret eder ve Selman Baba'nın yokluğu karşısında üzülenek fazlasıyla müteessir olur.

⁵⁷ Ali Berat Alptekin, *Âşık Veysel*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, (1. Baskı), Ankara 2009, s.12.

⁵⁸ A.g.e, s.15.

⁵⁹ Ali Berat Alptekin, *Âşık Veysel*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, (1. Baskı), Ankara 2009, s.13.

1944 yılında Âşık Veysel'in ilk şiir kitabı Ankara'da Halkevleri Genel Merkezi'nce *Deyişler* ismiyle yayınlanır. Daha sonra şiirlerinin bir araya toplandığı kitabı *Sazımdan Sesler* 1949'da okuyucuyla buluşur.⁶⁰

Âşık Veysel'in şöhreti ve zorluklar karşısında takdir edilesi başarısı sayesinde ünü gün geçtikçe artar. 1952 yılında Âşık Veysel'in hayatı sinema filmine konu olur. Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun senaryosunu kaleme aldığı *Karanlık Dünya* isimli filmin yönetmen koltuğunda ilk filmini çeken ve gelecek yıllarda adından sıkça bahsettiren Türk Sineması adına Berlin Film Festivali'nden büyük ödül "Altın Ayı" ile dönecek olan Metin Erksan vardır. Filmin son bölümlerinde Âşık Veysel kendisi de rol alır. Film teknik imkânsızlıkların yanında sansür kuruluyla da mücadele eder. Filmde Âşık Veysel'in çiçek hastalığına yakalanıp köyünde sağlık ocağı olmamasından dolayı gözlerini kaybetmesi ülkedeki sağlık imkânlarını kötü gösterdiğine, kadınların ayaklarının çıplak olması ülkeyi geri gösterdiğine ve tarlalardaki ekinlerin cıvıllığı tarımsal etkinliklerin yetersiz gösterildiğine yorumlayan sansür kurulu sahnelerin değiştirilmesini ister. Yönetmen Metin Erksan kimi sahneleri filmde çıkarmak zorunda kalırken, beğenilmeyen tarla sahnelerine Amerikan filmlerinden adam boyu başaklar ve güçlü traktörler ekler.⁶¹ Velhasıl senaryo kuşa döner. Sinema sanatçısı Fikret Hakan, orijinal filmi gördüğünü, ilgili bölümlerin kırpılıp değiştirilmemesi halinde Avrupa'da önemli festivallerde iş yapacak kalitede olduğunu belirtir.⁶² Âşık Veysel'in hayatının filme alındığı 1952 yılında İstanbul'da Âşık Veysel jübilesi düzenlenir.⁶³ İstanbul'daki jübileye benzer bir jübile Ankara'da da yapıldı.⁶⁴ Ankara'daki Âşık Veysel jübilesinden başka 1965 yılında İstanbul'da *Türk Folklor Dergisi*'nin aracılığıyla birçok ünlü yazar ve şairin katıldığı büyük bir jübile daha düzenlenir. Âşıklar Anadolu'yu yani bir nevi taşralı olarak gördüğünden Cumhuriyetten önce de sonra da aydınlar ve devletçe pek önemsenmezler. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yetişen ve Anadolu kültürünü yansıtan âşıklardan çok Arap ve Fars kültürünü yansıtan klasik edebiyat temsilcileri rağbet görmüştür. Cumhuriyet döneminde ise daha çok yeni edebiyat temsilcileri korunup kollanır. Âşık Veysel bu bakımdan da önemli bir mevki işgal

⁶⁰ Aydın Oy, "Âşık Veysel", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, IV. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Yayinevi, (1. Baskı), İstanbul 1991, s. 6.

⁶¹ Fikret Hakan *Türk Sinema Tarihi*, İnkılâp Yayinevi, (1. Baskı), İstanbul 2012, s. 153.

⁶² A.g.e, s. 152.

⁶³ Âşık Veysel Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, İnkılâp Yayınları, (18. Baskı), İstanbul 2016, s.7.

⁶⁴ Ali Berat Alptekin, *Âşık Veysel*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, (1. Baskı), Ankara 2009, s.14.

eder. Âşıklar Anadolu'da halkı temsil ederken, devletin bentlerini aşip devlete kendilerini kabul ettiremezler. Âşık Veysel bu çepere kırarak devlete nüfuz etmiştir. 1965 yılında Âşık Veysel'e *Vatani Hizmete Tertibinden aylık bağlanmasına dair yasa* çıkarıldı. Yasanın açıklamasında: "Âşık Veysel adı ile tanınan Veysel Şatıroğlu'na ana dilimize ve milli birliğimize yaptığı hizmetlerden dolayı yaşadığı sürece vatani hizmet tertibinden (500TL) aylık bağlanmıştır" ifadesi yer almaktadır.

Âşık Veysel 1967'de Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti'nin organize ettiği ve Adana'da düzenlenen Âşıklar gecesine katılır. 1970 yılında Âşık Veysel bütün şiirlerini topladığı *Dostlar Beni Hatırlasın* isimli son kitabını yayınlar.⁶⁵ Bundan sonra Âşık Veysel için son etkinliklerine katılacağı sıkıntılı bir süreç başlar. 22-24 Temmuz 1971'de İstanbul'da Açık Hava Tiyatrosunda, Âşıklar Şenliği ve Altın Saz Yarışması düzenlenir. Âşık Veysel şeref misafiri olarak katılır. Âşık Veysel İstanbul Açık Hava Tiyatrosunda düzenlenen etkinlikten üç hafta sonra 15 Ağustos 1971'de Nevşehir Hacı Bektaş etkinliklerinde verdiği konser sırasında Kara Toprak isimli eserini okurken rahatsızlanır ve eseri yarıda bırakmak zorunda kalır. Bu Âşık Veysel'in son konseridir. Bundan sonra rahatsızlığı gezmesine ve konserler vermesine imkân vermez. Âşık Veysel 21 Mart 1973'te vefat eder.

Âşık Veysel öldüğünde köyünde elektrik yoktur. Oysa 21 yıl önce çekilen sinema filminde sansür kurulunun dahiliyle Âşık Veysel'in köyü Sivrialan'ın modernliğinden bahsedilmektedir. Âşık Veysel ölünce Hürriyet gazetesinin başlattığı kampanya ile kısa sürede 335.000 TL toplanır. Toplanan paranın 200.000 TL'si ile büyük aşığın heykeli yapılırken, geriye kalan para ile de Sivrialan'a elektrik getirildikten başka köy okulunun muhtelif ihtiyaçları karşılanır.

Âşık Veysel'in ölümünün ardından birçok şair veya âşık ağıt türünde veya Âşık Veysel'in meziyetlerini öven şiirler kaleme alır. Söz konusu şiirler "*Âşık Veysel'e Deyişler*" ismiyle ölümün onuncu yılında yayınlanır. Karşı Âşık Murat Çobanoğlu, Âşık Veysel için söylediği ağıtı plağa okur.

⁶⁵ Aydın Oy, "Âşık Veysel", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, IV. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Yayınevi, (1. Baskı), İstanbul 1991.,s. 6.

1.2. Âşık Veysel'in Sanatı ve Âşıklık Geleneği İçindeki Yeri

Halk ile aydınlar arasında bir köprü vazifesi kuran Âşık Veysel'in şiirleri konu bakımından oldukça çeşitlilik gösterir. Yunus Emre'nin etkisinde kalarak söylediği şiirlerinde tasavvuftan izler bulunur. Yunus Emre'nin etkisiyle tasavvuf kokan şiirlerinin yanında aşk konulu deyişlerinde de Karacaoğlan'ın etkisini hissettirir.

Âşıklık geleneğinde rüyada bade içme yoluyla âşıklığın başladığı veya ailede birinin saz çalıp şiirler söylemesinden kaynaklanan soya çekim yoluyla âşıklığın başladığına dair yorumlar mevcuttur. Oysa Âşık Veysel ne rüyasında bade içmiş ne de ailesinde saz çalıp şiir söyleyen birileri olmuştur. Âşıkların yetişmesinde üçüncü bir yol usta çırak usulüdür. Âşık Veysel Molla Hüseyin ve Camşılı Ali Ağa'dan saz ve söz dersleri almış ise de bu ilişki âşıklık geleneği içinde yer alan bildiğimiz usta çırak ilişkisinden değildir. Âşık Veysel yukarda sayılan âşık olarak yetişme usullerinden hiçbirini yaşamamıştır. Âşık olmak için büyük çileler çekmek de kâfi görülür. Âşık Veysel olsa olsa bu grup âşıklar listesine eklenebilir. Zira Âşık Veysel saz çalıp şiirler söyleyebilmek için hayatın bütün acılarını yaşamıştır. Âşık Veysel âşıklık geleneğine bağlı bir âşık değildir. Bade içmemiş, mahlasını da başkasından almamış olmasının yanında kırk yaşından sonra şiir söylemeye başlamıştır. Âşıklık kültürünün içinde önemli bir yer tutan âşık atışması kültürünün içinde yer almamış bir kaç istisnadan ibaret kalmıştır.⁶⁶

Âşıklık geleneğinin önemli bir sahası olan muamma sorma ve çözüme ile askı asma usulüne katkıda bulunmamıştır. Âşık Veysel yukarda sayılan usullerden hemen hiçbirine katkı da bulunmazken, hikâye anlatma usulüne de katkıda bulunmamış olması Âşık Veysel'in geleneğin kurallarına bağlı bir âşık olmadığını gösterir.

⁶⁶ Yavuz Bülent Bakiler, **Âşık Veysel**, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, (4. Baskı), İstanbul 2010, s. 204.

2. BÖLÜM

ÂŞIK VEYSEL’İN ŞİİRLERİNİN VATAN, MİLLET, DİN, BAYRAK KAVRAMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

2.1. Vatan, Millet ve Bayrak Temalı Şiirlerinin İncelenmesi

Âşık Veysel’in şiirlerinde din temalı şiirlerini ayrı bir başlık altında işlemeyi uygun görsek de vatan, millet ve bayrak kavramları şiirlerinde iç içe girip ayrılmaz bir bütünün halkaları haline geldiğinden bu üç temayı aynı başlık altında incelemeyi uygun bulduk. İnceleme yapmak üzere kullandığımız eser Âşık Veysel’in “Dostlar Beni Hatırlasın”⁶⁷ adlı eseri olup aşağıda künyesi verilmiştir. Çalışmanın geri kalan kısmında bu eserden seçtiğimiz şiirler (D.B.H.) kısaltması ile verilecektir.

Âşık Veysel’in iki yüz on üç tane şiiri arasında incelemelerde bulunup vatan, millet, bayrak ve din temalı şiirlerini bu başlık altında inceledik. Âşık Veysel klasik bir saz şairi olarak öncüllerinden belirli izler taşısa da vatan, millet ve bayrak temalarını içeren şiirleriyle tamamen lirik konuları işleyen öncüllerinden ayrılır. Sazı ve sesinin zayıflığına rağmen işlediği konularda tren, uçak, köy, kent, cumhuriyet hak, hukuk gibi konulara yer vermezliğinden çağdaşlarından öndedir.

Vatan’ı milleti sevmek her Türk’ün özünde olan bir duygu olarak kendini gösterir. Vatan sevgisini içten duyanlar doğrulukla, içinden gelerek çalışır vatanının, devletinin ve milletinin iyi günler görmesi uğrunda yükselip gelişmesi için bütün emeğini sarf eder. Kendine faydası olmasa dahi vatana millete faydası olan bir meselede vatanını sevenler kendi çıkarını gözetmeksizin çalışır ve çalışmalıdır Koca Âşık’a göre. Herkesin devlet üzerinde hakkı vardır nitekim bu ülkede yaşayan herkesin bu devletin bekası için ödediği bir bedel vardır. Devletin varlığı uğruna kanını akıtıp canını veren atalarımız için bizler devleti, vatani yükseltmeye çalışmalıyız. Âşık Veysel’e göre vatan aşkı ile çalışan insanın geride kalması mümkün değildir önde olanlara kesinlikle yetişir hatta geçer. Vatan aşkı ile çalışanların etkisi, diğer insanları da, cepheleri de etkiler. İnsanın emeği çalışması boşa değildir. Vatani için çalışan insanlar vatanına milletine hayırlı olan insandır ve

⁶⁷ D.B.H., s. 161.

vatandaşları tarafından sevilip sayılırlar. Dünyada mesut olmak isteyen insan Hakka ve halka faydalı bir iş yapmalıdır, zira Allah için halka faydalı bir iş yapmayan insanın mutlu olması kabil değildir. İnsan halka faydalı bir iş görmezse insan kendide toplumun bir parçası olduğu cihetle kendisinin de mutlu olması mümkün değildir. Vatan bizim, vatan için çalışan her el kol bizim. Âşık Veysel nazarında hepimiz, bu ülkenin bütün fertleri vatan için çalışan ay yıldızlı bayrağı yücelten herkesi öğrenerek gururla (anarız) anmalıyız.

Vatan Sevgisini İçten Duyanlar

*Vatan sevgisini içten duyanlar
Sıtkı ile çalışır benimseyerek
Milletine ulusuna uyanlar
Demez neme lazım neyime gerek*

*Her ferdin hakkı var bizimdir vatan
Babamız dedemiz döktüler al kan
Hudut boylarında can verip yatan
Saygıyla anarız şehit diyerek*

*Vatan aşkı ile çalışan kafa
Muhakkak erişir öndeki safa
Tesir nüfuz olur her bir tarafa
Herkes onu büyük tanır severek*

*Olmak istiyorsan dünyada mesut
Hakka halka yarayacak bir iş tut
Çalıştır oğlunu kızını okut
İnsan olmak için okumak gerek*

*Vatan bizim ülke bizim el bizim
Emin ol ki her çalışan kol bizim
Ay yıldızlı bayrak bizim mal bizim
Söyle Veysel övünerek överek⁶⁸ (D.B.H., s. 161)*

⁶⁸ D.B.H.,s. 161.

Âşık Veysel, Türkiye Cumhuriyeti'nin varlık yokluk mücadelesi verdiği Milli mücadele yıllarında askerlik çağında bir birey olarak, askere gidememenin acısını hiçbir zaman unutmaz. Köyünde akranları askere giderken Âşık Veysel gözlerinin görmemesi nedeniyle askere alınmaz belki ama Âşık Veysel'in kalbi yüreği hep onlarla atar. Her daim askere gitme arzusunu dile getirir şiirlerinde. Âşık Veysel görmeyen gözlerine rağmen cephede içindeki hislerin kendisine yardım edeceğini, vatan ve memleket işlerinde çalışabileceğini söyler. Bizleri bugün için beslemiş vatan için canını yüce vatanın yolunda akıtmaktan çekinmeyeceğini ifade eden Âşık Veysel vatanıma göz diken düşman karşıma çıktığında süngü ile vursaydım ne vardı diye yapamadığı askerliğe hayıflanır. *Türkoğlu Türk'üm temizdir kanım, en büyük iftiharım budur, kanım ile mezarımın başına şehit yazılsaydı, Atalarımın yaptığını yapmaktan çekinecek değilim ya.* Ama gel gör ki Âşık Veysel'e nasip olmamıştır; akranları düşmanı denize dökerken Âşık Veysel kara kara düşünmektedir. Felek kolunu kanadını kırmıştır bir kılıç üşürememiştir düşmanın başına en büyük üzüntüsü de bundandır. Hani Âşık Veysel o gün askere gidememiştir belki ama bugün imkân olsa bir kaşık kana mihnet etmeden alır süngüsünü kılıcını giderdi düşman üstüne vatan için. Çünkü o vatan sevgisini içten duyanlardandır.

Olaydım Cephede Kahraman Asker

*Olaydım cephede kahraman asker
Çalışırdım memleketin işine
İçimde duygular uyanan hisler
Taşırdı beni hudut dışına*

*Bizi bugün için beslemiş vatan
Ne mutlu bu yolda olaydım kurban
Çekilip karşıma çıkınca kurban
Süngü vursa idim düşman döşüne*

*İftihar ettiğim büyük Muradım
Türk oğluyum temiz Türk'tür ecdadım
Şehit ismi yazılsaydı soyadım
Kanım ile mezarımın taşına*

*Ne yazık ki bana olmadı kısmet
Düşmanı denize dökerken millet
Felek kırdı kolum vermedi nöbet
Kılıç vurmak için düşman başına*

*Bugünler müyesser olsaydı bana
Minnet etmez idim bir kaşık kana
Mukadder harici gelmez meydana
Neler geldi bu Veysel'in başına⁶⁹(D.B.H., s.162)*

Osmanlı Devleti'nin Mondros Ateşkes Antlaşmasını imzalamasından sonra vatanın stratejik noktaları İtilaf Devletlerince işgal edilir Karadeniz'de azınlık bulunan Rumlar silahlanıp çeteleşir. Mustafa Kemal Paşa Dokuzuncu Ordu Müfettişi olarak Bandırma Vapuru ile Samsun'a ayak basar.⁷⁰ Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışından sonra karargâhındaki paşalar ülkenin kurtuluşunun ancak ve kati surette halka dayanan mili bir mücadeleden geçtiğinin farkına varır. Anadolu'dan filizlenip büyüyen Modern Türkiye'nin kuruluşu şüphe yok ki 19 Mayıs'ta Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkmasıyla başlar. Modern ve çağdaş Türkiye'nin ilk filizinin Samsun'da dikildiğinin farkında olan Âşık Veysel de şiirinde buna dikkatleri çeker.

Âşık Veysel zaferin ilk ışığının 19 Mayıs'ta parıldadığını söyleyerek bu tarihi ve yeri sürekli hatırladıklarını, Samsun'un zafer kapısı olduğunu anlatır. Âşık Veysel şiirinde şüphelessiz tarihi bir gerçeği ortaya koymaktadır.

Samsun'da başlayan zaferin öylesine şaşıaalı bir zafer olduğuna vurgu yapan Âşık, dünyada eşi olmayan bu zaferle birlikte Devlet'in yeniden ihya olup kanatlarını gererek kendine güven geldiğini izah eder. Türk'ün kadim ocağı Anadolu'nun Samsun'da başlayan zaferle yeniden şenlendiğini vurgular. "Kadim" kelimesinden kasıt çok eski demektir, öyle eski ki onun öncesini kimse hatırlamayacak kadar eski. Âşık Veysel'e göre Anadolu işte bu kadar uzun zamandır Türk'ün yurduyken Türk milletinin buraları düşmana bırakmayacağından bahseder.

Âşık Veysel şiirine Atatürk'ü metheden dizelerle devam ederek, Samsun'a çıktığında bir asker ama sıradan bir asker olmadığı her halinden bellidir. Şarka doğru yürümesinden Erzurum ve Sivas şehirlerinde organize ettiği kongrelere atf

⁶⁹ D.B.H., s. 162.

⁷⁰ Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk**, Kare Yayınları, (1. Baskı), İstanbul 2007, s.7.

yapıyor⁷¹. Mustafa Kemal'in örneği bir eşi daha olmayan değerli bir mücevher olduğunu dile getiren Âşık Veysel Atatürk'ün edep ve medeniyet kaynağı olduğunu açıklıyor.

Âşık Veysel şiirine devam ederken Atatürk'ün Samsun'dan sonra Erzurum ve Sivas kongrelerini organize ederek durumu düzelttiğini, halkın ruhuna yerleşen bitkinlik ve bıkmışlığı atarak milli mücadele ruhunu aşıladığı vurguluyor. Doğu Anadolu'da durumu düzeltten Paşa'nın aynı hız ve cevvalikle gelerek Ankara'ya savaş otağını kurduğunu izah ederken otağ kelimesinden tarihi birikime atıf yapıyor.

Mustafa Kemal'in cepheye yürürken yanında inanmış ve buna iman etmiş askerlerle hareket ettiğini, vatan için canından geçen binlerce "kurbanlık" askerle düşmanı yurttan temizleyip bozgun halinde mağlup ettiğini şiirde açıkça zikrediyor.

Mustafa Kemal'in orduları sevk ve idaresindeki meziyetinden askeri nasıl yönlendirdiğini ima ederek, Akdeniz'den Trakya sınırına kadar Şanlı Türk bayrağını tekrar dalgalandırdığını anlatan Âşık Veysel bu durumdan oldukça gurur duymaktadır.

Bütün bir tarihi sürekliliği epik ifadelerle dile getirdikten sonra 19 Mayıs'ın önemine bir kere daha değinen Âşık Veysel bu günün onun günü olduğuna, Atatürk'ün ün ve şanının her yana yayıldığından bahisle her tarafta Türk'ün şenlik içre olduğunu Atatürk'ün vatanının nur içinde parladığını vurguluyor.

Âşık Veysel sözünde filhakika bir gerçekten bahsettiğini ifade ederek Atatürk'ün bizlere miras bıraktığı ülkeyi bir cennete benzetmemiz gerekliliğinden başka bu toprakların ebedi koruyucularının yine Türkler olacağından bahsederek şiirine son vermektedir.

19 Mayıs'ta Parlayan Zafer

19 Mayıs'ta parlayan zafer

İptida Samsun'a bastı ayağı

Ne mutlu Samsun'a zafer kapısı

Her an için hatırlatırız bu çağı

⁷¹ Bkz: Mahmut Goloğlu, **Milli Mücadele Tarihi Erzurum Kongresi**, I, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (2. Baskı), İstanbul 2011.

Mahmut Goloğlu, **Milli Mücadele Tarihi Sivas Kongresi**, II, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (1. Baskı), İstanbul 2008.

*Samsun 'a parladı zafer güneşi
Öyle bir zafer bulunmaz eşi
Gerdi kanatların bir devlet kuşu
Şeneldi Türklerin kadim ocağı*

*Samsun 'a çıkınca bir asker idi
Bir aydınlık şarka doğru yürüdü
Emsali bulunmaz bir cevher idi
Edepler erkân medeniyet membaı*

*Tokat 'tan Sivas 'tan doğru Erzurum
Kurdu kongreyi düzeldi durum
Yollardan geçerek aynı yıldırım
Şanlı Ankara 'ya kurdu otağı*

*Yürüdü cepheye el birliğiyle
İnançlı imanlı bir varlık ile
Yanında binlerce kurbanlık ile
Süpürdü düşmanı bastı dayağı*

*Haykırdı orduya "Yürümek gerek"
"Zafer bizim haydi yürü " diyerek
Akdeniz 'den Trakya 'dan geçerek
Hudutlara çaktı şanlı bayrağı*

*İşte bugün Atatürk 'ün günüdür
Her yana yayılan onun ünüdür
Her tarafta şenlik Türk düğünüdür
Nur iç 'olsun Atatürk 'ün yatağı*

*Veysel bu sözünde var mıdır hata
Yurdumuzu benzetelim cennete
Bu vatani ısmarladı millete
Türk korusun dedi yine bu bağı⁷²(D.B.H., s.171)*

⁷² D.B.H., s.171.

Cumhuriyet'in onuncu yılında Âşık Veysel'in yazmış olduğu Cumhuriyet Destanı, Türkiye'nin kuruluş süreci, kuruluş evresinde etkin rol oynayanlarla birlikte Devlet'in ihyasında en büyük rolü oynayanın Atatürk olduğunu belirten satırlarla başlar. Atatürk'ün vatani kurtarmak için canından geçtiğini, vatani düşmandan temizleyip Modern Türkiye'nin ihyasını sağlayan temellerini attığını belirten Veysel bu yolda biz dahi canımızdan geçmeliyiz der. Dize gelmiş, ümitlerini yitirmiş vatani kendine getirmek için sinisini düşmana siper eden Atatürk, kılıcı çekerek meydana öyle bir atıldı ki gören ibretle vatanını kurtarmak için desteğe koşar. Sadece biz mi bütün dünya mücadelemizi örnek aldı ibret alır kendine. Sancaklar çekilirken, canlar dayanmadı, Türkün şanlı direnişi topyekûn mücadelesi dünyanın dört bir ucuna doğusundan batısına kadar yayılır. Savaşa katılan paşalar beyler zabitler, canını vermeden savaşı terk etmezler. Bu büyük kan bu büyük şandır Türklerin şanını dünyaya duyuran. Dumlupınar, Sandıklı cephelerinde meydana gelen çatışmalardaki top sesleri öylesine güçlü ve şiddetliydi ki dağları titretip yıkar. Bütün şiddetiyle devam eden savaşta o kadar kan akıttık can verdik ki (helal olsun) dünyayı kanımızın seli alıp götürmüştür. Kutlu direnişimiz, şanlı mücadelemiz boşa gidecek değildi ya! Düşmanı öyle bir püskürttük öyle bir püskürttük ki tek hücumda bozulup denizleri aşip kaçarlar. Zabitler düzenli bir hücumda düşmanı yok ederken askerimizi korur. Vatan memnun kaldı genç körpe yağız delikanlıların illerine geri dönmelerinden.

Vatani kurtardık düşmanı topraklarımızdan defettik lakin içteki düşman durur mu yine fesadından gayrı. Önce şeyh Sait isyana heves eder, milleti aldatır, kandırır, neylesin biçareler vatana devlete hor bakmaya başlar. Sait isyanı şiddetlendirince arkasındaki fakir fukaranın telefne sebep olur. Neyse ki böyle bozgunca şeyh takımını çok gördük hangileri güç yetiştirebildi ki Sait yetiştirebilsin.⁷³

Sait'in fiyakası bozulup yok olunca şer odakları bu seferde şeriatın kulpundan tuttular yine fesat verdiler millete, her biri her yerde geberip yok oldular vatanın birliğine dirliğine kasteden bu çapulcu sürüsü kurtulmadı azmimizin fendimizin karşısında.

İsyancıların şeriatçıların sonu gelir mi sandın? Başında akli olan biraz düşünür bir daha uymazdı fitne fücra lakin bu seferde Menemen de İzmir'de uyarlar fesatçının hilesine. Menemen'de kendini mehdi ilan eden bir hain kendi kendini idama sürükledi Âşık Veysel'e göre.

⁷³ Mahmut Goloğlu, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Devrimler ve Tepkiler**, I, (3. Baskı), İstanbul 2011, s. 113 vd.

Gazi Paşa, uyanık ve tedbirli kişi olduğundan veçhile, bu işleri sıkı tuttu. İnsanların kendi kendini ziyan edip tüketmelerine mani oldu. Bizler bu vatani savaşarak kurtardık çalışarak yücelttik, kurtardık devleti bu denli belalardan. Ülkenin inkişafına çalıştık, demir yolları yaptık dağları delerek, kuşak gibi sardık demir kollarla bedenini yurdun, okullar gelişti, insanlar bilinçlenmeye başladı. Vatan memleket, devlet millet hep birlikte gelişip yükselirken Koca Âşık çağından memnun ihanet edip, nankörlük edemezdi. İftiharla methetti Gazi'yi, İnkılabı ve Cumhuriyeti.

Atatürk

*Atatürk'tür Türkiye'nin ihyası
Kurtardı vatani düşmanımızdan
Canını bu yolda eyledi feda
Biz dahi geçelim öz canımızdan*

*Sinesini hedef etti düşmana
Ölmüşken vatani getirdi cana
Çekti kılıcını çıktı meydana
Gören ibret aldı meydanımızdan*

*Çekildi sancaklar dayanmaz canlar
Şark'tan Garb'a gitti Türk'teki şanlar
O kadar Paşalar o Zabitanlar
Ayrılmadı asla sağ yanımızdan*

*Dumlupınar Sandıklı'nın cephesi
Dağları yıkıyor topların sesi
Kahraman askerin hücum etmesi
Cihan sele gitti al kanımızdan*

*Kaçırdık düşmanı bulunmaz izi
Bir hücumda geçti öte denizi
Sıyanet ettiler askerimizi
Vatan memnun kaldı zabitanımızdan*

*Şeyh Sait de yüzün tuttu isyana
Milletini hor baktırdı vatana
Fakir fukarayı boyadı kana
Öyle Şeyhler çoktur külhanımızdan*

*Çağırdım Şeyh Said sağır mı diye
Başında sarığı değirmi diye
Tarttılar şeyhleri ağır mı diye
Haberin doğrulttun urganımızdan*

*Şeriatı düşündüler şerciler
Birtakım millete hesap verdiler
Her biri bir yerde hep geberdiler
Onlar kurtulmadı toplarımızdan*

*Aklı başınd'olan düşünür bunu
Şeriatçı oldu tüketen onu
Dağda belde fukaraya soygunu
Veren onlar idi vatanımızdan*

*Menemen meselesi geldi meydana
Orda birkaçları uydu şeytana
Mehdi diye kendin kendin urgana
Taktı kurtulmadı darlarımızdan*

*Gazi Paşa Haziretli bir kişi
Ne kadar cesaret tuttu bu işi
Sarmıştı vatani düşman ateşi
Esirgedi bizi zıyanımızdan*

*İddiacı Türkiye'nin insanı
Çalışmakla kazandık vatani
Aç kurt gibi parçaladık düşmanı
Şecaat görünce aslanımızdan*

*Kurtardık vatani bu belalardan
Tren hattı küşat ettik her yerden
Terrakk'etti mektebimiz hep birden
Teşekkür kazandık müşranımızdan*

*Hükümete milletini kayırdı
Bir affetti hapisleri koyverdi
Adaletle tebligatlar duyurdu
Çok şeref kazandık bayramımızdan*

*Türkiye'yi adalette yaşattı
Dağları deldirdi demir döşetti
Millete bir altın kemer kuşattı
Haşa nankör olman devranımızdan*

*Âşık Veysel bunu böyle söyledim
Benden de yadigar bu kalsın dedim
Sözlerim yalan mı dinle efendim
Kürrei arz doldu hep şanımızdan⁷⁴(D.B.H., s.168)*

Âşık Veysel Cumhuriyet Türkiye'sinin inkılâplardan sonra hedefine durmadan ilerleyerek menzile erişmesi gerektiği fikrindedir. XX. yüzyıl'da Dünya gelişip inkişaf gösterirken Cumhuriyet Türkiye'si yerinde sayamaz saymamalı Âşık Veysel'e göre. Avrupa Kıtasından Rusya Okyanusun diğer tarafından Amerika aya gitmek için birbirleriyle yarışırken, sen ne yapıyorsun ey yurttaş, uyuma gafletten uyan diyen Âşık Veysel, ayrıldığımız muasır medeniyetler hedefine bizleri geri çekmek istiyor.

Âşık Veysel Türkiye'nin fabrikalarla donatılıp tarım hayvancılık ekonomisinin yanında makineleşip gelişmesini hayal ederek yurttaşları uyanık olup gafletten uyanmaya çağırıyor. Vatandaşlar arasında birbirinin yoluna taş koyan işini köstekleyen insanlarımıza bir ikaz vardır Âşık Veysel'in şiirinde, yürüyen yolcuyu geri çekme der Âşık Veysel. Karıncaya arıya bak ne düzenli çalışıyorlar, birbirlerinin

⁷⁴ D.B.H.,s.168.

işine engel oluyorlar mı? Birlik ve beraberlik içerisinde çalışıp geçimlerini idare ederek hayatta kalma mücadelesi veriyorlar. Satırlardan anlaşıldığına göre Türkiye'nin de hayatta kalıp gelişmesinin tek yolu birlik ve beraberlik içinde çalışmaktır Âşık Veysel'in kanaatine göre.

Âşık Veysel şiirinde sazdan zarar gelmeyeceğini ifade ederken burada söz konusu sadece saz değildir, musiki, kültürel faaliyetler gibi sanat kollarıyla ilgilenmekle gelişme gösterileceğini vurguluyor. Hepimiz günahı sevabı gözetiriz, korkarız günahattan ama günah olacak mı korkusuyla her şeyden el eteği çekmenin anlamı yoktur. Kimse yurttaşın ibadetlerini yerine getirme namazını kılma demiyor, ibadetleri yerine getirdiğimiz kadar ülkemizin büyüüp gelişmesi için de çaba sarf etmemiz gerektiği vurgulanıyor Âşık Veysel'in dörtlüklerinde.

Devletimizin de isteği olan insanlığında gereği olan fakiri desteklemek, yetimi okutmak dinimizce kusurlu olabilir mi? İnsaniyetin gerektirdiği her şey dinin gereği olan şeylerdendir. Bilimden, atomdan hidrojenden bilimsel faaliyetler geliştirerek ülkenin yararına icatlarda bulunmanın ülkemizin vatandaşlarımızın menfaatine olacak işler olduğundan bunların dince herhangi bir sakıncası olamaz. Uyan artık gafletten bunları ayır yurttaş!

Çağdaş devletler tabiat olaylarından her bir şeyi araştırıp ilim ederken, sen, (ben), o yatar dururuz bir iş etmeyiz. Vatandaşın çalışmaması, vatanına yararsız uyuması yaralarımı azdırır diyen Âşık Veysel dayanamaz insanımızın çalışmamasına. Gelişmiş devletler aya füzeler gönderirken, evrenin sırrına vakıf olmak istiyor ey vatandaş sen bundan ibret alıp uyanmaz mısın artık gafletten.

Dünyada büyüyenler insan olsun devlet olsun her ne olursa olsun bunda istisna yoktur. Bilgiyi merak eden araştırandır. Akıl fikir bilgi sermayesi hep insanda o halde çalışmalı harekete geçmeliyiz bütün yurttaşlar uyanmalıyız artık gafletten.

İnsan ilim öğrenip bilime katkılar yaparak ülkesinin gelişmesine katkıda bulunamıyorsa bu hiç bir şey yapamayacağı anlamına gelmez. En azından tabiat işleriyle ilgilenip ağaç dikebilir, çift sürebilir, hayvan besleyebilir. Elinden gelen işin en iyisini yapmalıdır. Ülkesini en çok seven işini en iyi yapan değil midir? Her ne iş yaparsak yapalım ülkemiz için en iyisini yapalım. Boş gezmek hiç bir şeyle ilgilenmemek dince de mahsurludur. Allah'a tevekkül etmek hiç bir şeyle

ilgilenmemek demek değildir. İnsan elinden gelen işin en iyisini yapacak ondan sonra tevekkül edecek, aksi halde boş gezmenin ne bu dünyada da ne de ahrette insana hiçbir faydası yoktur.

Âşık Veysel en son dörtlükte kendine de hisse çıkarmaktan geri kalmıyor. Dünya değişiyor gelişiyor, her gün yeni bir şeyler icat ediliyor. Zaman değişiyor farkına var zira zaman artık sana uyamaz sen zamana uyacaksın diye telkinde bulunuyor Âşık Veysel kendi kendine. Âşık Veysel bütün yurttaşa yaptığı telkinlerden kendini hali tutmayarak kendine de uyan artık diyor vatandaşla birlikte.

Uyan Bu Gafletten

*Devr-i Cumhuriyet, asr-ı yirmi
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş
Dünya ayaklanmış aya gidiyor
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş*

*Bırak sar'öküzü varsın yayılsın
Set çekme gözlere herkes ayılsın
Her köşeye bir fabrika koyulsun
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş*

*Yürüyen yolcuyla çekme geriye
Dikkat eyle karıncaya arıya
Gidiş böyle kavuşaman huriye
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş*

*Zarara gelmez sana kaçınma sazdan
Günahın korkusu çıkmıyor bizden
Vazgeç demiyorum sana namazdan
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş*

*Destekle fakiri okut yetimi
Bu hayırlar dimizce kötü mü
İdrak eyle hidrojeni, atomu
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş*

*Dökülen yağmurun kilogramı
Ölçmüş biçmiş metre midir kare mi
Çok yatarsın azdırırsın yaramı
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş*

*Bu işler bir ibret değil mi bize
Göklere fırlıyor bu kadar füze
İstiyor aydaki sırları çöze
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş*

*Diyor ki Dünya evvel su imiş
Oku anla dünya nedir ne imiş
Yükselenler bilgi ile büyümüş
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş*

*Allah'ın varlığı mevcut insanda
İlim akıl fikir sermaye sende
Çalıştır gemiyi otur dümende
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş*

*Hiçbir şey bilmezsen dik biraz kavak
Boş gezene derler serseri salak
Yumma gözlerini dünyaya bir bak
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş*

*Veysel ne durursun herkes gidiyor
Zaman uymazsan zamana uy diyor
Fen çok büyüdü kerameti yutuyor
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş⁷⁵ (D.B.H., s.166)*

Modern Türkiye'nin ihyasında önemli bir misyon üstlenen Halkevleri Eski Türk Ocakları'nın kapanmasından sonra onun misyonunu devraldı⁷⁶. Türkiye Cumhuriyetinin muasır medeniyetler seviyesine erişmek için birbiri peşi sıra

⁷⁵ D.B.H., s.166.

⁷⁶ Mete Tuncay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetiminin Kurulması 1923-1931*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, (6. Baskı) İstanbul 2012, s. 306.

gerçekleştirdiği inkılâpların taşrada yerleşmesi için Halkevleri önemli işlere imza attı. Âşık Veysel de halkevlerinin misyonunu görenlerden olarak gösterdiği başarıyı takdir etmektedir.

Âşık Veysel'e göre Halkevlerinin temeli sağlam olup halka ışık tuttuğundan yorulmazdı. Halkevlerinin kuruluşunda etkin rol oynayan Mustafa Kemal'in İnkılâplarının halkevlerinde yaşatılmasından dolayı Âşık Veysel'in görmeyen gözlerine karşılık kulağı bütün içtenliğiyle duyar Atatürk'ün sesini. Halkevleri bir kişiye, bir zümreye ait olmayıp halkın genel malıdır. Atatürk'ün yolunda olup ilim ve irfan yuvasıdır. Sosyal yardım, ilim irfan yuvası ve çalışanlar için imkânlarla doludur Halkevleri. Atatürk sesi ve izleriyle dolu olan Halkevleri Atatürk İnkılâplarının yuvasıdır.

Halkevi I

Sarsılamaz Halkevi sağlam temeli

Işık tutar halka yorulmaz temeli

Halka hizmet kuruluşu emeli

Atatürk sesi var Halkevlerinde

Halkevleri umum halkın malıdır

ilim irfan faziletle doludur

Devam eden Atatürk'ün yoludur

Atatürk izi var halk evlerinde

Halkevleri ilim irfan yuvası

Atatürk'ün sesi milletin sesi

Eşitlik hürriyet ve demokrasi

Atatürk sözü var Halkevlerinde

Sosyal yardım kolu Türk müzik kolu

Çalışanlar için imkânlar dolu

Çalışmalı okumalı yazmalı

Atatürk sözü var Halkevlerinde

Asil Türk milleti çalışır Veysel
Çalışana ekmek çağırır gel gel
Asla mağdur olmaz çalışan bir el
*İnanç var iman var Halkevlerinde*⁷⁷(D.B.H.,s.190)

Âşık Veysel'in halkevlerini metheden başka bir şiiri daha vardır. Âşık burada İnkılâplara karşı olanların halkevlerine karşı gerçekleştirdiği kara itham ve propagandaya cevap vermektedir. Toplumun kimi kesiminde halkevlerinin dinden imandan uzak nesiller yetiştirdiği yönündeki eleştirilerine cevaplar veren Âşık Veysel Halkevlerine doğru bakıp görmek gerektiğini, zaten iyi niyet sahiplerinin halkevlerinin hakka da hizmet etmekte olduğunu gördüğünü izah ediyor. Düşkün ihtiyaç sahiplerine yardım eden Halkevlerinin bu misyonunun Hakça beğenilmeyeceğini kim iddia edebilir? Halkevlerinin vatandaşlara eğitim verdiği dallara da açıklık getiren Âşık Veysel şiirinin devam eden satırlarında bunu açıklamaya devam eder: Teknik araştırma koluyla birlikte güzel sanatlar, spor aktiviteleri, edebiyat çalışmaları üzerindeki çalışmalara değinen Âşık Veysel halkevlerini kuran Atatürk'ü rahmetle anar ve bütün halkın halkevlerine sahip çıkmalarını tembihler.

Halkevi II

Doğru bakıp görenlere
Halkın evi Hakkın evi
Hüsniniyet olanlara
Halkın evi Hakkın evi

Bu varlığı böyle gördüm
Düşündüm kafama sordum
Düşkünlere yapar yardım
Halkın evi Hakkın evi

⁷⁷ D.B.H, s.190.

*Halkevinin dokuz kolu
Bir kökü var bin bir dalı
Yaprak dahi köke bağlı
Halkın evi Hakkın evi*

*Teknik Araştırma Kolu
Spor temsiller dopdolu
Güzel sanatlar mimari
Halkın evi Hakkın evi*

*O resimler o heykeller
Bahtiyardır yapan eller
Memlekete doğru yollar
halkın evi Hakkın evi*

*Bir kolu var edebiyat
Bir cevher ki yetmez fiyat
Ehli aşka verir kuvvet
Halkın evi Hakkın evi*

*Camii Tekke Asitane
Ah çekeriz yana yana
Bu da bir yoldur insana
Halkın evi Hakkın evi*

*İbret ile bakarsanız
Bir varlık ki misli deniz
Yine biziz yine biziz
Halkın evi Hakkın evi*

*Irmak çaylardan var olur
Bir bir içinde sır olur
Denizde cümle bir olur
Halkın evi Hakkın evi*

Atatürk kurdu temeli
İnönü'nün bu emeli
Bizim bizim ev demeli
Halkın evi Hakkın evi

Veysel böylece inandım
Aşkın ateşine yandım
Zannetmeyin ki aldandım
*Halkın evi Hakkın evi*⁷⁸(D.B.H.,s.191)

Modern Türkiye'nin kurucu Mustafa Kemal Atatürk bütün ömrünü ülkesi ve milleti için harcadıktan sonra 10 Kasım 1938'de aramızdan ayrılır. Mustafa Kemal'in ölümü sadece ülke içinde değil, bütün dünyada derin teessür içinde karşılanmıştır. Yüzyılların ender çıkardığı bir dâhinin bu dünyadan ayrılması büyük hizmetler ettiği devletin aziz vatandaşlarını yasa boğmuştur. Âşık Veysel Atatürk'ün ölümünden sonra bir ağıt söyleyerek herkesin hislerine tercüman olur.

Âşık Veysel'in ağıtı bütün dünyanın Atatürk'ün vefatına kan ağladığını belirten satırlarla başlarken, dünyanın hayatın faniliğinden dem vurarak devam eder. Tanrı'nın aslanından, bütün yaratılmış mahlûkatın bir gün ölüp dünyadan ayrıldığına değinen Âşık Veysel, Atatürk'ün ölümüne de bütün canlı varlıkların ağladığını belirtir.

Ne Doğu ne Batı, ne Kuzey ne de Güney duyarsız kalabilir miydi? Hepsi birden ağladı. Üzüldü. Atatürk bütün dünya milletleri için barışı şiar edinmiş bir lider olduğundan bütün milletler onu hayranlıkla anar, yâd ederlerdi. Ölümün hak olduğu ve bütün insanları bir gün yanına çağıracağı gibi Atatürk'ü de bu dünyadan kopardığında Paşa'nın vekilleri hep birden karalar bağladılar.

Atatürk, ülkesi ve milleti için o denli çalışır gayret gösterir ki Âşık Veysel Büyük İskender'in bile Atatürk denli ülkesine hizmet etmediğini açıkça ifade ediyor. Atatürk'ün vefatına Cemiyet-i Akvam'ın dahi ağlamasından kasıt, II. Dünya Savaşı'nın sesleri duyulmuşken, barış yanlısı soğukkanlı bir liderin dünyadan ayrılmış olmasından ileri gelir. Atatürk aramızdan ayrıldı lakin bıraktığı eserlerin en büyüğü olan Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte inkılâpları söylenmeye yaşamaya devam edecektir. Onun ölümüne bütün dünya üzüldü ama kimse Türk Milleti kadar üzülmemiştir.

⁷⁸ D.B.H.,s.191.

Atatürk ülkeyi modernleştirirken ülkenin çehresini değiştirir, klasik bir tarım toplumu olan Türkiye Atatürk döneminde kurulan fabrikalarla üreten bir ülke haline gelmiştir. Atatürk açtığı fabrikalarla yurttaşlara iş imkânları ile refah düzeyi yüksek bir hayat sunarak Atalığını gösterir vatandaşına. Atatürk aramızdan ayrılırken varlığını, ülkesini, eserlerini Türk'e devrettiğini söyleyen âşık Türk milletinin onun bu eserlerine sahip çıkması gerektiğini söylemektedir. İsmet Paşa'dan Mareşal Fevzi Çakmak'a ve askerine kadar herkes Atatürk'ün ölümüne ağlarken bütün ülke karalar bürünür yas tutar demiştir.

Biz bugün Atatürk'ün ölümüne ağlıyoruz belki ama zannetme ki hiç gülmeyeceğiz. Biz büyük nesiller yetiştirmiş bir milletiz giden geri gelmez belki ama aslan yatağı da boş kalmaz demiştir şair. Âşık Veysel ağıtını fazla uzatma özümüz ciğerimiz dayanmıyor. Bundan sonra bize düşen Ata'nın bize bıraktığı ülkeyi savunmak, korumak, geliştirmek muasır medeniyetler seviyesine erdirmektir diyerek eserini sonuca erdirmiştir.

Ağlayalım Atatürk'e

Ağlayalım Atatürk'e

Bütün dünya kan ağladı

Başbuğ olmuştı mülke

Geldi ecel can ağladı

Şüphesiz bu dünya fani

Tanrı'nın aslanı hani

İnsi cinsi cem'i mahlûk

Hepsi birden ağladı

Doğu batı cenup şimal

Aman Tanrım bu nasıl hal

Atatürk'e erdi zeval

Amir memur altın kürsü

Yas çekip mebusan ağladı

*İskender-i Zülkarneyn
Çalışmadı bunca leğın
Her millet Atatürk deyin
Cemiyet-i akvam ağladı*

*Atatürk'ün eserleri
Söylenecek bundan geri
Bütün Dünyanın her yeri
Ah çekti vatan ağladı*

*Fabrikalar icat etti
Atalığın ispat etti
Varlığın Türk'e terk etti
Döndü çark devran ağladı*

*Bu ne kuvvet bu ne kudret
Vardı bunda bir hikmet
Bütün Türkler İnönü İsmet
Gözlerinden kan ağladı*

*Tren hattı teyyareler
Türkler giydi hep karalar
Semerkand'ı Buhara'lar
İşitti her yan ağladı*

*Siz sağ olun Türk gençleri
Çalışanlar kalmaz geri
Mareşal Fevzi'nin askerleri
Ordular teğmen ağladı*

*Zannetme ağlayan gülmez
Aslan yatağı boş kalmaz
Yalınız gidenler gelmez
Felek-el mevt'in elinden*

*Her gelen İnsan ağladı
 Uzatma Veysel bu sözü
 Dayanmaz herkesin özü
 Koruyalım yurdumuzu
 Dost değil düşman ağladı⁷⁹(D.B.H.,s.173)*

Cumhuriyet yeniliklerini bütünüyle benimsemiş olan Âşık Veysel Cumhuriyet inkılâplarını yaşatmak için birlik olup el ele verdikten sonra Atatürk'ün izinde yürümeleri gerektiğini, bunun içinde bozguncuların boş sözlerine aldanmamalarını, değişen dünyanın hızına ayak uydurmalarının lazım geldiğini ifade ediyor. Âşık Veysel sözlerim kanun dışı ve mantığa uygun değil ise başımı vurun ben kanun ve nizama aykırı bir söz söylemem diyerek adalete olan bağlılığının altını çizmektedir.

Gel Birlik Kavline Girelim Kardeş

*İtimat edersen benim sözüme
 Gel birlik kavline girelim kardeş
 Birlik çok tatlıdır, benzer üzüme
 İçip şerbetini duralım kardeş*

*Son verelim iftiraya bühtana
 Kardeşane sevişelim can cana
 Elbirlikle çalışalım vatana
 Çok okul, fabrika kuralım kardeş*

*Yürüyelim Atatürk'ün izine
 Boş verelim bozguncular sözüne
 Göz atalım şu dünyanın hızına
 Yürüyüp hedefe varalım kardeş*

*Veysel'in sözleri kanun dışı mı
 Mantığa uymazsa kesin başımı
 Bana düşman etmiş vatandaşımı
 Sebebi ne ise soralım kardeş⁸⁰(D.B.H., s. 60)*

⁷⁹ D.B.H.,s.173.

⁸⁰ D.B.H., s. 60.

Âşık, devletin gelişip büyümesi, inkılâpların yerleşmesi için vatandaşa telkinlerde bulunur. Vatandaşlara, boş konuşup gülüşenlere, uyumamalarını şayet böyle bir durumda işlerinden geri kalacaklarını tembel takımından olacaklarını söylüyor. Sürekli ileriye gidip geriye bir daha dönmelerini, sürekli ileriye düşünmelerini sağlam bir iş tutup işlerini hakkıyla yapmalarını zira Allah'ın sürekli çalışanlarla birlikte olduğunun üzerini çiziyor âşık.

Kulak Ver sözüme Dinle Vatandaş

Kulak ver sözüme dinle vatandaş

Uyma lak lak edip gülüşenlere

Meşgul eder seni işinden eyler

Karırsın tembel perişanlara

Adım at ileri geriye bakma

Bir sağlam iş tut da elinden bırakma

Saçmasapan sözler hep delip takma

Allah'ın yardımı hep çalışanlara

İleriye gören geriye bakmaz

İnsanlık yolundan dışarı çıkmaz

Allah cömert ama ekmek bırakmaz

Oturup geçmişi konuşanlara

Maziye kalmış yıllar da aylar da

Geçmişi konuşmak getirmez fayda

Gören göze ibret vardır her şeyde

Seyret gökyüzünde yarışanlara

Veysel der kafanı nafîle yorma

Dünya fani diye çöküp oturma

Adım at ileri avara durma

*Yoldaş ol refaha kavuşanlara*⁸¹ (D.B.H.,s. 62)

⁸¹ D.B.H.,s. 62.

Âşık Veysel muhtemelen İkinci Dünya Savaşı yıllarında yazdığı şiirde dünyanın değiştiğini eskisi gibi olmasının da mümkün olmayacağını belirttiikten sonra İngiliz, Fransız, Alman ve Rusların bütün dünyayı kana boyayıp binlerce insanın ölümüne sebep olduklarını dile getiriyor. Bütün dünya insanların Türk'e özendiklerini ve herkesten daha rahat ve refah içinde yaşayanların sadece Türkler olduğunu dillendiriyor Âşık Veysel:

Koca Dünya Vaziyeti Değişti

*Koca dünya vaziyeti değişti
Günde türlü türlü dolap dönüyor
İnsan kanatlandı göklere uçtu
Bilmeyenler eski dünya sanıyor*

*Ey dünya kimseye yâr olman yürü
Gidenler gidiyor gelmiyor geri
Göklerde beklerdik yağmuru karı
Şimdi gökten yere ataş iniyor*

*İngiliz Fransız Alaman Urus
Günde telef eder binlerce nüfuz
Bu kadar milletler hep suçlu suçsuz
Ataş almış hep oylum oylum yanyıyor*

*İrahat yok Londra da Lozan da
Avrupa Asiyeye hep kızıl kanda
Hamdolsun çok şükür şöyle zamanda
Her taraftan Türk'e rahat ediyor*

*Uyuma hey Veysel uykudan uyan
Yakın görünecek herkesçe beyan
Hep memnun kalacak biz Türküz diyen
Başa devlet kola doğan konuyor⁸²(D.B.H., s. 74)*

⁸² D.B.H., s. 74.

Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç'un teşrik-i mesailerıyla kurulan Köy Enstitüleri, yoksul köy çocuklarının inkılâp terbiyesiyle yetiştirilip, yine kendi köylerinde öğretmen olarak çocukları okutması ve inkılâbın bütün Türkiye'ye teşmil edilmesini gaye ediniyordular.⁸³ Âşık Veysel Köy Enstitülerinde saz dersleri verdiği için kurumun içerisinde bulunarak işleyişi bizzat görmüştür. Köy Enstitülerine hayran kalan Âşık Veysel şiirinde apaçık ifadelerle bunu dile getirmiştir.

Enstitünün çalışmalarını bir arı kovanına benzeten Âşık Veysel herkesin kendi işiyle meşgul olduğunu, enstitüye her yöreden gençlerin gelip her türlü eğitimi alarak memleketin gelişip yükselmesine çaba harcadıklarını ifade ediyor. Açılan köy enstitülerinden bahisle köylere neler yapılacağını aktaran Âşık Veysel, öğrencilerin kiminin makine yaparken kimisinin ilim yapmasından dolayı halka rahatça ısınacaklarını ima eder. Resimden, sazdan, şiirden her türlü güzel sanatlardan beslenen enstitü öğrencilerinin çözülmedik işleri çözeceklerini, her zorluğun altından kalkacaklarını görür Âşık Veysel.

Enstitü çıkışlı öğretmenlerin bütün köylere yayılıp gaflet uykusunda uyuyan halkı uyandırmasını isteyen Âşık Veysel, öğretmenlerin topluma yol göstereceğinin farkındadır.⁸⁴

Köy Enstitüleri'ne

Enstitü bir kovana misaldir

Her türlü çiçekten alır bal yapar

Yurdumuz içinde doğru bir yoldur

Memlekete kanat takar kol yapar

Mahmudiye Hamidiye Çifteler

Enstitü köylere yapacak neler

Bu toplu fikirle dağları deler

Kimisi makine kimisi bel yapar

⁸³ Fay Kirby, **Türkiye'de Köy Enstitüleri**, Tarihiçi Kitabevi, (4. Baskı), İstanbul 2012, s.153 v.d.

⁸⁴ Mahmut Makal, **Bizim Köy**, Literatür Yayınevi, (20. Baskı), İstanbul 2016:

Mahmut Makal Aksaray ilinin Demirci Kasabasında doğup Köy Enstitülerinde yetişen bir öğretmen olarak yine Aksaray ilinin Nurgöz Köyünde öğretmenlik yapmıştır. Köyde öğretmenlik anılarını topladığı bu kitap bu konuda yeterince aydınlatıcıdır.

*İresim yaparlar plan çizerler
Çözülmedik düğümleri çözerler
Bir kısmı şairdir şiir yazarlar
Kimi saz düzenler kimi tel yapar*

*Hocaları dersin vermiş okutmuş
Var olsun bu gençler duyduğun tutmuş
Kimi deniz gibi ırmaklar yutmuş
Kimi yağmur olur coşar sel yapar*

*İnan ki her işi başarır insan
İnsana yoldaştır gayretle iman
Vatan sizden hizmet ister her zaman
Marif sizi memlekete el yapar*

*Uyarın köylüyü varsın ayırsın
Enstitü kuvveti yurda yayılsın
Herkes kazancının yolunu bilsin
Öğretmenler iz gösterip yol yapar*

*Yiğitlik cesurluk yılmaz yorulmaz
Tembellere hazır sofraya kurulmaz
Veysel'in elinden hiçbir iş gelmez
Çalı gibi yaprak açar gül yapar⁸⁵*

1953 yılında Dumlupınar ve İnönü Denizaltıları NATO'nun organize ettiği bir tatbikattan dönerken Dumlupınar Denizaltısı Nara Burnu açıklarında İsveç bandıralı Naboland şilebi ile çarpışır ve ikiye bölünerek denizin altına doğru yol almaya başlar. O sırada denizaltı suyun üzerinde açıkta ilerlediğinden denizaltının üzerinde bulunan beş denizaltıcı denize atlar. Bunlardan ikisi İsveç şilebine doğru yüzerek can verirler. Kazadan diğer üç denizaltıcımız kurtulurken gemide kalan denizaltıcılarla birlikte seksen bir denizcimiz şehit olur.⁸⁶ Denizaltının içinde bulunan denizcilerden bir kısmı kaza sırasında denizaltının arka kısmındaki odaya

⁸⁵ D.B.H., s.193.

⁸⁶ Erdinç Sancar, **21. Yüzyıl Stratejilerinde Türk Denizcilik Tarihi**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, (1. Baskı) İstanbul 2006, s. 392.

sığınarak haberleşme şamandırasını denizin üzerine fırlatırlar. Balıkçılar haberleşme şamandırasını bulunca yetkili makamlara haber verirler. Telsizden aşağıdakilere gereksiz konuşmamaları, şarkı türkü söylememeleri, sigara içmemeleri yolunda ikazlarla oksijeni tedarikli kullanmaları bildirilir. Bütün denemelere rağmen denizaltıdakilerin kurtarılmayacağı anlaşılınca telsizden kendilerine konuşabilecekleri, şarkı türkü söyleyebilecekleri hatta sigara bile içebilecekleri bildirilir. Bu konuşmanın ne anlama geldiğini anlayan denizaltıcılar “vatan sağ olsun sizler sağ olun” dedikten sonra bütün Türkiye telsizden “Ah Bir Ataş Ver Cigaramı Yakayım” türküsünü dinler. O günlerde bütün gazetelerde haberlerde bu acı kazadan bahsedilir herkesin yüreği burkulur.

Âşık Veysel’i derinden etkileyen olaydan sonra Koca Âşık şehit denizaltıcılara bir ağıt söyler. Âşık Veysel şiirinde Çanakkale şehitleri ile birlikte andığı denizaltıcıların son sözü olan “Vatan sağ olsun” sözcükleri üzerinde durur. Seksen bir denizcinin Türk halkının kalbinde yattığını vurgulayan Âşık Veysel aşağıdaki satırlarda şehitlerin denizin altında boş yere can vermediğini dile getiriyor.

Dumlupınar Denizaltı Kazası

Denizaltı Dumlupınar kazası

Yayıldı âleme duyuldu sesi

Çanakkale şehitlerin türbesi

Geldi denizaltı şurada kaldı

Vay anam anam derdime yanam

Çatal yürek gerek buna dayana derde dayana

Memleket uğrunda can verev hasta

Vatan sağ ol demiş en son nefeste

Seksen bir kahraman aynı kafeste

Bir yolu çıkmadık derde kaldı

Vay anam anam derdime yanam

Çatal yürek gerek buna dayana derde dayana

*Bütün gazeteler hep yazar oldu
İsimler dillerde hep gezer oldu
Her Türk'ün kalbinde bir mezar oldu
Sanmayın şehitler orada kaldı*

*Vay anam anam derdime yanam
Çatal yürek gerek buna dayana derde dayana
Bu vatan uğruna canını veren
Karışmış sularla olmamış gören*

*Aman deyip Allah'ına yalvaran
İhtiyar babalar nerede kaldı
Vay anam anam derdime yanam
Çatal yürek gerek buna dayana derde dayana*

*Vatan ağlar millet ağlar yıl ağlar
Deniz ağlar yolcu ağlar yol ağlar
Veysel ağlar sohbet ağlar dil ağlar
Tarihte bir büyük yarada kaldı⁸⁷(D.B.H.,s.195)*

Ulusal sınırlar içinde olsun veya olmasın Türk milletinin herhangi bir yerde uğradığı haksız uygulamalar, Türkiye Türklerinin yüreğine dokunur. Soydaşlarının uğradığı kötü muamelelere son vermenin derdine düşer. Kıbrıs Türkleri Milli mücadeleden sonra ulusal sınırlar dışında kalmış, Rumlar ile Türkler arasında ihtilaflar eksik olmaz hale gelmiştir. 1960 yılından 1974 Kıbrıs Barış Harekatı'na kadar Rumların Türkler üzerindeki eziyetleri nihayete ermez.⁸⁸ Kıbrıs'ta Rumların Türkler üzerinde uyguladığı mezalim üzerine uluslararası destek sağlamanın yanı sıra büyük yürüyüşlere-mitinglere kadar her şey icra edilir. Âşık Veysel'in büyük Kıbrıs mitingleri sırasında söylediğini gördüğümüz Kıbrıs'taki olan haksız olayları konu alan şiiri o günlerin özeti gibidir.

Kıbrıs'taki haksız olaylar Âşık Veysel gibi Türk milletinin içinde bir kurt olup kemirir yürekleri lakin insanlık dışı olaylar Âşık Veysel'e göre bütün milletlere

⁸⁷ D.B.H.,s.195.

⁸⁸ Ali Özerenkulu, "Cumhuriyetin Kuruluşunun 75. Yılında Kıbrıs", **Cumhuriyet**, II, Yeni Türkiye Yayınları, (1. Baskı) İstanbul 1998, s. 1.413-1415.

dert olur ama büyük devletlerin hiç biri bu konuda Türkiye'nin tezine destek vermez. Türk milleti ve devleti dünyada barışçı bir politika yürütme gayretindedir diye zannetmeyin ki soydaşlarına reva görülen zulmü görmez. Her şeyin frakında olan Türkiye, Kıbrıs Türklerine karşı işlenen kötü muamele devam ederse savaştan da imtina göstermez diyerek Türkiye'nin hareketi başlatmasını yüreğinden geçirmiştir.

Türk milleti düşmandan korkmaz şanlı tarihimiz başarılarla doluyken bunu kim iddia edebilir ki zaten. Düşmandan değil Allah'tan ve vicdandan korkarız düşmana dahi kötü muamele bizim genetiğimizde yoktur. Aramızdan namusumuzdan geçmeyiz bu yolda gerekirse candan geçeriz. Kıbrıs'ta Türk'e reva görülen tutumdan sonra burada da aynı şeylerin bir gün mukadder olacağı tabidir. Kahraman ordumuzun bir gün Kıbrıs'a girip mezalimi uygulayanların cezalarını tek tek vereceğini söyler Âşık Veysel. Lakin Kıbrıs barış hareketi günlerini göremeyen Âşık Veysel Kıbrıs Türkü'nün acısının dindiğini de ne yazık ki göremez.

Bütün fitnenin sebebinin Kıbrıs Rumlarının lideri Makarios olduğunu dile getiren Âşık Veysel Türklerin bir gün Kıbrıs'a gireceğini fakat Rumlar gibi haksız yere adam öldürmeyeceklerini, haksız yere adam öldürmenin Türklerin mayasında olmadığını fakat zulmün babası Makarios'un her halükarda ölüp gideceğini vurgular. Şiirin sonunda içinin kinle dolduğunu söyleyen Âşık Veysel bu konuda yalnız olmadığını Türk milletinin de onun gibi düşündüğünü dile getirmiştir. Eğer bir gün yolumuz Kıbrıs'a düşerse Lefkoşa Türk olur diyen Âşık Veysel Lefkoşa'nın Türk olacağını önceden söylemiştir ve haklı da çıkmıştır.

Taşlama II

Kıbrıs'taki olan haksız olaylar

Kemirir içimi kurt olur gider

İnsanlık dışında yapılan işler

Bütün milletlere dert olur gider

Sulh sever milletiz cihanda hürüz

Görürüz her şeyi zannetmem körüz

Kafamız kızarsa vurur kızartız

Her şeyin bir anda hurt olur gider

*Türk milleti asla kormaz düşmandan
Korkarız Allah'tan bir de vicdandan
Geçmeyiz namustan geçeriz candan
Kalan gazi ölen mert olur gider*

*Kaharaman ordumuz elde silahlar
Bir bir sorulacak kalır mı ahlar
Çizm'altında çiğnenirken alçaklar
Bakarsın binlerce Yorg'ölür gider*

*Masum yavruların nedir günahı
Bu hareket gücendirir Allah'ı
Türk ordusu kullanırsa silahı
Tedavisiz derdin dört olur gider*

*İnsanlık kahretmiş sizden kaçıyor
Nefret kapıları size açıyor
Vicdan sizden çok uzaktan uçuyor
Zulüm var adalet nerde olur gider*

*Sanki din adamı o alçak papaz
Beladır dünyaya parmağı durmaz
Türkler yok yere adam öldürmez
Bir gün Makarios mort olur gider*

*Veysel'in kafası kin ile dolu
Urumlar bu işi iyi bilmeli
Kıbrıs'a düşerse Türklerin yolu
Lefkoşa Türklere yurt olur gider⁸⁹(D.B.H.,s.205)*

Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız, başka bir toprağımız, yurdumuz devletimiz yok o halde bu çirkin dövüşler kavgalar ayrı gayrilikler neden? Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız bizlerin bir ülküsü, amacı, gözettiği bir hedefi olmalı bu işler amacımıza engel olur. Hepimiz bir bayrağın altında birleşiriz, Türklerin özünde yoktur ikilik

⁸⁹ D.B.H.,s.205.

kimseyi küçük, hor görüp yadsımayız. Bizler hepimiz vatan aşkında yanıp tutuşurken bu ayrı gayriliğin bir anlamı yok. Hedef gözetip attığın taş, yaraladığın senin kardeşin. Bu durum sanma ki sana kâr getirir, zira kardeşine attığın taş seni de yaralar beni de. Bu vatana, millete fayda getirmeyen yersiz savaşın yolunu alıp bir son verelim, hepimiz bu yurdun insanlarıyız. Dünya ilim peşinde koşup uzaya giderken, bu ayrılık gayrilik kavgaları yolumuzu uzatıyor, menzilimizden alıkoyuyor der Âşık Veysel.

1960'lar Amerika ve Rusya'nın uzay yarışına tanık olurken Türkiye'de sağ – sol çatışmaları alabildiğince şiddetlenir. Âşık Veysel, gençliğe asıl yolu da gösterir. Atatürk yolunun gençliğe rehber olması gerektiğini ifade eden Âşık Veysel gençliğin Türkiye'nin gerçeklerine uymayan fikirler düşünceler peşinde beyhude yorulmamasını öğütler. Âşık Veysel bu sözlerinden vazgeçmeyeceğini, birlik ve beraberliğe büyük ihtiyaçlarının olduğunu söyleyerek bulanık sudan kimsenin su içmeyeceğini berrak temiz suyu tercih ettiğinin söyler. Gençlerin aralarındaki ihtilafı ortadan kaldırıp birlik çerisinde ülkenin vatanın geliştirilmesi yolunda çalışıp çabalamamız gerektiğini ifade ediyor.

Hepimiz Bu Yurdun Evlatlarıyız

Bu nasıl kavgalar çirkin döğüşler

Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız

Yolumuza engel olur bu işler

Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız

Birleşiriz bir bayrağın altında

Biz Türklerin ikilik yok aslında

Yanar tutuşuruz vatan aşkında

Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız

Hedef alıp dövüştüğün kardeşin

Seni yaralıyor attığın taşın

Topluma zararlı yersiz savaşın

Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız

*Herkes ilim deryasında yüzüyor
Çıkmış ayın çevresinde geziyor
Yazık bize yollarımız uzuyor
Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız*

*Kitaplar yazılmış nasihat dolu
Birlikte güçlenir gençliğin kolu
Gençliğe emanet Atatürk yolu
Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız*

*Söyler Veysel sözlerinden vazgeçemez
Bulanık çeşmeden kimse su içmez
Ganadı olmazsa kuşlarda uçmaz
Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız⁹⁰ (D.B.H., s. 163)*

Âşık Veysel bir Türk saz şairi olarak Türk'ün bağrından yetişerek onun kültürünü özümsemiştir. Fildişi kulelerde mansıp, makam mevki bekleyerek, yabancı dillerin tesirinde, yabancı form ve kalıplar eşliğinde şiirler yazıp söylemez. Âşık Veysel'in şiirleri âşıklık geleneğinin en tipik formlarından olan türkü formlarına uygundur. Âşık Veysel sazıyla sözüyle Türkçe'yi ilmik ilmik işleyerek Türk'ün en tabii şiirini, müziğini icra eder. Türkü söyler Âşık Veysel diline sahip çıkarak, kültürüne özüne sahip çıkarak. Ne bekler bundan hiçbir şey, zira O memleketine ve kültürüne âşık bir ozandır. Dünya dolsa şarkıyla, biz Türk'üz türkü söyleriz, Türkü söylememiz gerekir diyen Âşık Veysel bakın hatayı nerede buluyor: *Halis Türk'ün kanı temiz şarkı gazeldir hatamız, Türk'üz türkü çağırırız.*

Türküz Türkü Çağırırız

*Dünya dolsa şarkıyılan
Türküz Türkü çağırırız
Yola gitmek korkuyulan
Türküz türkü çağırırız*

⁹⁰ D.B.H., s. 163.

*Türküz Türkler yoldaşımız
Hesaba gelmez yaşımız
Nerde olsa savaşırız
Türküz Türkü çağırırız*

*Türklerdir bizim atamız
Halis Türküz kanı temiz
Şarkı gazeldir hatamız
Türküz türkü çağırırız*

*Bayramlarda düğünlerde
Toplantıda yığınlarda
Sıkılınca dar günlerde
Türküz türkü çağırırız*

*Yayalalarda yataklarda
Odalarda otaklarda
Koyun gibi koytaklarda
Türküz türkü çağırırız*

*Su başında sulaklarda
Türkün sesi kulaklarda
Beşiklerde beleklerde
Türküz türkü çağırırız*

*Hep beraber gelin kızlar
Bile coşar o yıldızlar
Koşulunca çifte sazlar
Türküz türkü çağırırız*

*İnler Veysel arı gibi
Bülbüllerin zarı gibi
Turnalar katarı gibi
Türküz türkü çağırırız⁹¹(D.B.H.,s.164)*

⁹¹ D.B.H.,s.164.

Türk kültürüne sahip çıkıp onu mümkün olduğunca yaşatan Âşık Veysel, her şeyden önce kimliğinin Türk olduğunu, başka bir ad ile anılmayı uygun görmediğini ifade eder.

Türk Adı Babamdan Mirastır Bana

Muhabbettin canda haslardan hastır

Avutur Veysel'i bir şen piyestir

Türk adı babamdan bana mirastır

*Daha bundan başka adı neyleyim*⁹²(D.B.H., s.234)

Memleketi Sivas'tan ayrılıp bir süre Sivas dışında yaşayan Âşık Veysel, vatan özleminin sinesindeki acısını derinden hissettirdiğini belirtiyor. Yaylalarda yetişen mor çiçeklerle güllerin solup kurumadan vatanını görmek isteyen Âşık Veysel'in yaylalarda yetişen Türkmenleri tasviri milletine olan sevgisini açıkça ortaya koymaktadır. Karlar eridikten sonra Nalbant Yaylasına bahar gelmiş, Türkmen güzelleri dönmeden, Türkmen obalarının göçü başlamadan yetişmek görmek istiyor Koca Âşık. Âşık Veysel'in şiirinde özlediği vatan toprakları arasında Germeç Yaylaları ve Meydan Deresi'nin de adları geçer.

Sinemi Yakıyor Sılanın Aşkı

Sinemi yakıyor silanın aşkı

Deli gönül farımadan yetişek

Mor çiçekli yayların çağıdır

Güller solup kurumadan yetişek

Kalkmış bizim elin dumanı karı

Nalbant Yaylası'nın geldi baharı

Türkmen güzelleri dönmeden geri

Göç yüklenip yürümeden yetişek

⁹² D.B.H., s.234.

*Günden güne artar gönlün yarası
Cennet olmuş cennetin merası
Germeç Yaylaları Meydan Deresi
Boz dumanlar bürümeden yetişek*

*Dünya kurulalı yaşayan dağlar
Her tarafı zümrüt olur bu çağlar
Veysel'i hatırlar sevgilim ağlar
Gözyaşları kurumadan yetişek⁹³(D.B.H.,s. 119)*

Âşık Veysel Sivas'tan ayrı geçen yıllarında fazlaca memleket hasreti çektiğini bu şiirinden anlıyoruz. Şiirinde kendisini çağıran Sivrialan köyü dağlarının mor menevşeleri olduğunu dile getirmiştir. Beserek'in lale sümbülleri, Güldede'nin çayır çimeni, Karataş'ın eriyen karını gözlerinden akan yaşa benzeten şair memleket hasretinin gönlünde akan bir sel olduğunu çağırıştırıyor. Sivrialan köyünün gözünde tütüğünü anlatan Âşık Veysel gurbet elde olmasını artık boş boş dolanmaya benzetip bir an önce memleketini görmek istediğini dile getiriyor.

Yeni Mektup Aldım Gül Yüzlü Yardan

*Yeni mektup aldım gül yüzlü yardan,
Gözetme yolları gel diye yazmış.
Sivrialan köyünden bizim diyardan,
Dağlar mor menevşe gül diye yazmış,*

*Beserek'te lale sümbül yürüdü,
Güldede'yi çayır çimen bürüdü,
Karataş'ta kar kalmadı eridi,
Akar gözüm yaşı sel diye yazmış.*

*Eğlenme gurbette yayla zamanı,
Mevlayı seversen ağalatma beni,
Benel benek mektuptadır nişanı
Gözyaşım mektupda sel diye yazmış.*

⁹³ D.B.H.,s. 119.

*Kokuyor burnuma Sivrialan köyü,
Serindir dağları soğuktur suyu,
Yar mektup göndermiş yadigar deyi,
Gözünü yaşını sil diye yazmış*

*Veysel bu gurbetlik kâr etti cana,
Karıştır göçünü ulu kervana,
Gün geçirip fırsat verme zamana,
Sakın uzamasın yol diye yazmış⁹⁴(D.B.H., s. 126)*

Kızılırmak, Anadolu Türk coğrafyasında Sivas'tan doğarak Orta Anadolu'da genişçe bir yay çizdikten sonra Karadeniz'e dökülen en uzun ırmaktır. Sivaslı olan Âşık Veysel bu şiirinde Kızılırmak'ın oluşumundan aldığı yol üzerindeki doğa güzelliklerine, ırmağın geçtiği yerleşim yerlerine kadar tasvir etmiştir, bu tasvir tüm hatlarıyla Kızılırmak'ı gözler önüne serer.

Kızılırmak I

*Daima bulanın asla durulman,
Nedir bu sendeki hal, Kızılırmak?
Çağlayıp akarsın, hiç mi yorulman?
Seni zapt eyleyemez göl, Kızılırmak.*

*Bahar gelir bulanırsın, coşarsın
Dalga vurur kenarlara taşarsın.
Dünya kurulalı böyle yaşarsın,
Tükenmez ömrün var bol, Kızılırmak.*

*Toplanır suların yayladan, köyden,
Kuvvetler alırsın çeşmeden, çaydan.
Fariğ olup vazgeçmen mi bu huydan?
Kimseye vermezsin yol, Kızılırmak.*

⁹⁴ D.B.H., s. 126.

*Yel estikçe dağlar karın eritir,
Güneş olur, çayır yürütür;
Dünyada bâkisin, hükmün câridir,
Sana kuvvet verir sel, Kızılırmak.*

*Zara dağların toplaşın gelin,
Sivas'ın kenarın dolaşın gelir,
Yıldız ırmağına ulaşın gelin,
Göksu'yu beraber al, Kızılırmak.*

*Kızıldağ'dan doğru çıkıp gelişin,
Kayseri'de Karasu'ya karışın,
Cahdın nedir, yola devam çalışın,
Delice ırmağın bul, Kızılırmak.*

*Ulu sular ile akıp gidersin,
Tavşanlı dağına bakıp gidersin,
Uğradığın yeri yıkıp gidersin,
Git Karadeniz'e dol, Kızılırmak.*

*Veysel'in gözünden çağlayan sular;
Derdim gizli durur, yüzlerim güler,
Seni tutsun beni tutan uykular,
Derin uykulara dal, Kızılırmak⁹⁵(D.B.H., s. 133)*

Âşık Veysel'in Kızılırmak tasviri, farklı bir boyutta başka bir şiirde tekrar karşımıza çıkar:

Kızılırmak II

*Bahar gelir gudurursun
Kızılırmak seni seni
Ne uyursun ne durursun
Kızılırmak seni seni*

⁹⁵ D.B.H., s. 133.

*Gelin yedin kızlar yedin
Nice ela gözler yedin
Seksen doksan yüzler yedin
Kızılırmak seni seni*

*Gençler yersin goca yersin
Gündüz yersin gece yersin
Hakim benden sormaz dersin
Kızılırmak seni seni*

*Yakının var ırmağın var
Zemheride bir çağın var
Bir de buda tuzağın var
Kızılırmak seni seni*

*Parça parça etsem seni
Fabrikaya tutsam seni
Deniz olsam yutsam seni
Kızılırmak seni seni*

*Söyle Veysel sözü sana
Yılda kıyan üç beş cana
Selleri eylen mahana
Kızılırmak seni seni⁹⁶(D.B.H., s. 135)*

Âşık Veysel'in vatan hasreti bitmek tükenmek bilmiyor. Âşık Veysel çocukluğunda henüz gözleri görürken gördüğü ırmakları, dağları yaylaları canlandırıyor hafızasında. Ömrünün geri kalan yıllarında hiç görmediği bu yerlere dahi özlem duyuyor koca şair. Sivrialan'a çok yakın olan Beserek Dağı Âşık Veysel'e çocukluğunda büyük – ulu bir dağ olarak görünüyor olmalıdır. Bizim eller yaylasına göçtü mü diye seslendiği Beserek'ten Türkmenleri sual ediyor olmalı. Kurban Pınarı, Mezarlı Boyu ismini andığı bütün bu yerler aşığın görmeyen

⁹⁶ D.B.H., s. 135.

gözlerinin perde arkasında canlanan manzaralardır. Meşeliğin kuşları, Mezarlı Boyunun karı, Mescit Köyüne yaslanan yeşil giymiş ormanlıklara. Beni hatırladınız mı diye soruyor Âşık Veysel.

Beserek Dağı

Arzusun çektiğim Beserek Dağı

Elvan elvan çiçeklerin açtı mı?

Çevre yanın güzellerin otağı

Bizim eller yaylasına göçtü mü?

Güney tarafında Kurban Pınarı,

Kalktı mı Mezarlı Boyu'nun karı?

Garip öter Meşeleğin kuşları

Yavru şahin yuvasından uçtu mu?

Yeşil atlas giymiş dağlar süslenmiş,

Mescit köyü eteğine yaslanmış,

Şeme Dağı, duman olmuş puslanmış

Sivralan'a nuru rahmet saçtı mı?

Zaman gelip göçler ger dönerken,

Güzellerin yaylasından inerken,

Dilberler doldurup bade sunarken

Veysel Şatur, hatırlara düştü mü⁹⁷(D.B.H.,s. 146)

Sivas'ın sınırları içinde kalan Tecer Dağı Âşık Veysel'in hatıralarında canlanan başka bir yerdir. Tecer Dağı'nın daima gönlünde ayrı bir yeri olduğunu söyleyen Âşık Veysel bu yerin alelade bir yer olmayıp gönlünün en yüksek yerinde bir yayla olduğunu dile getirmektedir. Tecer Dağına yüzünü benzettim gülün rengine gözünü diyen Âşık Veysel buraların âşık olunası bir muhit olduğunu sezdiriyor hafızalarımıza. Seni göremiyorum, belki ziyaretine de gelemiyorum ama haberini alıyorum başım yine dumanlıymış, dağılsa da dumanın şanlı şöhretinle gönlümün

⁹⁷ D.B.H.,s. 146.

yaylasısın diyor. Tecer baharıyla yazıyla, öten bülbülüyle her şeyiyle bambaşkadır gönlünün yaylasıdır Âşık Veysel'in.

Tecer

Havalandı gönlüm inmez engine

Her zaman gönlümün yaylası Tecer

Yüzünü benzettim gülün rengine

Her zaman gönlümün yaylası Tecer

Tecer Dağı her yayladan yayladır

İşittiğim haber bana gayledir

Sevgin beni için için söyletir

Her zaman gönlümün yaylası Tecer

Haber aldım gene başın dumanlı

Dağ olmuş dumanın şöhreti şanı

Açmış meneşeler yeşil çemenli

Her zaman gönlümün yaylası Tecer

Gelmiş o yaylanın baharı yazı

Öter bülbülleri hoştur avazı

Bilir Köroğlu'nu sever Ayvaz'ı

Her zaman gönlümün yaylası Tecer

Yüce yaylam güzellerin otağı

Hoştur Veysel yayların o çağı

Ulu dağlar koç yiğitlerin yatağı

*Her zaman gönlümün yaylası Tecer*⁹⁸(D.B.H.,s. 147)

Sivas ile Tokat arasında olan Çamlıbel Dağları Âşık Veysel'in beklisi de hiç görmediği bir yer olarak hafızasındadır. Âşık Veysel diyar diyar yar peşinde dolandıktan sonra Çamlıbel'e yaslandığını söylüyor. Çamlıbel sadece Âşık Veysel'e konu olmamıştır. Köroğlu'da Çamlıbel'i işlemiştir. Bu benzerlik âşıkların halkın

⁹⁸ D.B.H.,s. 147.

hafızasında yer edilmiş eserleri kendi sazıyla, sözüyle işlediğini göstermektedir. Yıldızeli Pir Sultan'ın yaylasıdır ama Çamlıbel'den gelip geçen, Çamlıbel ile birbirlerine şan veren Koroğlu'nun sesini duyar burada koca âşık.

Çamlıbel

*Bir yar için diyar diyar dolandım
Yoruldu da Çamlıbel'e yaslandım
Irmak oldum çalkalandım bulandım
Duruldu da Çamlıbel'e yaslandım*

*Gahi gönül oldum yüksekte uçtum
Ferhat oldum aşk uğrunda çalıştım
İren irenk çiçeklere karıştım
Dirildim de Çamlıbel'e yaslandım*

*Yıldızdağı Pir Sultan'ın yaylası
Kılıç kalkan kırat beylerin süsü
Kulağıma değdi Koroğlu sesi
Dirildim de Çamlıbel'e yaslandım*

*Feleğinen çok oynadım ütülüm
Bir zalimin tuzağına itildim
Haraç mezat dost uğruna satıldım
Verildim de Çamlıbel'e yaslandım*

*Veysel der bir yarin derdine düştüm
Aşkın dolusunu elinden içtim
Kendi kaçtı hayaline ulaştım
Sarıldım da Çamlıbel'e yaslandım⁹⁹(D.B.H., s.148)*

Sivas'ın Şarkışla köyünden olan Âşık Veysel Sivas'ı ziyaretinde Sivas'ın Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasında Milli mücadele döneminde oynadığı rolden

⁹⁹ D.B.H., s.148.

bahseder. İlk kongrenin kurulmasından, Cumhuriyetin kurulmasına karar verilmesine kadar Sivas'ta gerekleştigiine değinir. Âşık Veysel Sivas'ı ziyaretinde Sivas'ın doğal güzelliklerinden çok, günün şartlarında ülke üzerinde oynanan kara oyunlardan bahisle, Türkiye'nin zor günlerin altından kalkacağından, ülke üzerinde kara oyunlar oynayanların bedbaht olacağından bahseder. Sivas'ın tarihi değerlerinden bahseden Âşık Veysel, Pir Sultan Abdal ile Ruhsati'yide unutmaz.

Ziyaret Eyledim Koca Sivas'ı

*Ziyaret eyledim koca Sivas'ı
Silindi gönlümün kalmadı pası
Durmayıp çalışır der atölyesi
Gittikçe artıyor şanı Sivas'ın*

*İptida kongre kuruldu burda
Cumhur(i)yete kadar verildi burda
Bulanık fikirler verildi burda
Yayıldı aleme ünü Sivas'ın*

*Atatürk'ün yattığı yer nur olsun
Memlekete hor bakanlar kör olsun
Çok alışkan bu valimiz var olsun
Gün günden üstündür Sivas'ın*

*Uzun gitmez ulu sular durulur
Hainlerin ümitleri kırılır
Her köşeye bir fabrika kurulur
Güzelleşir her bir yanı Sivas'ın*

*evre yani Yıldız Tecer kar imiş
İnsanların bağı bir ikrar imiş
Çok kuvvetli şairleri var imiş
Ruhsati Pir Sultan vari Sivas'ın*

İptida uyandı burada bahtım
Memlekete hizmet etmektir cehtim
Veysel aşk uğrunda ölmektir ahtım
*Yazsın tarihleri beni Sivas'ın*¹⁰⁰(D.B.H., s. 175)

Erzincan'a 1946'da geldiğinden bahseden Âşık Veysel, şiirin ilk mısrasından anlaşıldığına göre sonbaharda bağbozumu zamanında gelmiştir. Keşan'ın hanının haraplığından kasıt 1939'da gerçekleşen Büyük Erzincan depreminin şehre verdiği zarardır. Erzincan depreminin kiminin anasını kimisinin babasını aldığından bahseden Âşık Veysel öylesine çok can verildiğinden bahseder ki nice yavrunun hesabı yapılamaz. Bahar gelir geçer lakin Erzincan'ın acısı feryadı dinmez, uykusu kaçar, içerisi rahat etmez bir türlü. Âşık Veysel depremden 3 yıl sonra geldiği Erzincan'da halkın içler acısı halini dünya gözüyle görmese de yüreğinde hissetmiştir.

Erzincan

Sam değmiş de bağlar dökmüş gazeli
Hanı harap olmuş Keşan Erzincan
Nice yiğitleri nice güzeli
Feleğin toruna düşen Erzincan

Kimi ana vermiş kimisi baba
Nice yavru vermiş gelmez hesaba
Felek kor insanı ne kabdandan kaba
Tarihli felaket nişan Erzincan

Bahar gelir güller açmaz bağında
Kainat uykuda hep yatağında
Bir seher vaktinde uyku çağında
Feryadı dağlardan aşan Erzincan

¹⁰⁰ D.B.H., s. 175.

*Susmuş bülbülleri güller perişan
Gark olmuş toprağa kalmamış nişan
Kükredikçe dalgalara karışan
Hani Fırat ile coşan Erzincan*

*Dokuz kırk altıda uğradım gördüm
Veysel der içimden ağladım durdum
Bu ulu Tanrı'dan isteyin yardım
Gayret kuşağını kuşan Erzincan¹⁰¹ (D.B.H.,s. 178)*

İstanbul dünya üzerinde eşsiz bir coğrafyada eşi benzeri olmayan güzellikte bir şehirdir. “Lale Devri”nin ünlü şairi Nedim’in bir parça taşını Acem mülküne değişmediği şehirdir İstanbul. Âşık Veysel görmeyen gözleriyle en çok İstanbul’u görmek istemektedir. Görmese de İstanbul’u, içinde yaşar aşkı Âşık Veysel’in. Denizlerin, karaların, geceleri mehtabın güzelliğini görmek ister Âşık Veysel. Güzelliğiyle bütün dünyanın hayran olduğu bir şehirdir Âşık Veysel’e göre İstanbul. Hoş yalnız Veysel’e göre değil. Fransa İmparatoru Napolyon Bonaparte de dememiş miydi? “eğer arz tek bir devlet olsaydı başkenti İstanbul olurdu” diye. İstanbul’un fatihi, Sultan Mehmet’ten bahseden Âşık Veysel fetihle birlikte bu eşsiz beldenin Türklerin yurdu olarak başlı başına ayrı bir güzelliğe kavuştuğunu söyleyerek de ecdada övgüler gönderir.

İstanbul

*Sevgisi içimde yalayıp duran
Nazlı güzellerin şirin İstanbul
Hayali kafamda hükümler süren
Görmez gözlerime görün İstanbul*

*Ortasında deniz kenarlar kara
Bu dünyada cennet olmuş kullara
Mehtapta sandallar ne hoş manzara
Sahildir yayladır yerin İstanbul*

¹⁰¹ D.B.H.,s. 178.

*Gemilerin gelir peşi peşine
Şöhretin yayılmış hudut dışına
Ayrı bir güzellik başlı başına
Sevgi muhabbetin derin İstanbul*

*Fatih Mehmet Sultan temeli kurdu
Ondan sonra oldu Türklerin yurdu
Edirne'den gelen o büyük ordu
Ay yıldız bayraktır nurun İstanbul*

*Denizler kilidi boğazların var
Dünyaya haykıran avazların var
Yılmaz Türk Ordusu şahbazların var
Ferah tut gönlünü serin İstanbul*

*Dünya güzelliği sendedir mevcut
Hususi özenmiş yaratmış Mabut
Herkesin gönlünde vardır bir maksut
Halis Türk maksadın varın İstanbul*

*Edipler şairler yetişmiş sende
Ehli aşklar yanmış tutuşmuş sende
Bir aciz kimseyim Veysel'im ben de
Seversen olayım yarin İstanbul¹⁰²(D.B.H., s. 182)*

Âşık Veysel, memleketin çeşitli yerlerinde yetişen ürünleri tek tek sayarken, hangi şehirde neyin yetiştiğinden başkaca, şehirlerin ürünleriyle yaşatılmasını söylemektedir. Ülkemizin her bir toprağı bereket fişkıırken, bir avuç toprağından dünyaların bittiğini bizlere gösteriyor Âşık Veysel. Âşık Veysel'in üzerinde durduğu başlıca ürünler şunlardır: Amasya'nın elmasından, Zile'nin pekmezi, Sivas'ın kıyması, Emlek'in yağı, Erzurum'un kaymağı, Konya'nın buğdayı, Antep'in çiğ köftesi, Diyarbakır'ın karpuzu, Dört Yol'un (Hatay) portakalı, Maraş'ın pirinci, Malatya'nın dutu zerdalisi, İzmir'in üzümü, Kastamonu'nun kendiri, Bursa'nın

¹⁰² D.B.H., s. 182.

ipeklisi, Edirne'nin peyniri, Samsun ve Bafa'nın tütünü, Urfa'nın atı, Adana'nın pamuğu ve Trabzon'un fındığına kadar.

Âşık Veysel'in bu şiiri tam bir "yerli malı yurdun malı" sloganını andırıyor.

Yurt Ürünleri

Bu dünyanın meyvesini

Yesem amma yesem amma

Arasam bulsam hasını

Yesem amma yesem amma

Amasya'nın elmasını

Zile pekmez çalmasını

Sivas'ın da kıymasını

Yesem amma yesem amma

Gezsem Tokat'ın bağını

Emlek'in taze yağını

Erzurum'un kaymağını

Yesem amma yesem amma

Konya'nın güzel buğdası

Sivas'ta Çorum'da hası

Ayıntab'ın çiğ köftesi

Yesem amma yesem amma

Güzel olur Türkmen kızı

Yanakları kıpkırmızı

Diyarbakır'ın karpuzu

Yesem amma yesem amma

Mersin Dört Yol portakalı

Maraş'tan da pirinç geli(r)

Malatya'da dut zerdali

Yesem amma yesem amma

*Ah İzmir'in kuş üzümü
Pek severim boğazımı
Kazova'nın yaş üzümü
Yesem amma yesem amma*

*Kastamonu'nun kendiri
Bursa'nın ipek mendili
Edirne'nin hoş pendiri
Yesem amma yesem amma*

*İstanbul Ankara ayar
Her ne dersen bunlarda var
Şarap pırzolayı sever
Yesem amma yesem amma*

*Samsun ve Bafra tütünü
Alsam Urfa'nın atını
Avlarda keklik etini
Yesem amma yesem amma*

*Adana'da biter pamuk
Geze geze hep usandık
Trabzon'da çoktur fındık
Yesem amma yesem amma*

*Uğradım Muş ile Van'a
Gümüş takım lüzum bana
Sade yağdan bir kaygana
Yesem amma yesem amma*

*Gahi uslu gahi deli
Çirkinleri neylemeli
Bulsam bir Gürcü güzeli
Sarsam amma sarsam amma*

Veysel niden sözü savı

Yedin içtin aldın tavı

Gönlümden hayal pilavı

*Yedim amma yedim amma*¹⁰³(D.B.H.,s.179)

Âşık Veysel 19 Mayıs'ta Parlayan Zafer şiirinde vatan ve millet imgelerini iç içe kullandığı gibi altıncı kıtada şanlı bayrağımıza da atıflarda bulunur. Âşık Veysel Mustafa Kemal'in ordulara hücum emrini verdikten sonra zaferden zafere yürüyerek şanlı bayrağımızı hudutlarda gururla dalgalandırdığımızı şairane ifade eder.

Haykırdı Orduya: "Yürüme gerek

Zafer bizim haydi yürü" diyerek

Akdeniz'den Trakya'ya geçerek

*Hudutlara çaktı şanlı bayrağı*¹⁰⁴(D.B.H.,s. 172)

Âşık Veysel Atatürk şiirinde Gazi Mustafa Kemal'in vatan ve memleket için yaptıklarını anlatırken doğal olarak Türk milletinin kutlu bayrağına da sancaklar çekildi diye atıfta bulunur.

Çekildi sancaklar dayanmaz canlar

Şarktan garba gitti Türk'teki şanlar

O kadar paşalar o zabitanlar

*Ayrılmadı asla sağ yanımızdan*¹⁰⁵(D.B.H., s. 168)

Vatan sevgisini iliklerine kadar duyan Âşık Veysel bu sevgisini açık seçik ifade ettiği "Vatan Sevgisini İçten Duyanlar" şiirinde bayrak konusuna değinmeden geçmemiştir. Zira Vatan, millet sevgisi ifade edilirken Vatanın şerefini ifade eden bayrak konusuna değinmeden geçmesi mümkün değildir. Âşık Veysel dörtlükten de anlaşılacağı üzere Ay yıldızlı bayraktan ne kadar gurur duyduğunu bir kez daha yinelemiştir.

¹⁰³ D.B.H.,s. 179.

¹⁰⁴ D.B.H.,s. 172.

¹⁰⁵ D.B.H.,s. 168

Vatan bizim ÷lke bizim el bizim
Emin ol ki her çalışan kol bizim
Ay yıldızlı bayrak bizim mal bizim
*Söyle Veysel öğünerek övünerek*¹⁰⁶ (D.B.H.,s.161)

2.2. Âşık Veysel'in Din Temalı Şiirlerinin İncelenmesi

Âşık Veysel, klasik âşık geleneğinin en başta gelen konularından ilahî aşkı şiirlerinde en saf duygularla dizelere aktarmıştır. Âşık Veysel her ne yaptıysa Allah yolunda yaptığını dile getirdiği şiirinde gençlik çağının, yaprağının çiçeğinin Allah yolunda solduğunu aktararak başladığı dizelerinde ne olduğunu nasıl dolup boşaldığını yine nasıl yanıp kül olduğunun sebebinin Allah aşkı olduğunu belirtiyor. Artık ömrünün sonlarına gelirken Allah'ın kendisini çağırdığını dile getiren Âşık Veysel, başına gelen her şeyin Allah yolunda gerçekleştiğini, bütün bunlara Allah'ın aşkı sayesinde katlanabildiğini aktarıyor:

Senin Yolunda Yolunda

Heder oldu gençlik çağım

Senin yolunda yolunda

Soldu çiçeğim yaprağım

Senin yolunda yolunda

Ben ne idim nasıl oldum

Gahi doldum Gah boşaldım

Yandım yakıldım kül oldum

Senin yolunda yolunda

İşte geldi sonbaharım

Beni ister sadık yarım

Heder oldu namus arım

Senin yolunda yolunda

¹⁰⁶ D.B.H.,s.161.

*Elinden bir dolu içtim
Türlü türlü derde düştüm
Cümle varlığımdan geçtim
Senin yolunda yolunda*

*Dilsiz oldum pepelendim
Yağmur oldum sepelendim
Toprak oldum tepelendim
Senin yolunda yolunda*

*Sana uzanan el oldum
Gahi uslu gah del'oldum
Naçizane Veysel oldum
Senin yolunda yolunda¹⁰⁷ (D.B.H., s.21)*

Âşık Veysel, aşağıdaki şiirde Allah'ın bütün âlemi görmesine rağmen haksızlara neden yol verdiğini eleştiriyor. Âşık Veysel'in eleştirileri devam ediyor, bütün kâinatı yaratıp her şeyi yoktan var ettikten sonra çıplakların neden var olduğunu sorguluyor. Âşık Veysel eleştirilerini sıraladıktan sonra Allah'ı metheden dizelerle devam ediyor: Bin bir ismi olmasına rağmen tek bir cisminin olduğunu, oğlu veya kızı olmayıp nesillerinin yürümemesine rağmen her şeyde her yerde izinin varlığını aktarıyor dizelerle. Âşık Veysel eleştirilerinin üzerine aklının ermediğinden bu sebeple de dilinin durmayıp eleştirilerinin devam etmesine rağmen bunda dahi Allah'ın bir sırrının varlığına hükmediyor. Bu şiir bize âşıkların naz makamını hatırlatmaktadır.

Bu Âlemi Gören Sensin

*Bu âlemi gören sensin
Yok gözünde perde senin
Haksıza yol veren sensin
Yok mu burada suçun senin*

¹⁰⁷ D.B.H., s.21.

*Kâinatı sen yarattın
Her şeyi yoktan var ettin
Beni çıplak dışarı attın
Cömerliğin nerde senin*

*Evli misin ergen misin
Eşin yoktur bir sen misin
Çarkı seme nur sen misin
Bu balkıyan nur da senin*

*Kilisede despot keşiş
İsa Allah'ın oğlu demiş
Meryem Ana neyin imiş
Bu işin var bir de senin*

*Kimden korktunda gizlendin
Çok arandın çok izlendin
Göster yüzün çok nazlandın
Yüzün mahrem ferde senin*

*Bin bir ismin bir cismin var
Oğlun kızın ne hımsın var
Her bir irenkte resmin var
Nerde baksam orda senin*

*Türlü türlü dillerin var
Ne acayip hallerin var
Ne karanlık yolların var
Sırat köprün nerde senin*

*Âdemi sürdün bakmadın
Cennete de bırakmadın
Şeytanı niçin yakmadın
Cehennemini var da senin*

*Veysel neden aklın ermez
Uzun kısa dilin durmaz
Eller tutmaz gözler görmez
Bu acayip sır da senin¹⁰⁸(D.B.H., s. 22)*

Âşık Veysel kalbindeki Allah aşkının yerine hiçbir şeyi hiç kimseyi koyamayacağını dile getirerek her nereye bakarsa baksın Allah'ın izini gördüğünü, güzelliğini kalbinde sakladığını ifade ediyor. Âşık Veysel şiirinde söylediği gibi aşkının temelinde, sevgide, muhabbette, dildeki kelamdan dosttan gelen merhabaya kadar her şeyde Allah'ın varlığına kâindir. Tüm kâinat, çiçekler uyanırken, karanlıklar şafağa sökerken her yerde Allah'ın eli ve dizaynının varlığını dile getiren Âşık Veysel her şeyiyle Allah'ın kudretini ve yaratıcı özelliğini ifadeye çalışıyor.

Saklarım Gözümde Güzelliğini

*Saklarım gözümde güzelliğini
Her neye bakarsam sen varsın orda
Kalbimde gizlerim muhabbetini
Koymam yabancıyı sen varsın orda*

*Aşkımın temeli sen bir âlemsin
Sevgi muhabbetsin dilde kelamsın
Merhabasın dosttan gelen selamsın
Duyarak alırım sen varsın orda*

*Çeşitli çiçekler yeşil yapraklar
Renklerin içinde nakşını saklar
Karanlık geceler aydın şafaklar
Uyanırcümlâlem sen varsın orda*

*Mevcudatta olan kudreti kuvvet
Senden hasıl oldu sen verdin hayat
Yoktur senden başka ilâ nihayet
İnanıp kanmışım sen varsın orda*

¹⁰⁸ D.B.H., s. 22.

*Hu çeker iniler çalınan sazlar
Kükremiş dalgalar coşar denizler
Güneş doğar perdelenir yıldızlar
Saçar kıvılcımlar sen varsın orda*

*Veysel'i söyleten sen oldun mutlak
Gezer daldan dala yorulur ahmak
Sen ağaç misali biz dalda yaprak
Meyva çekirdeksin sen varsın orda¹⁰⁹(D.B.H.,s.24)*

Âşık Veysel Allah'ın kudretinden gücünden her yerdeki varlığından bahsederken, sağı solu aradığını Allah'tan daha büyük bir aşk, güç görmediğini söylüyor ne sen ben her nereye baktıysam orada Allah'ı gördüm diyen Âşık Veysel, Mecnun'a görünen Leyla'dan dalgalanan deryaya kadar bütün güzelliklerin Allah'tan geldiğini söylüyor. Evvel ahir, yani geçmişte de gelecekte de sadece Allah'ın olacağını, sadece Allah'ın hükmünün geçeceğini bildiren Âşık Veysel her yerde her zaman Allah'ın olduğunu ve olacağını anlatıyor.

Göz Gezdirdim Dört Köşeyi Aradım

*Göz gezdirdim dört köşeyi aradım
Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar
İstersen dünyayı gez adım adım
Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar*

*Coşar deli gönül misali derya
Mecnun'a sahrada göründü Leyla
Gördüğün güzellik hepsi Mevla
Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar*

*Her nesnede mevcut her cesedde can
Anın için dedik biz ona Canan
Evvel ahir odur onundur ferman
Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar*

¹⁰⁹ D.B.H.,s.24.

*Bahar gelir çiçek olur açılır
Zaman zaman yağmur olur saçılır
Ehli aşka mey görünür içilir
Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar*

*Neyim ne olacak elde neyim var
Karac'oğlan Dertli Yunus soyum var
Mansur'a benzeyen bazı huyum var
Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar¹¹⁰(D.B.H.,s.27)*

Her yerde her şeyde Allah'ı gören, hiç kimsenin bu dünyada baki kalmayacağını sadece Allah'ın baki olduğunu anlatan Âşık Veysel, Allah'ın yarattığı evrenin dünyanın ve insanların ne güzel bir temele dayandığını anlatıyor. İnsanların kısım kısım olmasının bir ayrıcalık değil Allah'ın ibret alınacak kudretinden kaynaklandığını anlatmaya çalışıyor. Dünyadaki canlıların çeşitlerinden bahseden Âşık Veysel dünyanın şirinliğinden güzelliğinden bahsederken aslında işin aslının görüldüğü gibi olmadığını, dünyanın acı bir tuz olduğunu dünyadaki güzelliklerin ise tuza katılmış bir bal olup insanları sınadığını ifadeye çalışıyor Âşık Veysel. En nihayetinde Âşık Veysel dünyadaki geçici güzelliklere adlanılmaması gerektiğini bizlere anlatmaya çalışmaktadır. Âşık Veysel dünyanın düzeninin böyle olduğunu kendine dert verip sürekli dert aratanın da yine Allah olduğunu anlatıyor:

Mimar

*Bu dünyayı kuran mimar
Ne hoş sağlam temel atmış
İnsanlığa ibret için
Kısım kısım kul yaratmış*

*Kimi yaya kimi atlı
Kimi uçar çift kanatlı
Dünya şirin baldan tatlı
Eyvah balı tuza katmış*

¹¹⁰ D.B.H.,s.27.

*Kazması yok küreği yok
Ustası var çırağı yok
Gök kubbenin direği yok
Muallakta bina çatmış*

*Bu çark böyle döner durmaz
Ehli aşklar yanar durmaz
Aşk meyinden kanar durmaz
Sevgi muhabbet yaratmış*

*Hep biliriz dünya fani
Oyalıyor seni beni
Âdem atadan bu yana
Nice insan gelmiş gitmiş*

*Bu dünyaya gelen gülmez
Bir yol var ki giden gelmez
Bu hikmeti kimse bilmez
Ona sır demiş kapatmış*

*Bu nizamı böyle kurmuş
Kendi çekilmiş oturmuş
Veysel'e türlü dert vermiş
Durmadan derman aratmış¹¹¹(D.B.H.,s. 29)*

Âşık Veysel Allah'ın bir peygamberin hak olduğunu dile getirerek Allah'ın mutlak olduğunu, insanlar arasındaki senlik benlik ayrımın bırakılması gerektiğini ifade ediyor. Bütün insanların Âdem'in neslinden gelip yaratıcısının Allah olmasından dolayı ırkı her ne olursa olsun bir olduklarını, aralarında ayrı gayrilik olmaması gerektiğini ifade eden Âşık Veysel bunlardan başka ayrılıklara mezhebin, inancın ve ideolojilerin de etkide bulunmaması gerektiğini ifade ediyor. Âşık Veysel şiirinde bütün bu ayrı gayriliklere yol açan şeylerin gereksizliğini bir ve birlik

¹¹¹ D.B.H.,s. 29.

olunmasını, Allah ve yolunun tek olduğunu buna uygun hareket etmeleri gerektiğini anlatıyor.

Senlik Benlik Nedir Bırak

Allah birdir Peygamber Hak

Rabbül âlemindir mutlak

Senlik benlik nedir bırak

Söyleyim geldi sırası

Kürt'ü Türk'ü ne Çerkez'i

Hep Ademin oğlu kızı

Beraberce şehit gazi

Yanlış var mı ve neresi

Kuran'a bak İncil'e bak

Dört kitabın dördü de hak

Hakir görüp ırk ayırmak

Hakikatte yüz karası

Binbir ismin birinden tut

Senlik benlik nedir sil at

Tuttuğun yola doğru git

Yoldan çıkıp olma asi

Yezit nedir, ne kızılbaş

Değil miyiz hep bir kardaş

Bizi yakar bizim ataş

Söndürmektir tek çaresi

Kişi ne çeker dilinden

Hem belinden, hem elinden

Hayır ve şer emelinden

Hakikat bunun burası

*Ŗu âlemi yaratan bir
Odur külli Ŗeye kâdir
Alevi Sünnilik nedir
Menfaattir varvarası*

*Cümle canlı hep topraktan
Var olmuştur emir Haktan
Rahmet dile sen Allah'tan
Tükenmez rahmet deryası*

*Veysel sapma saęa sola
Sen Allah'tan birlik dile
İkilikten gelir bela
Dava insanlık davası¹¹²(D.B.H., s. 58)*

¹¹² D.B.H., s. 58.

SONUÇ

Âşıklık geleneği Orta Asya kökenli olsa da tekâmülünü Anadolu'da tamamlayarak, yüksek zümre edebiyatına karşın halkın sesi olur. Âşık saz şairlerinin sazlarıyla Anadolu ve zaman zaman Rumeli'de (hatta Garp Ocaklarında) halkın arasında halkın dertleriyle hemhal oldukları şiirleri, sözleri onların fildişi kulelerde sanat için sanat felsefesiyle halktan kopuk şairlere karşın daha da benimsenip sahiplenilmelerini beraberinde getirir.

XX. yüzyılın en büyük aşığı Âşık Veysel, İmparatorluğun buhranlı yıllarında delikanlılık çağında olmasına rağmen gözlerinin görmemesinden kaynaklı olarak askere gidemeyerek vatan hizmetinde bulunamaz. Âşık Veysel'in askere gidememesi durumu Onun içinde derin bir tesir bırakır. *“Olaydı cephede bir kahraman asker”* elbette ki O da canını düşmana karşı vatanına siper etmekten çekinmez.

Âşık Veysel Sivas Halk Şairleri Şenliklerinde, Milli Eğitim Müdürü Ahmet Kutsi Tecer tarafından fark edilip ön plana çıkar fakat Âşık Veysel bu tarihte halen kendi şiirlerini söylemez. Sazı ve sesinin kısmen zayıflığına rağmen Köy Enstitülerinde saz hocalığı yapan Âşık Veysel, 1933'te Cumhuriyetin Onuncu yılında Cumhuriyet için yazdığı destanla tüm yurt sathında tanınır. İlk şiiri olan destanda *“Atatürk'tür Türkiye'nin ihyası”* satırlarıyla başlayarak Cumhuriyetin temel dinamiklerine sahip çıkar. Türklük bilincinin had safhada olduğu şiirleriyle kültür ve geleneklerine bağlı olan Âşık Veysel zannedilmesin ki muhafazakâr ve dar kalıplara sıkışıp kaldı. Âşık Veysel şiirlerinde uçak, tren, traktör, uzay ve aya yolculuk gibi kelimeleri kullanmakla çağdaşlarından çok daha öndedir.

Halk Evleri ve Köy Enstitüleri gibi Cumhuriyetin kurumlarına olan sempatisiyle Âşık Veysel devletin ve İnkılâpların yanında olur şiirleriyle. Vatandaşa sürekli çalışmayı, Türkiye'nin yükselip gelişmesi için çalışmaktan, çok çalışmaktan başka bir yol olmadığını anlatmaya çalışır. Âşık Veysel Cumhuriyet İnkılâplarının yaşatılması, Atatürk yolundan ayrılmaması üzerine ikaz yollu şiirleriyle vatandaşlar arasındaki ihtilafın çözümünde doğru yolun Atatürk yolu olduğunu hatırlatır daima.

Âşık Veysel'in şiirlerinde Anadolu'nun çeşitli bölgelerine özellikle Sivas yöresindeki doğal ortama, yaylalara dağlara, nehirlere söylenmiş şiirler dikkatleri çeker ki bu da Âşık Veysel'in Sivas'tan ayrı kaldığı yıllarda memleket özlemi

çektğine yorumlanabilir. Memleket ayrı bir şeydir. Hani bülbül ve altın kafes kıssası vardır ya Âşık Veysel'in ki de öyledir işte. Görmese de memleketin havası bambaşkadır Âşık Veysel'in yüreğinde.

Allah sevgisi, yaratanın aşkı bütün şairlerin âşıkların kalbinde yüce bir yer teşkil ederken Âşık Veysel gibi karanlık dünyaya bürünmüş bir aşığın bundan hali olarak yaşanması, bu ıstıraplı hayata tahammül edebilmesi beklenemezdi. Karanlık dünyasında Âşık Veysel'i besleyen onu kemale ulaştıran Allah aşkıdır şüphesiz. Selman Baba'nın yanında dinlediği sohbetler Âşık Veysel'in yetişmesinde Allah aşkına ulaşmasında etkili olmuştur. Allah için söylediği şiirlerde saf ve katıksız bir Allah aşkının ifadesi tek çırpıda fark edilir.

**ÂŞIK VEYSEL ŞİİRLERİNDE VATAN, MİLLET DİN BAYRAK
İNDEKSİ¹¹³**

Vatan imgesinin işlendiği Şiirler ve Yerleri:

19 Mayıs'ta Parlayan Zafer:	171
Ağlayalım Atatürk'e:	173
Atatürk:	168
Beserek Dağı:	146
Çamlıbel:	148
Dumlupınar Denizaltısı'na:	195
Erzincan:	178
Gel Birlik Kavline Girelim Kardeş: İkinci ve üçüncü kıtaları:	60
Halkevi I	190
Halkevi II	191
Hepimiz Bu Yurdun Evlatlarıyız	163
İstanbul	182
Kızılırmak I	133
Kızılırmak II	135
Köy Enstitüleri'ne	193
Olaydım Cephede Kahraman Asker: Birinci, ikinci, üçüncü dördüncü ve beşinci kıtaları	162
Sinemi Yakıyor Sılanın Aşkı	119
Uyan bu Gafletten	166
Vatan Sevgisini İçten Duyanlar: Birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci kıtalar:	161
Taşlama II (Kıbrıs'taki Olan Haksız Olaylar):	205
Tecer:	147
Türküz Türkü Çığırırız:	164
Yeni Mektup Aldım Gül Yüzlü Yardan:	126
Yurt Ürünleri:	179
Ziyaret Eyledim Koca Sivas'ı:	175

¹¹³ İndeks oluşturulurken şu eser esas alınmıştır: Âşık Veyse, *Dostlar Beni Hatırlasın*, İnkılâp Yayınevi, İstanbul 2016

Millet İmgesinin İşlendiği Şiirler ve Yerleri:

19 Mayıs'ta Parlayan Zafer: İkinci, yedinci sekizinci kıtaları:	171
Ağlayalım Atatürk'e: Üçüncü, beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci kıtalar:	173
Atatürk: Üçüncü, altıncı, sekizinci, on dört ve on beşinci kıtaları:	168
Beserek Dağı: Üçüncü kıta:	146
Çamlıbel: Üçüncü kıta:	148
Dumlupınar Denizaltısı'na:	195
Erzincan:	178
Gel Birlik Kavline Girelim Kardeş:	60
Halkevi I:	190
Halkevi II :	191
Hepimiz Bu Yurdun Evlatlarıyız:	163
İstanbul:	182
Kulak Ver Sözüme Dinle Vatandaş:	62
Koca Dünya Vaziyeti Değişti: Dördüncü ve beşinci kıtalar:	74
Köy Enstitüleri'ne:	193
Olaydım Cephede Kahraman Asker: Üçüncü ve dördüncü kıtaları:	162
Taşlama II (Kıbrıs'taki Olan Haksız Olaylar):	205
Türkün Türkü Çığırırız:	164
Türk Adı Babamdan Mirastır Bana:	234
Uyan Bu Gafletten:	166
Vatan Sevgisini İçten Duyanlar: Birinci kıtası:	161
Yurt Ürünleri:	179

Din İmgesinin İşlendiği Şiirler ve Yerleri:

Bu Âlemi Gören Sensin:	22
Göz Gezdirdim Dört Köşeyi Aradım:	27
Halkevi II	191
Kulak Ver Sözüme Dinle Vatandaş: İkinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci kıtalar:	62
Mimar:	29
Saklarım Gözümde Güzelliğini:	24
Senin Yolunda Yolunda:	21

Senlik Benlik Nedir Bırak:	58
Uyan Bu Gafletten: Dördüncü, beşinci ve dokuzun kıtalar:	166

Bayrak İmgesinin İşlendiği Şiirler ve Yerleri:

19 Mayıs'ta Parlayan Zafer: Altıncı kıtası:	171
Atatürk: Üçüncü kıtası:	168
Vatan Sevgisini İçten Duyanlar: Beşinci kıta:	161

KAYNAKÇA

- ALBAYRAK, Nurettin, “Erzurumlu Emrah” **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, XI, İstanbul 1995
- ALBAYRAK, Nurettin, “Dadaloğlu”, **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, VIII, İstanbul 1993
- ALBAYRAK, Nurettin, “Seyrani”, **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, XXXVII, İstanbul 2009
- ALPTEKİN, Ali Berat, **Âşık Veysel**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, (1. Baskı), Ankara 2009
- ATATÜRK, Mustafa Kemal, **Nutuk**, Kare Yayınları, (1. Baskı), İstanbul 2007, s.7
- BAKİLER, Yavuz Bülent, **Âşık Veysel**, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, (4. Baskı), İstanbul 2010
- DÜZGÜN, Dilaver, “Âşık Edebiyatı”, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayınları, (9.Baskı), Ankara 2012
- ELÇİN, Şükrü, **Akdeniz ve Cezayir’de Türk Halk Şairleri**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları (1.Baskı), Ankara 1988
- ERKAL, Güven Erkin, **Türkiye Rock Tarihi**, Esen Kitap, (1. Baskı) I, İstanbul 2013
- ESEN, Ahmet Şükrü, **Karacaoğlan, Anadolu Âşıkları**, I, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (1.Baskı), İstanbul 2016
- GOLOĞLU, Mahmut, **Milli Mücadele Tarihi Erzurum Kongresi**, I, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (2. Baskı), İstanbul 2011
- GOLOĞLU, Mahmut, **Milli Mücadele Tarihi Sivas Kongresi**, II, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (1. Baskı), İstanbul 2008
- GOLOĞLU, Mahmut, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Devrimler ve Tepkiler**, I, (3. Baskı), İstanbul 2011, s. 113 vd.
- GOLOĞLU, Mahmut, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, 1931-1938 Tek Partili cumhuriyet**, II, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (1. Baskı) İstanbul 2009
- HAKAN, Fikret, **Türk Sinema Tarihi**, İnkılap Yayınevi, (1.Baskı), İstanbul 2012

- KARAHAN, Abdülkadir, “Âşık Ömer” **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, IV, İstanbul 1991
- Kaşgarlı Mahmud, **DîvânüLügâti't-Türk**, Kabalcı Yayınevi, (1. Baskı) İstanbul 2005
- KİRBY, Fay, **Türkiye’de Köy Enstitüleri**, Tarihçi Kitabevi, (4. Baskı), İstanbul 2012
- KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuad, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Alfa Yayınları, (2. Baskı), İstanbul 2014
- KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuad, “XVII. Asır Saz Şairlerinden Kayıkçı Kul Mustafa”, **Edebiyat Araştırmaları**, II, Akçağ Yayınları, (1.Baskı), Ankara 2004
- MAKAL, Mahmut, **Bizim Köy**, Literatür Yayınevi, (20. Baskı), İstanbul 2016
- OĞUZ, M. Öcal, “Âşık Şiiri (XVI-XX. Yüzyıl)”, **Türk Edebiyatı Tarihi**, II, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, (1.Baskı), İstanbul 2007
- OY, Aydın, “Âşık Veysel”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, IV. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Yayınevi, (1. Baskı), İstanbul 1991
- ÖZERENKULU, Ali, “Cumhuriyetin Kuruluşunun 75. Yılında Kıbrıs”, **Cumhuriyet**, II, Yeni Türkiye Yayınları, (1. Baskı) İstanbul 1998
- SAKAOĞLU, Saim, “Ercişli Emrah”, **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, XI. İstanbul 1995
- SANCAR, Erdinç, **21. Yüzyıl Stratejilerinde Türk Denizcilik Tarihi**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, (1. Baskı) İstanbul 2006
- SELEK, Sabahattin, **Anadolu İhtilali**, I, Kastaş Yayınları, İstanbul 2010
- ŞATIROĞLU, Âşık Veysel, **Dostlar Beni Hatırlasın**, İnkılap Yayınları, (18.Baskı), İstanbul 2016
- TRT 4X21; <https://www.youtube.com/watch?v=1oFNjWILZc4>
- TUNAYA, Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasal Partiler İkinci Meşrutiyet Dönemi**, I, İletişim Yayınları, (5. Baskı), İstanbul 2015
- TUNÇAY, Mete, **Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek-Parti Yönetiminin Kurulması 1923-1931**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, (6. Baskı) İstanbul 2012, s. 306
- TURAN, Osman, **Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi**, Ötüken Yayınları, (17.Baskı), İstanbul 2008

DİZİN

Adana	49, 96, 97
Ahmet Kutsi Tecer	45, 47
Allah.....	52, 73, 78, 79, 80, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 106, 107
Amasya.....	96
Anadolu	18, 19, 39, 46, 47, 49, 55, 56, 86, 113
Aruz.....	19
Âşık edebiyatı.....	39
Âşıklar kahvesi.....	39
Atatürk.....	41, 45, 46, 48, 56, 57, 58, 59, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 81, 82, 93, 113
Avrupa.....	17, 48, 62, 74
Bade.....	37, 50, 90
Bandırma Vapuru	55
Bedri Rahmi Eyuboğlu.....	47, 48
Beserek Dağı	41, 89
Camşihılı Ali Ağa	43, 50
Cumhuriyet.....	39, 44, 45, 49, 58, 62, 63, 72
Çamlıbel	91
Dumlupınar Denizaltısı	77
Erzincan.....	93, 94
Erzurum.....	39, 47, 56, 57, 96
Esmâ Hanım	44, 45
Gülizar Hanım.....	41, 44, 45
Hacı Bektaş	49
Hakimiyet-i Milliye.....	46
Halk Şairleri	45, 47, 113
İstanbul.....	10, 11, 18, 22, 30, 39, 42, 46, 48, 49, 94, 95, 96, 97, 113, 114
Kahvehane.....	39
Karanlık Dünya	48
Kayıkcı Kul Mustafa.....	114

Kıbrıs Barış Harekatı.....	79
Kıbrıs Türkleri.....	78
Köroğlu	91, 92
Köy Enstitüleri	47
Köy odaları.....	38
Lale Devri.....	94
Lefkoşa.....	80, 81
Mareşal Fevzi Çakmak.....	70
<i>Mecnun 'um Leyla 'mı Gördüm</i>	47
Mehmed Fuad Köprülü	39
Mescit Köyü	47
Metin Erksan	48
Molla Hüseyin.....	43, 50
Murat Çobanoğlu	34, 35, 39, 50
Mustafa Kemal	46, 55, 56, 65, 69
Naboland Şilebi.....	77
NATO.....	77
Nedim.....	94
Osmanlı	17, 22, 42, 43, 49, 55
Pir Sultan.....	91, 92
Rusya.....	62, 81
Rüya	37
Sağ –Sol Çatışmaları	81
Samsun	47, 55, 56, 57, 96, 97
Saz.....	21, 37, 38, 41, 43, 46, 47, 50, 62, 75, 76, 83
Selman Baba.....	47, 48
Sivas	41, 45, 46, 47, 56, 57, 84, 85, 86, 87, 90, 91, 92, 93, 96
Sivas Halk Şairleri Şenlikleri	47
Sivrialan	41, 42, 43, 45, 47, 50, 85, 89
Şeref Taşlıova.....	34, 35
<i>Şeyh Sait</i>	60
Şükrü (Özer) Bey	46

Televizyon.....	40
Türk10, 11, 13, 22, 39, 41, 42, 43, 48, 49, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 65, 66, 70, 71, 74, 77, 78, 79, 80, 83, 84, 95, 106, 113, 114	
Türkmen	85, 97
Türkü.....	17, 39, 77, 83
Vatan	18, 52, 53, 54, 58, 59, 60, 76, 77, 78
Yunus Emre.....	50

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Abdullah KARAÇAĞIL
Doğum Yeri ve Tarihi : Olur/ Erzurum 05.09.1989
Yabancı Dili : İngilizce
İletişim (Telefon e-posta) : 0534 437 70 44 olur. 25abdullah@gmail.com
Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)
Lise : Olur Lisesi 2007
Lisans : Kafkas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü
Yüksek Lisans :Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi
Türk Halk Bilimi
Çalıştığı Kurum/Kurumlar/Yıl : Erksen Akademi Kurs Merkezi/ Lider Akademi
Kurs Merkezi/ Erzurum E Tipi Ceza ve İnfaz
Kurumu 2015-2019